GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

ENGELLİ ÇOCUĞU OLAN BİREYLERİN KENDİLİK ALGILARI İLE PSİKOLOJİK YARDIM ALMAYA İLİŞKİN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Hazal Günay

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EKİM, 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren .....(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Hazal

Soyadı : Günay

Bölümü : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Kendilik Algıları ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumları Arasındaki İlişki

İngilizce Adı : The Relationship Between Self-Perceptions Of Individuals Having Disabled Children and Their Attitudes To Get Psychological Help

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazarın Adı Soyadı: Hazal GÜNAY

İmzası:……

JÜRİ ONAY SAYFASI

Hazal GÜNAY tarafından hazırlanan "Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Kendilik Algıları ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumları Arasındaki İlişki" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Hatice ŞINGIR

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi……...

Başkan: Doç. Dr. İbrahim KEKLİK

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi……...

Üye: Doç. Dr. Safiye Sarıcı BULUT

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi…….……...…...

Tez Savunma Tarihi: 15/09/2022

Bu tezin Rehberlik ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban ÇETİN

Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü ……

TEŞEKKÜR

Öncelikle çalışma sürecim boyunca her türlü desteği ve akademik katkıyı sağlayan benden yardımını, sabrını ve sevgisini esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Hatice ŞINGIR'a saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez savunma jürimde yer alarak katkılarıyla tezimi şekillendiren ve bana yol gösteren sevgili hocalarım Doç. Dr. Safiye Sarıcı BULUT ve Doç. Dr. İbrahim Keklik'e teşekkürlerimi sunuyorum.

İlkokuldan yüksek lisans eğitimime kadar hayatıma dokunan tüm öğretmenlerime ama özellikle eğitim hayatımın başlangıcında sevgisiyle ve özverisiyle bana öğretmenliği sevdiren ilk öğretmenim İbrahim ZENGİN'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırma süresince anketleri uygulamamda bana yardımcı olan Mamak Rehberlik Araştırma Merkezin'deki mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim. Tez yazma sürecimin başından sonuna kadar her zaman desteğini hissettiğim canım arkadaşım Kübra Gül KARAKUŞ'a teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunuyorum.

Her zaman desteklerini hissettiğim canım anneme, babama, ablama ve abime teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak hayatıma girdiğinden beri her anımı güzelleştiren, sevgisini ve desteğini her daim hissettiğim, yol arkadaşım, sevgili eşim Ahmetcan'a, bana anneliği tattıran canım kızım Doğa'ya sonsuz sevgilerimi sunuyorum.

ENGELLİ ÇOCUĞU OLAN BİREYLERİN KENDİLİK ALGILARI VE PSİKOLOJİK YARDIM ALMAYA İLİŞKİN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazal Günay

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ekim 2022

ÖZ

Bu araştırmada engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca çalışmada ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı alt boyutları ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırmada betimsel tarama modelindeki ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Haziran-2021 ve Mayıs-2022 tarihleri arasında Çankaya, Mamak, Yenimahalle, Keçiören ve Altındağ Rehberlik Araştırma Merkezleri özel eğitim bölümüne başvuran 398 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği", "Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği Kısa Formu" ve araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Bulguların incelenmesinde Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), t testi, Pearson Kolerasyon Analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı alt boyutları rol doyumu, rol dengeleme ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı alt boyutlarından rol doyumunun yaşa göre, yeterliliğin gelir düzeyine göre, yatırım alt boyutunun gelir düzeyi ve eğitim durumuna göre, rol dengelemenin de gelir düzeyine göre

anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun ise cinsiyete, eğitim düzeyine ve ebeveynin kendisi için bir uzmandan yardım alıp almama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Araştırmanın sonuçları, sınırlılıkları ve uygulayıcılar için öneriler tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, engelli, engelli çocuğu olan bireyler, kendilik algısı, psikolojik yardım

Sayfa Sayısı: 106

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Hatice ŞINGIR

THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF-PERCEPTIONS OF INDIVIDUALS HAVING DISABLED CHILDREN AND THEİR ATTITUDES TO GET PSYCHOLOGICAL HELP

(M.S. Thesis)

Hazal Günay

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

October 2022

ABSTRACT

In this study, the relationship between the self-perceptions of individuals with disabled children regarding the parental role and their attitudes towards getting psychological help was analyzed. In addition, in the study, it was investigated whether the sub-dimensions of self-perception of the parent role and the attitude towards getting psychological help differ according to various variables. The relational survey method in the descriptive survey model was used in the research. The study group of the research consists of 398 parents who applied to the special education department of Çankaya, Mamak, Yenimahalle, Keçiören and Altındağ Guidance Research Centers between June-2021 and May-2022. In the research, " The Self-Perception of Parental Role", "Short Form of Attitudes Toward Seeking Professional Psychological Help Scale" and "The Personal Information Form" developed by the researcher were used as data collection tools. One-way Analysis of Variance (ANOVA), t-test and Pearson Correlation Analysis techniques were used to analyze the results. According to the results of the research, a positive and significant relationship was found between role satisfaction and role balancing which are the sub-dimensions of parental role self-perception and attitude towards getting psychological help. It has been determined that

role satisfaction, which is one of the sub-dimensions of the self-perception of the parent role, differs significantly according to the socioeconomic level of the competence, the investment sub-dimension shows a significant difference according to the socioeconomic level and educational status, and the role balancing shows a significant difference according to the socioeconomic level. It was found that the attitude towards getting psychological help showed a significant difference according to gender, education level, and whether the parent received help from a specialist.

Key Words: Self-perception of parental role, psychological help-seeking attitude, disabled, families with disabled children, self-perception, psychological help

Page Number: 106

Supervisor: Dr. Öğretim Üyesi Hatice ŞINGIR

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ii
JÜRİ ONAY SAYFASI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ v
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xiv
KISALTMALAR xvi
BÖLÜM I 1
GİRİŞ 1
Problem Durumu 1
Araştırmanın Amacı 4
Araştırmanın Önemi 6
Varsayımlar 7
Sınırlılıklar 7
Tanımlar 7
BÖLÜM II 9
KURAMSAL ÇERÇEVE 9
Engellilik 9
Engel Türleri ve Özellikleri 11
Zihinsel Engel 11
Otizm Spektrum Bozukluk 12
Özel Öğrenme Güçlüğü 13
Bedensel Engel 14
İşitme Engeli 14
Görme Engeli 14

Dil ve Konuşma Güçlüğü **15**
Süreğen Hastalıklar **15**
Kendilik Algısı **18**
Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı **19**
Yeterlilik **20**
Doyum **21**
Yatırım **21**
Rol Dengeleme **22**
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum **23**
Psikolojik Yardım Alma Tutumunu Etkileyen Faktörler **26**
Psikolojik Faktörler **26**
Sosyal Faktörler **26**
Demografik Faktörler **27**
Yardım Servisi ile İlgili Faktörler **27**
Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı İle İlgili Yapılan Çalışmalar **28**
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumla İlgili Yapılan Çalışmalar **31**
BÖLÜM III **35**
YÖNTEM **35**
Araştırmanın Modeli **35**
Çalışma Grubu **35**
Veri Toplama Araçları **38**
Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği (ERKA) **38**
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği Kısa Formu **39**
Kişisel Bilgi Formu **40**
Verilerin Toplanması **41**
Verilerin Analizi **41**
BÖLÜM IV **42**
BULGULAR **42**
Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği Betimsel İstatistikleri **42**
Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algıları Alt Boyutları ile Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular **43**
Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Cinsiyete Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algılarına Yönelik Bulgular **44**

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Gelir Düzeyine Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algılarına Yönelik Bulgular 44

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Eğitim Düzeyine Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algılarına Yönelik Bulgular 46

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Yaşa Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulgular 47

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Çocuğun Engel Türüne Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algılarına Yönelik Bulgular 48

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Normal Çocuğa Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algılarına Yönelik Bulgular 50

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Engelli Çocuk Sayısına Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algılarına Yönelik Bulgular 51

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Ebeveynin Cinsiyetine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular 52

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Eğitim Düzeyine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular 52

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Gelir Düzeyine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular 53

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Yaşa Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular 54

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Normal Çocuğa Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular 55

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Çocuğun Engel Türüne Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanına Yönelik Bulgular 55

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Engelli Çocuk Sayısına Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular 56

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Bir Uzmandan Kendileri İçin Yardım Alıp Almama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular 57

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Eşiyle Birlikte Bir Uzmandan Yardım Alıp Almama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular 57

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Yardım Alınan Meslek Grubuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular 58

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Şu Anda Desteğe İhtiyacı Olup Olmama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular 59

BÖLÜM V 61

TARTIŞMA ve YORUMLAR 61

Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutuma Yönelik Bulguların Tartışılması 61

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Cinsiyete Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması 63

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Gelir Düzeyine Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması 64

Engelli Çocuğa Olan Bireylerin Eğitim Düzeyine Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması 65

Engelli Çocuğu olan Bireylerin Yaşa Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması 66

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Çocuğun Engel Türüne Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması 67

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Normal Çocuğa Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması 67

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Engelli Çocuk Sayısına Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması 68

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Cinsiyete Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması 68

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Eğitim Düzeyine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması 69

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Gelir Düzeyine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması 70

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Yaşa Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması 71

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Normal Çocuğa Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması 71

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Çocuğun Engel Türüne Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması 71

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Engelli Çocuk Sayısına Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması 72

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Bir Uzmandan Kendileri için Yardım Alıp Almama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması 73

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Eşiyle Birlikte Bir Uzmandan Yardım Alıp Almama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması 73

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Yardım Alınan Meslek Grubuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması 74

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Şu Anda Desteğe İhtiyacı Olup Olmama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması 74

BÖLÜM VI 76

SONUÇ ve ÖNERİLER 76

Sonuçlar 76

Öneriler 77

KAYNAKLAR 79

EKLER 97

EK 1. Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği 98

EK 2. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği- Kısa Formu 100

EK 3. Kişisel Bilgi Formu 101

EK 4. PYAİTÖ-KF İzin Onayı 103

EK 5. ERKA İzin Onayı 104

EK 6. Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve MEB İzin Onayı 105

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. *Değişkenlerin Frekans ve Yüzdeleri*……36

Tablo 2. *Değişkenlere İlişkin Ortalama, Standart Sapma, Çarpıklık, Basıklık, Minimum ve Maksimum Değerleri*……42

Tablo 3. *Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı alt boyutları puanları ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanları arasındaki kolerasyonlar*……43

Tablo 4. *Cinsiyete göre engelli çocuğu olan bireylerinebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi sonuçları*……..44

Tablo 5. *Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının sosyoekonomik düzeye göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları*……45

Tablo 6. *Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarının eğitim düzeyine göre tek yönlü varyans analizi(ANOVA) sonuçları*……47

Tablo 7. *Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarının yaşa göre tek yönlü varyans analizi(ANOVA) sonuçları*……48

Tablo 8. *Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının engel türüne göre tek yönlü varyans analizi(ANOVA) sonuçları*……49

Tablo 9. *Normal çocuğa sahip olup olmama durumuna göre engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi sonuçları*……..50

Tablo 10. *Engelli çocuk sayısına göre engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi sonuçları*……51

Tablo 11. *Cinsiyete göre engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi sonuçları*……52

Tablo 12. *Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının eğitim düzeyine göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları*……53

Tablo 13. *Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının sosyoekonomik düzeye göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları*……..54

Tablo 14. *Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının yaşa göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları*……..54

Tablo 15. *Normal çocuğa sahip olup olmama durumuna göre engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi sonuçları*……55

Tablo 16. *Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının çocuğun engel türüne göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları*……56

Tablo 17. *Engelli çocuk sayısına göre engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi sonuçları*……56

Tablo 18. *Bir uzmandan kendileri için yardım alıp almama durumuna göre engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları*……57

Tablo 19. *Bir uzmandan eşiyle birlikte yardım alıp almama durumuna göre engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları*……58

Tablo 20. *Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının yardım alınan meslek grubuna göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları*……59

Tablo 21. *Şu anda psikolojik desteğe ihtiyacı olup olmama durumuna göre engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları*……59

KISALTMALAR

AAMR	Amerikan Zeka Geriliği Birliği
ASHA	Amerikan Konuşma ve İşitme Derneği
DSÖ, WHO	Dünya Sağlık Örgütü
ERKA	Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı
IDA	Uluslararası Disleksi Derneği
İDEA	Amerikan Engelli Bireylerin Eğitimi Yasası
KBF	Kişisel Bilgi Formu
PYAİTÖ-KF Kısa Formu	Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlar Ölçeği
RAM	Rehberlik Araştırma Merkezi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki konulu araştırmanın problemi tanımlanmıştır. Bunun yanı sıra, araştırmanın amacına, önemine, varsayımlarına, sınırlılıklarına ve tanımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

Aile, biyolojik veya psikolojik bağları olan ve aralarında tarihsel, duygusal, ekonomik bir birliktelik bulunan ve kendilerini aynı evin üyeleri olarak hisseden bireylerin oluşturduğu birliktir (Gladding, 2012). Toplumun temel unsurlarından biri olan aile anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Toplumun temelini oluşturan ailede bir çocuğun doğumuyla beraber aile dinamiklerinde değişimler yaşanır ve aile bireylerine yeni roller yüklenir (Öz, 2018).

Bir insan, çocuk sahibi olduktan sonra yaşamdaki rollerine bir de anne babalık gibi önemli bir rolü ekler. Anne babalık yani ebeveynlik rolü bireyin çevresinin ya da kişinin kendisine yüklediği rollerden farklı olarak, çocuğun hayatını şekillendiren önemli rollerden biridir. Ebeveynlik rolü yerine getirilirken bireyin kendini nasıl gördüğü yani benlik algısı büyük önem taşımaktadır (Güler ve Yetim, 2008). Kendilik, bireyin çevresindeki kişilerin ona yüklediği nitelikler, özellikler ve çevreden gelen bildirimlerle birlikte kişinin kendi deneyimlerini yorumlamalarıyla şekillenen, kendisi ile ilgili algısıdır (Karslı, 2008; Shavelson, Hubner ve Stanton, 1976). Kendilik, bireyin çevresindeki kişilerin tepkilerini, düşüncelerini ve duygularını anlamak için kullanılan düzenli bir yapı olarak da tanımlanmaktadır (Çelenkoğlu, 2011). Ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algısı ise kişinin

anne baba olarak kendisini ne kadar yeterli gördüğünü, rolünden aldığı doyumu, çocuğu için yaptığı yatırımları ve diğer rolleri ile ebeveyn rolünü dengelemesini içermektedir (Güler, 2007; Mac Phee vd., 1996). Ebeveyn rolüne ilişkin algısı, anne baba olarak yapılan davranışları ve anne babalığa ilişkin tutumları oluşturur. Ebeveynliğe ilişkin motivasyon da kaynağını bu davranış ve tutumlardan alır. Anne babaların ebeveynliğe yönelik algıları, kendilerinden beklenen sorumlulukları ne kadar yaptıklarına dair kişisel algı ve görüşleridir. Ebeveynliğe yönelik algı hem çocukların hem de ebeveynlerin davranışlarını biçimlendirmektedir. Bu algı aynı zamanda aile içerisindeki ilişkileri de biçimlendiren önemli bir etkiye sahiptir (Seçer, Çeliköz ve Yaşa, 2008).

Aileler için çocuk sahibi olmak mutluluk verici olduğu kadar bireyin yaşamında yeni düzenlemeler ve değişiklikler yapmalarını gerektiren bir olaydır. Birçok anne babanın isteği çocuğun sağlıklı bir şekilde dünyaya gelmesidir. Çocuğun sağlıklı bir şekilde dünyaya gelmemesi yani çocuğun engelli olduğunun öğrenilmesi durumunda, çocuğun doğumuyla hissedilen sevinç yerini şok duygusuna ve yoğun bir üzüntüye bırakabilmektedir (Okanlı ve vd., 2004). Engelli bir bebeğin dünyaya gelmesi ailede 'normal' bir bebekle ilgili tüm beklentileri sona erdirmektedir. Engelli bir çocuğa sahip olmayla ilgili deneyimleri olmayan aileler de farklı işlevleri de yüklenmek zorunda kalmaktadırlar (Güven, 2003). Engelli bir çocukla yaşamak aile üyelerini sosyal, psikolojik ve ekonomik açılardan etkileyebilen bir durumdur. Ebeveynler engelli bir çocuğun dünyaya gelmesiyle stres yaşamakta ve gündelik hayatın görev ve sorumluluklarını yerine getirmekte zorlanmaktadırlar. Anne babalar evlilik ilişkilerinde, diğer aile üyeleri ile ilişkilerinde sosyal çevresinde bulunan kişilerle olan ilişkilerinde sorunlar yaşayabilmektedir. Ebeveynler çocuğun bakımı için gerekli olan zaman, para, enerji kaynaklarını bulmakta zorlanmakta, bu zorlanmaların yanına duygusal sıkıntılar da eklenince ebeveynler stres yaşamaktadır. Maddi zorluklar, bilgi eksikliği, aile üyelerinin değişen rolleri, evlilik ilişkilerindeki bozulmalar, sosyal aktivitelere katılımda azalma, engelli bireye karşı toplumun tutumu gibi durumlar ailelerin hissettikleri stresin artmasına neden olmaktadır (Küçüker, 2001).

Engelli çocuğun doğumuyla birlikte artan sorumluluklar ve iş yükü nedeniyle ebeveynlerin günlük rutinlerini değiştirmeleri gerekebilir. Bu değişim çoğu zaman ebeveyn için çocuğa bağımlılık gerektiren, psikolojik ve sosyal anlamda negatif etkiler yaratacak şekilde olabilmektedir. Ebeveynlerde sosyal ilişkilere dair kaçınma, geri çekilme gibi eğilimlere yol açabilmektedir (Avşaroğlu ve Okutan, 2018). Engelli çocuğun bağımlılığı ve ihtiyaçları ailede bakım veren kişinin de normal yaşam döngüsünü engele göre planlamasını

gerektirmektedir. Bu durumda engellilik bakım veren kişinin de deneyimlediği bir olgu olabilmektedir. Tüm bu durumlar engelli çocuğu olan ebeveynlerin psikososyal desteğe ihtiyaç duyma olasılıklarını arttırmaktadır (Gören, 2015).

Birçok insan hayatın karşılarına çıkardıkları değişikliklere kendi çabası, yakın arkadaşları ya da inançlarından dolayı uyum sağlayabilmektedir. Ancak bu yardımlara rağmen yaşanılan problem öyle bir noktaya gelebilir ki, uzman bir kişinin yol göstermesi gerekebilir (Hackney ve Cormier 2008). Yardım arama; bireyin yaşadığı ve kendi çabalarıyla atlatmayı başaramadığı psikolojik sorunların üstesinden gelmek amacıyla ilgili uzman ya da uzman olmayan kaynaklardan destek istemesidir. Yardım arama davranışı formal ve informal yardım arayışı olmak üzere 2'ye ayrılmaktadır. Formal yardım arayışı, bireyin kişisel, mesleki, sosyal vb. problemler gibi belli başlı bir problem alanında bir uzmandan yardım almasıdır. Bu uzman grubunda psikolog, psikiyatrist, psikolojik danışman ve psikoterapist gibi belli bir süre ile eğitimden geçmiş ve bu eğitimi başarı ile tamamlamış kişiler bulunmaktadır (Rickwood ve vd., 2005). Bireyin yakın çevresindeki kişilere başvurarak onların şahsi önerilerini aldığı yardım türü ise informal yardım arayışıdır (Koç, Avşaroğlu ve Sezer, 2004).

Bireylerin psikolojik bir sorunla ilgili profesyonel destek almaya karar verme süreci birçok kişisel ve toplumsal faktörden etkilenmektedir (Atkinson, 2007). Bireyler başa çıkmakta zorlandığı problem durumlarında ya da psikolojik sağlıklarının iyi olmadığını düşündükleri zaman bir uzman yardımına ihtiyaç duyabilirler. Bir uzmandan yardım alma süreci de kişilerin düşünce, duygu ve davranışlarından etkilenmektedir. Bu bilişsel, duyuşsal ve davranışsal etkiler de yardım almaya ilişkin tutumlarını meydana getirmektedir (Türküm, 2000). Tutum, bir nesne ya da duruma yönelik duygu, düşünce ve davranışların düzenlemiş halidir (Çapa ve Çil, 2000). Psikolojik yardım alma tutumu ise bireyin psikolojik yardım almaya yönelik düşünce, duygu ve davranışlarını kapsayan eğilim olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin psikolojik sağlıklarını tehdit altında hissettikleri durumlarda, bir uzmandan psikolojik yardım alma konusundaki bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tutumları bireylerin psikolojik yardım alıp almamasında etkili olabilmektedir (Karalp 2009).

Psikolojik yardım alma tutumu psikolojik yardım arama davranışı ile başlar. Özdemir'e (2012) göre hayati fonksiyonlarına karşı tehdit oluşturan herhangi bir durum veya sorunla karşılaşan, zorlanan bireyin dengesi bozulmaktadır. Bireyin yaşam dengesinin bozulduğu durumlarda, yeniden denge durumuna dönmek için kişisel kaynaklarının yetersiz olduğunu düşünerek, dış kaynaklara yönelik eğilim içerisinde bulunması psikolojik yardım arama

davranışı olarak tanımlanmaktadır (Fischer ve Turner 1970). Özbay (1996)'a göre bireydeki psikolojik sıkıntılar, yaşamın getirdiği stresler, sosyal manada alınan desteğin düzeyi, sorunların yoğunluğu ve çeşidi ile fizyolojik sağlık problemlerinin yüksek oluşu profesyonel yardım arama tutumunun olumlu yönde gelişmesini belirleyen etkenler arasındadır. Çekinme, geçmişte yaşanan olayların hatırlanması, değişim ve tedaviye dair duyulan endişe ve toplum tarafından ayıplanma ve dışlanma ise bu tutumu olumsuz bir niteliğe dönüştürebilmektedir (Kushner ve Sher,1991).

Engelli çocuk olduğunda sadece engelli birey değil engelli bireyin bakımını üstlenen ebeveynler de bu durumdan olumsuz etkilenmekte ve bu durum ile aile için zorlayıcı bir süreç haline gelebilmektedir. Bu süreç aileler üzerinde psikolojik ve fiziksel yükler oluşturmaktadır (Ören ve Aydın, 2020). Engelli çocuğa sahip ailelerle ilgili yapılan çalışmalarda, anne babaların çeşitli düzeylerde kaygı, depresyon, suçluluk, düşük öz saygı yaşadıkları belirlenmiştir. Aynı zamanda engellenmişlik hissettikleri, evlilik ve kişisel doyumlarının düşük olduğu ve engelli bir çocuğa sahip olmanın verdiği yetersizlik duygularını yaşadıkları tespit edilmiştir (Aktürk, 2012). Engelli çocuğu olan ailelerin yaşadıkları bu duyguların çocuklarına ilişkin tutumlarını ve onların ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algılarını etkilediği düşünülmektedir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçların engelli çocuğu olan ailelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarını olumlu yönde geliştirmek için sonraki çalışmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Psikolojik yardım alma tutumu ile ilgili engelli çocuğa olan ailelerle de sınırlı sayıda çalışma yapıldığı gözlenmiştir. Engelli çocuğu olan ebeveynlerin yaşadıkları sosyal ve psikolojik sorunlar düşünüldüğünde de hem engelli birey hem de ailesinin bu süreci sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için psikolojik yardım almanın önemli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algısı ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algıları ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları ebeveynin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları ebeveynin gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları ebeveynin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları ebeveynin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
6. Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları çocuğun engel türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
7. Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları normal çocuğa sahip olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
8. Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları engelli çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
9. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları ebeveynin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
10. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları ebeveynin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
11. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları ebeveynin gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
12. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları ebeveynin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
13. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları normal çocuğa sahip olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
14. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları çocuğun engel türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
15. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları engelli çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

16. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları daha önce bir uzmandan kendileri için yardım alıp almama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
17. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları daha önce bir uzmandan eşiyle birlikte yardım alıp almama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
18. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları yardım alınan meslek grubuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
19. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları şu anda psikolojik desteğe ihtiyacı olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın Önemi

Anne babalar çocukla duygusal ilişkiyi kuran, temel bakım ihtiyaçlarını gideren ilk kişilerdir. Ebeveynler için bu süreç çocuğun doğumuyla değil aslında hamilelikle birlikte başlamaktadır. Bir çocuğu olacaklarını öğrendikleri andan itibaren bireylere ebeveynlikle ilgili yeni görev ve sorumluluklar yüklenmektedir. Anne babaların ebeveynlikleri ile ilgili kendilerini nasıl değerlendikleri hem kendi benlik algılarını hem de çocuğa yönelik davranışlarını ve tutumlarını etkilemektedir. Bu nedenle çocuğun yetiştirilmesinde ve kişilik gelişiminde anne babaların ebeveynliğe yönelik algısı önemli bir yer tutmaktadır (Bornstein vd., 2003). TÜİK'in 2011 yılındaki "Nüfus ve Konut Araştırması'" adlı çalışma verilerine göre, Türkiye'de 4 milyon 882 bin 841 engelli birey bulunmaktadır. Bu verilere göre Türkiye nüfusunun %6,6'sını engelli bireyler oluşturmaktadır (http://www.tuik.gov.tr Erişim Tarihi: 10.12.2020). TÜİK'in verilerini dikkate aldığımızda engelli çocuğa sahip aileler nüfusumuzun önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Engelli çocuğu olan aileler çocuklarını yetiştirme sürecinde sık sık fiziksel ve psikolojik rahatsızlık yaşamaktalar ve bu durum onların yaşam niteliğini etkilemektedir (Leung ve Li-Tsang, 2003). Psikolojik olarak kaygılı, endişeli ve stres içindeki aile bireylerinin kendi yaşam kaliteleri bozulurken çocuklarının rehabilitasyon hedeflerini gerçekleştirmede sınırlılıklar yaşayabileceği bir gerçektir (Akmeşe, Mutlu ve Günel, 2007). Engelliliğe ilişkin yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, engelli bireyin dışında engelli bireyin ebeveynleri de aile sisteminin bir parçası olarak engel durumundan etkilenmektedir. Ebeveynlerin kendilerine ilişkin algıları çocuğun psikolojik

ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda engelli bireyin yanı sıra engelli bireyin ebeveynlerinin sosyal ve psikolojik sorunlarının ayrıntılı bilinmesi, sorunu bütüncül olarak ele alıp çözümlemek açısından önem taşımaktadır. Ebeveynlerin karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmak ve çocuğun engeline sağlıklı bir şekilde uyum sağlamak için tanı konulduğu andan itibaren profesyonel yardıma ihtiyaç duydukları düşünülmektedir. Ancak Türk toplumunda aileler çoğu zaman bu ihtiyaçlarını görmezden gelmekte ya da yakın çevresinden destek alarak sorunu çözmeye çalışmaktadır. Tüm bunlardan yola çıkılarak bu çalışmada engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algıları ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bu çalışmanın engelli çocuğu olan ebeveynlerin psikolojik yardım alma tutumlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen faktörlerin tespit edilmesine fayda sağlayacağı, engelli birey ve onların ebeveynleriyle çalışan uzmanlar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Varsayımlar

1. Araştırmanın çalışma grubu, 2021 Haziran-2022 Mayıs ayında Ankara ili Mamak, Yenimahalle, Çankaya, Keçiören ve Altındağ Rehberlik Araştırma Merkezleri özel eğitim bölümüne başvuran gönüllü ebeveynler ile sınırlıdır. Ancak bu ebeveynlere benzer özellikteki kişilere genellenebilir.
2. Araştırmaya katılan kişilerin veri toplama araçlarını doğru ve samimi bir şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Bu araştırmadan elde edilen bulgular Kişisel Bilgi Formu (KBF), Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı (ERKA) Ölçeği ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği Kısa Formu (PYAİTÖ-KF)'dan ulaşılan verilerle sınırlıdır.
2. Araştırma araştırmacının Ankara ilinde ulaşabildiği engelli çocuğu olan bireylerle sınırlıdır.

Tanımlar

Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı: Bireyin anne babalık rolünde kendini ne kadar yeterli hissettiği, rolünden ne kadar memnuniyet duyduğu, çocuğunu büyütürken yaptığı

fedakarlıklar, yatırımlar ile yaşamdaki diğer rolleri ile anne babalık rolünü dengeleme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (MacPhee vd., 1986).

Engelli: Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişi (5378 Özürlüler Kanunu).

Psikolojik yardım alma: Kişilerin, kendileri için stres ve sıkıntı yaratan ruhsal sorunlar karşısında formal ya da informal yollardan yardım aramasıdır (Özbay, Terzi ve Çankaya, 2011; Wilson ve Deane, 2000).

Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum: Bireyin, duygu durumu gerektirdiğinde, bir ruh sağlığı uzmanından yardım almaya ilişkin eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Fischer & Farina, 1995).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde engellilik, ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumla ilgili kuramsal bilgiler yer almaktadır. Ayrıca ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumla ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Engellilik

Engellilik hukuk, sağlık, psikoloji gibi birçok bilim dalının içinde olan çok yönlü bir kavramdır. Engellilik konusunda değişik kaynaklarda aynı anlama gelecek şekilde farklı tanımlamalar kullanılmaktadır. Dilimizde bu tanımlar arasında en sık rastlananlar "engelli", "özel gereksinimli birey", "özürlü" ve" sakat" kavramlarıdır. Engelli kavramının çeşitli kurumlar tarafından aynı anlama gelecek şekillerde farklı tanımlamaları yapılmıştır.

5378 sayılı Engelliler Hakkındaki Kanuna göre; engelli: fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile eşit koşullarda tam ve etkin katılım sağlayamayan, kısıtlanan, tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey olarak tanımlanmaktadır. Sağlık ve sağlıkla ilgili durumların tanımlanması için ortak, standart bir dil ve çerçeve oluşturmak için kurulan Dünya Sağlık Örgütü'nün, İşlevsellik, Yeti Yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırmasına göre, engellilik; beden yapısı ve işlevlerini, kişi tarafından bir görevin yerine getirilebilmesini, hayatın içinde olabilmeyi kapsayan bir terimdir şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımda sağlık durumu veya hastalığa değil işlevselliğe odaklanılmıştır (Dünya Sağlık Örgütü, 2018). Türkiye'de bulunan Başbakanlık ve Özürlüler İdaresi Başkanlığına göre ise engelli; doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük

gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişidir (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008: 34).

Yetersizlik, özürlülük ve engellilik kavramları birbirlerinin yerine kullanılmakta ve tanımlamaları da çeşitlilik göstermektedir. Fakat bu kavramlar birbirinden farklı anlamlar taşımaktadır (Çağlar 2011). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), bu kavram karmaşasını önlemek, çeşitli disiplinler ve bilim alanlarında sağlık ve tıbbi bakımla ilgili dünya çapında iletişimi sağlayan standart, ortak bir dil oluşturmak amacıyla uluslararası çeşitli sınıflandırmalar geliştirmiştir (WHO 2001). Aşağıda bu sınıflandırmadaki tanımlara yer verilmiştir.

Bozukluk: Sağlık bakımından psikolojik, fizyolojik ve fiziksel yapı veya işlevlerdeki eksikliği ve anormalliği ifade eder.

Yetersizlik/özürlülük/sakatlık: Sağlık bakımından bir aktiviteyi normal tarzda ve normal kabul edilen sınırlar içinde gerçekleştirmedeki kısıtlılık veya yetersizliktir.

Engellilik: Bir yetersizlik veya özür nedeniyle yaşa, cinsiyete ve sosyal kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması veya yerine getirilememesi durumudur (Yılmaz, 2004: 9).

Dünyada bir milyar engelli bireyin yaşadığı yani dünya nüfusunun %15'inin engelli olduğu tahmin edilmektedir (United Nation, 2019). Küresel Hastalık Yükü çalışmasına göre dünyada 13 milyonu (% 0.7) "şiddetli engellilik" olmak üzere, engelli çocuk sayısı (0-14 yaş) tahminen 95 milyondur. Küresel olarak 14 yaşın altında 93-150 milyon arasında engelli çocuk yaşadığı belirtilmektedir (WHO, 2011). Bunların 65 milyonu eğitime dahil olurken, bu sayının en az yarısının okul dışı kaldığı bilinmektedir (United Nations, 2016).

Türkiye genelinde engelli bireylerin il bazında dağılımını tahmin eden son araştırma "2011 Nüfus ve Konut Araştırması" dır. Bu araştırma engelliliğin sadece fonksiyonlardaki sınırlılıklarına odaklanmıştır. Araştırmada tıbbi yaklaşım (organ kaybı, işlev bozuklukları) göz önüne alınmamıştır. Araştırmada engellilik; görme, duyma, konuşma, yaşıtlarına göre öğrenme, dört işlem yapma, hatırlama/dikkatini toplama alanlarıyla, hareket güçlüğü (yürüme, taşıma, merdiven inip çıkma) alanlarında tanımlanmıştır. Bu alanlardan en az birinde çok zorlandığını veya hiç yapamadığını belirten kişiler en az bir engeli olan kişiler kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, en az bir engeli olan (3 + yaş) grubunun nüfusa oranı %6,9 (4.876.000 kişi)'dur. Erkeklerde bu oran %5,9 kadınlarda ise %7,9'dur (Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, 2021).

Engel Türleri ve Özellikleri

Engel nedeni ve oluşum süreci bireyin farklı şekillerde yetersizlikten etkilenmesine yol açmaktadır. Bu kapsamda "engel türleri" denildiğinde genellikle yetersizliğin etkilediği organ ve uzuvların odağa alındığı tıbbi temelli sınıflandırmaların yaygın olduğu görülmektedir. Bunun dışında da farklı model ve yaklaşımların farklı sınıflandırmaların olduğu görülmektedir.

ABD'de kısa adı İDEA (Engelli Bireylerin Eğitimi Yasası) da 16 yetersizlik sınıfı belirlenmiştir. Buna göre, öğrenme güçlükleri, dil ve konuşma bozuklukları, zihinsel yetersizlik, duygusal ve davranışsal bozukluk, çoklu yetersizlik, işitme-görme kaybı, işitme güçlüğü, ortopedik bozukluklar, süreğen hastalıklar, görme yetersizliği, otizm, travmatik beyin hasarı, gelişim geriliği, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu gibi çeşitli yetersizlik alanlarının sınıflandırmaya girdiği görülmektedir (Akçamete, 2010). Türkiye'de 2018 yılında yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde ise zihinsel engel, otizm spektrum bozukluğu, bedensel engel, görme engeli ve işitme engeli olmak üzere beş farklı engel türü tanımlanmıştır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

Araştırma kapsamında çalışılan ebeveynlerin çocukların tanı grupları şunlardır: Zihinsel engel, otizm spektrum bozukluk, özgül öğrenme güçlüğü, bedensel engel, işitme engeli, görme engeli, dil konuşma güçlüğü ve süreğen hastalıktır. Bu sebeple aşağıda bu engel gruplarına yönelik tanımlar verilmektedir.

Zihinsel Engel

Zihinsel engelli bireylerle ilgili "zeka geriliği" (mental reterdasyon), "gelişimsel yetersizlik" (developmental disability) gibi çeşitli tanım ve terimler kullanıldığı görülmektedir (Eripek ve Vuran, 2010:247). Amerikan Zeka Geriliği Birliği (AAMR)'nin 2002 yönergesinde zihinsel yetersizlik; zihinsel işlevde bulunma ve kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde kendini gösteren uyumsal davranışların her ikisinde anlamlı sınırlılıklar olarak karakterize edilen bir yetersizliktir (Luckasson ve vd., 2002). 2018 yılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde zihinsel engeli olan bireyler dört gruba ayrılmaktadır. Bunlar:

Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli: Bilişsel fonksiyonlar ile kavramsal, sosyal ve günlük yaşam becerilerindeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine sınırlı düzeyde ihtiyacı olan birey olarak tanımlanmaktadır.

Orta Düzeyde Zihinsel Engelli: Bilişsel fonksiyonlar ile kavramsal, sosyal ve günlük yaşam becerilerindeki sınırlılık nedeniyle akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ve destek eğitim hizmetine yoğun şekilde ihtiyacı olan birey olarak tanımlanmaktadır.

Ağır Düzeyde Zihinsel Engelli: Bilişsel fonksiyonlar, kavramsal, sosyal beceriler ile temel öz bakım becerilerindeki eksiklikleri nedeniyle hayat boyu süren yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyaç duyan olan birey olarak tanımlanmaktadır.

Çok Ağır Düzeyde Zihinsel Engelli: Temel öz bakım ve günlük yaşam becerileri kazanamayan hayatı boyunca bakım ve gözetime ihtiyaç duyan birey olarak tanımlanmaktadır.

Otizm Spektrum Bozukluk

Otizm ilk olarak 1943 yılında Kanner tarafından sosyal ilişkilerde kısıtlılık, iletişim ve dili kullanmada zorluk, yineleyici, basmakalıp davranışlar ve ilgi alanının daralması olarak tanımlanmıştır (Gurrieri, 2012). Otizm, hayal kurma, sosyal etkileşim ve iletişim becerilerindeki sınırlılıklar ile ortaya çıkan nörobiyolojik bir bozukluktur. Otizm yerine zamanla otizm sprektrum bozukluk ifadesi kullanılmaya başlanmıştır. Yaygın gelişimsel bozukluk terimi de otizm spektrum bozukluğun eş anlamlısıdır ve ileri düzeyde, karmaşık gelişimsel yetersizlik anlamında kullanılmaktadır Otizm bu bozukluklar arasında yer alan sınıflardan biridir. Otizm spektrum bozukluğu altında beş ayrı kategori bulunmaktadır. Bunlar; otizm, asperger sendromu, atipik otizm, çocukluk dezentegratif bozukluk ve rett sendromudur (Akçamete, 2015). DSM-V'e göre otizm spektrum bozukluğunun ölçütleri şunlardır: Bireylerin hem anlama hem de konuşma becerilerinde gecikme, sosyal iletişime girmekte ve iletişimi sürdürmekte zorlanma, tekrarlayan motor davranışlar, sınırlı ilgi alanları, katı davranış ve düşünce örüntüleri, çevresel uyaranlara karşı aşırı hassasiyet durumlarının olmasıdır (DSM-V, 2013). Otizm spektrum bozukluğun etkileri hem birey hem de ailesi için hayat boyu devam etmektedir. İletişim ve sosyal etkileşimde yaşadıkları zorluklar, tekrarlayan motor davranışlar ve katı düşünce kalıpları sebebiyle otizmli bireyler

anne babaların desteğine yoğun derecede ihtiyaç duymaktadır (Cachia, Anderson ve Moore, 2016).

Özel Öğrenme Güçlüğü

DSM-V'de belirtilen tanı ölçütlerine göre özel öğrenme güçlüğü, özgül öğrenme bozukluğu olarak en az altı aydır devam eden, müdahaleler devam etmesine rağmen, sözcük okuma, okunanı anlama, yazma, yazılı anlatım, sayı kavramı, hesap ve sayısal akıl yürütme güçlüğünün en az birinin varlığı ile kendini gösteren, okul döneminde başlayan, bireyin performansının zihinsel, görme, işitme, ruhsal bozukluklar, eğitim yetersizliği ve dili bilmeme nedenlerine bağlı olmaksızın kronolojik yaşına göre beklenenin altında olması ile karakterize bir durum olarak tanımlanır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014: 34-36).

DSM-V'e göre özel öğrenme güçlüğü, ağır olmayan, orta ve ağır derecede güçlük olarak sınıflandırılır. Derece arttıkça verilen destek düzeyi de artmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014: 34-36). Öğrenme güçlüğünün üç türü vardır:

1. Okuma güçlüğü-bozukluğu/Disleksi: Öğrenme güçlüğünün en yaygın karşılaşılan türüdür (Purugganan, 2018; Luckasson,2016). Uluslararası Disleksi Derneği (IDA), okuma güçlüğünü sözcük okuma ve çözümlemede zorlanma ile akıcı okumada yaşanan güçlük olarak ifade edilen nörobiyolojik kökenli bir durum olarak tanımlamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü Hastalıkların Sınıflandırılması 10. Revizyonu (ICD-10) bu durumun yaş, görme sorunu, zihinsel engel ve yetersiz eğitim ile açıklanamayacağını belirtmektedir (ICD, 2014; IDA, 2021). Okuma güçlüğü olan bireylerin yaşadıkları sorunlara bakıldığında çoğunlukla sözcük okumada ve okuduğunu anlamada zorlandıkları görülmektedir. Sözcüklerin okunmasında yaşanan güçlükler aynı zamanda metni de akıcı okuyamamalarına sebep olmaktadır (Doğru, 2012).

2. Yazma güçlüğü-bozukluğu/Disgrafi: Yazı ediniminde bozulma, heceleme, doğru olarak kelimeleri yazma, gramer ve noktalama becerilerindeki zorluklar ile tanımlanan bir durumdur (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014: 34-36). Yazma güçlüğü olan bireylerin yazmada problem yaşamalarının temel nedeni motor beceriler değildir. Bu bireyler yazma sırasında harfleri oluşturmak için gerekli olan sıralı parmak hareketlerini planlamakta zorlanmaktadır. Yazma güçlüğü tek başına görülebileceği gibi okuma güçlüğü ile birlikte de görülebilir.

3. Sayısal becerileri öğrenme güçlüğü/Diskalkuli: Sayıyı anlama, hatırlama, kullanma hesaplama becerilerinde yaşanan güçlük ile soyut matematiksel kavramları anlamakta

zorlanma olarak ifade edilen genetik bağlantılı ve gelişimsel bir durumdur (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014: 34- 36). Bu öğrencilerde yaşıtlarına göre daha geç sayma, rakamları ezberlemekte zorlanma, matematiksel kavramları karıştırma, özellikle çarpım tablosunu ezberlemekte zorlanma ve yaklaşık tahminler yapmakta güçlük yaşama gibi davranışsal belirtiler gözlenmektedir (Doğru, 2012).

Bedensel Engel

Bedensel engelliler, ortopedik yetersizliklerden etkilenenleri ve süreğen hastalığı olanları kapsamaktadır. Ortopedik yetersizlik merkezi sinir sisteminin hastalıklar ve kazalar sonucunda zedelenmesine bağlı olarak kas, iskelet ve eklemlerin işlevlerini yerine getirememesidir. Süreğen hastalıklar ise, kişinin değişik etkinliklere katılımını sınırlandıran tıbbi sorunların ve sağaltımın sürekli olması şeklinde betimlenir (Akçamete, 2015). Özel Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2018) göre ise bedensel engelli birey, kas, iskelet sistemindeki bozukluklar nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyaç duyan birey olarak tanımlanmıştır.

İşitme Engeli

İşitme engeli; işitme duyarlılığının kişinin gelişim, uyum ve özellikle iletişimdeki görevini yeterince yerine getirememesi durumudur. İşitme kaybı, işitme organının, sesleri algılayan ya da anlamamızı sağlayan merkezlerin zarar görmesi sonucu oluşur (Smith' den aktaran Avcıoğlu, 2012). Cavkaytar ve Diken'e göre (2005) normal işiten birey, herhangi bir özel araç, cihaz ya da teknik kullanmadan olağan durumlarda konuşmayı anlayabilen birey olarak tanımlanırken; işitme engelli birey bazı sesleri duyabilen fakat işitme düzeyi konuşmayı anlayabilmesi için yeterli olmayan birey olarak tanımlanmaktadır.

Görme Engeli

Görme engeli, çeşitli nedenlerle gözün yapısında meydana gelen zedelenme sonucu gözün görme işlevini yerine getirememesidir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine (2018) göre görme engelli birey ise; görme yetisinin kısmen ya da tamamen kaybından dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerine ihtiyacı olan birey olarak tanımlanmıştır. Görme engeli düzeyi her bireyde aynı değildir. Görme engeli olan kişiler, engelin düzeyine göre total görme kaybı

olanlar ve az gören bireyler olmak üzere sınıflandırılır (Özyürek, 1997). Total görme kaybı olanlar ve az görenlerin, görme keskinliğine ve işlevsel görmelerine göre tıbbi ve eğitsel tanım olmak üzere iki farklı tanımı yapılmaktadır (Akçamete, 2015).

Dil ve Konuşma Güçlüğü

Dil konuşma güçlüğü, dilin anlaşılması, üretimi, kullanımındaki gerek gelişimsel gerek edinilmiş hasarlarla tanımlanan bir engel türüdür. Dil konuşma güçlüğü bireyin hayatı boyunca devam edebilen kronik bir durumdur. Sorunun belirtileri, etkileri ve şiddeti zaman içerisinde değişebilir (Bashir, 1989). Dil ve konuşma güçlüğü çeşitli engel türleri ile birlikte görülebileceği gibi, tıbbi bir nedene bağlı olarak tek başına da görülebilir. Dil ve konuşma güçlükleri beş alt grupta incelenmektedir. Bunlar; sesletim ve ses bilgisi, akıcı konuşma (kekemelik), gelişimsel dil, dil bozukluklarının sağaltımı ve edinilmiş dil bozukluklarıdır (MEB, 2008a).

Süreğen Hastalıklar

Süreğen hastalıklı olma, doğum öncesi ya da doğum sonrası herhangi bir sebeple, bireyin uzun süreli bakım ve tedavi gerektiren hastalığı nedeniyle, eğitim ve mesleki yaşamının, sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur. Başka bir deyişle; normalden sapma veya bozukluk gösteren, kalıcı hasarlar bırakan, geriye dönüşü olmayan, patolojik değişiklikler sonucu oluşan, hastanın rehabilitasyonu için özel eğitim gerektiren, uzun süre boyunca bakım, gözetim ve denetim gerektiren durum olarak tanımlanmaktadır. Süreğen hastalıkların çeşitleri vücudun zarar gören bölümüne göre farklılıklar gösterir. Doğuştan gelen hastalıklar, kalp ve damar hastalıkları (kalp yetmezliği, ritim bozukluğu) kanserler (lösemi), sindirim sistemi hastalıkları, ruhsal davranış bozuklukları, kronik böbrek yetmezliği, epilepsi, idrar yolları ve üreme organı hastalıkları, cilt ve deri hastalıkları, endokrin ve metabolik hastalıklar ile AIDS süreğen hastalıklar içerisinde ele alınmaktadır (Bolat, 2018).

Engelli bir çocuk sahibi olmak her ne olursa olsun hiçbir anne-babanın istemeyeceği bir durumdur. Ebeveynler böyle bir duruma hazırlıksız yakalandıkları için, suçluluk duygularıyla uygun olmayan tutum ve davranışlarda bulunabilirler. Ailelerin yaşadıkları bu sorunlar ve çatışmalar okula başlama, ergenliğe girme gibi engelli çocuğun gelişiminin en kritik dönemlerinde yeniden canlanabilmektedir. Engelli bir çocuğun varlığının ailede

yarattığı tüm bu etkilerin yanı sıra, ileride yetişkin bir engelli bireye sahip olmak ve bu bireyin farklı ihtiyaç ve ilgilerine cevap vermek konusundaki zorlukların artacağının farkında olan aileler daha da karmaşık duygular yaşamaktadırlar (Weressa, 2004; Orhan, 2004: 37).

Engelli Çocuğu Olan Aileler

Engelli çocuğu olan ailelerin tepkileri çeşitli yaklaşımlar doğrultusunda açıklamaya çalışılmıştır. Psikodinamik yaklaşım, anne babaları nörotik anne baba olarak tanımlar. Buna göre anne babaların çocuğun durumuna kayıtsız veya ilgili, öfkeli veya kabul edici olmasının bir açıklaması olduğunu ifade eder. İşlevsel yaklaşıma göre, engelli çocuğun aile düzenini bozduğu, aile işlevlerine zarar verdiği savunulur. Psikososyal yaklaşıma göre göre ise, engelli çocuk ailesi acı çeken ailedir ve kronik üzüntü yansıtır. Keder ve suçluluk yerine kronik üzüntüyü tanımlar. Etkileşimci yaklaşım ise aileyi güçsüz aile olarak tanımlar. Daha çok evlilik rollerinde bozulma, sosyal yetersizlik gibi sosyal konulara yönelir (Ferguson, 2002).

Engelli çocuğu olacağını öğrenen aileler farklı duygusal tepkiler göstermektedir. Ailelerin duygusal tepkilerini açıklamaya yönelik çeşitli modeller öne sürülmüştür. Bunlar; aşama modeli, kişisel yapılanma modeli, çaresizlik-güçsüzlük ve anlamsızlık modeli ve sürekli üzüntü modeli gibi modellerdir. Aşama modeli bu modeller arasından en sık kullanılanıdır (Akkök, 1997).

Aşama modeli: Model 1969'da Elizabeth Kübler-Ross tarafından geliştirilmiştir. Aşama modelinde ölümcül hastalığı olan kişilerin yakın çevresinde bulunan bireylerin, tanı aldıktan soran belirli duygusal aşamalardan geçtiği savunulmaktadır. Bu evreler yadsıma, kızgınlık ve öfke, pazarlık, depresyon ve kabullenmedir. Bunlar yas sürecinin evreleri olarak geçmektedir (Kübler-Ross, 1969). Bu evrelerin sadece ölüm veya kayıplar sonrasında değil aynı zamanda engelli çocuğun doğumuyla ebeveynlerin normal çocuk hayallerinin sona ermesi sonucunda da ortaya çıkabileceğini savunulmaktadır (Sloman, Springer ve Vachon, 1993).

Kübler-Ross'un yas süreci evreleri Schonz tarafından engelli çocuğu olan ebeveynler için uyarlanmıştır. Schonz tarafından uyarlanan modelde yer alan dönemler sırasıyla şu şekildedir (Luterman, 1987, 1997):

Şok: Zihinsel ve duygusal işlevlerde kilitlenmedir.

Tanıma/anlamlandırma: Bu dönemde birey engelli çocuğun varlığını anlamlandırmaya çalışıyordur. Yoğun üzüntü, durumun üstesinden gelememe, hayal kırıklığı, suçluluk ve öfke vb. duygular yaşanır.

Yadsıma: Anne baba bu dönemde çocuğun engeli ile yüzleşmekten kaçınır. Durumu reddetme, yoğun endişe duygularını hisseder ve engel durumunun ortadan kalkabileceğine ilişkin bir mucize arayışı içerisindedir.

Kabullenme: Bu dönemde engel durumu ile yüzleşilir, ebeveyn güçlü ve zayıf yönlerini fark eder ve bu durumla başa çıkmada etkili olan stratejileri geliştirir.

Bu evreler evrensel bir sıra izlemekte ve evrelerin her ebeveyne göre uzunluğu ve yoğunluğu farklılaşmaktadır. Bu evreler çocuğun gelişimsel geçiş dönemlerinde tekrardan yaşanabilir. Ayrıca aile yeni bir krizle karşı karşıya kaldığında da bu evrelerde verdiği tepkilere benzer tepkiler verebilmektedir (Doğan, 2013).

Kişisel Yapılanma Modeli: Ebeveynlerin duruma yönelik tepkilerini ve uyum sağlama evrelerini daha çok bilişsel bir bakış açısı ile ele almaktadır. Anne babaların birbirlerinden ayrı tepki vermesinin algılama ve yorumlamadaki kişisel farklardan kaynaklandığını öne sürmektedir. Ebeveynler özellikle anne hamilelikten doğuma kadar olan süreçte kendileri ve çocukları ile ilgili geçmiş deneyimlerine ve beklentilerine, toplumun değer yargılarına bağlı olarak geleceğe ilişkin planlar yaparlar ve bilişsel yapılar kurarlar. Engeli olan bir çocuğun dünyaya gelmesiyle birlikte kurduğu bilişsel yapılar arasında bir çelişki olur. Bu çelişki de ailede yoğun bir kaygıya sebep olur. Yoğun kaygı hissedilen dönemin bitmesinden sonra aile yeniden yapılanma sürecine girer ve aile üyeleri yeni bireyle uyum sürecini yaşamaya başlar (Akkök, 2003).

Sürekli Üzüntü Modeli: Bu modelde ebeveynler, sosyal çevre tarafından gösterilen tepkiler, aile içerisinde yaşanan sorunlar, çocuğun engelinin getirdiği zorluklar nedeniyle sürekli bir üzüntü ve kaygı durumu yaşamaktadırlar. Ebeveynin yaşadığı bu kaygı ve üzüntünün, çocuğun engelini kabul etme sürecinde normal olduğu, uyum sürecinin bu şekilde sağlıklı olduğu ifade edilmektedir. Sürekli üzüntü modelinde çocuğunun engeline çok üzülen ebeveynlerin aynı zamanda, çocuklarının gelişimi için çok da çabalayabileceği görüşü vurgulanmaktadır (Akkök, 1997).

Çaresizlik- Güçsüzlük ve Anlamsızlık Modeli: Bu model ise anne babaların engelli bir çocukları olduğunu öğrendiklerinde hissettikleri duyguların, yakın çevrelerindeki bireylerin tepkilerinden etkilendiğini ve onların tepkileriyle ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu

durum genellikle daha olumsuz bir tablo ortaya koymaktadır. Ailenin yakın çevresinde bulunan bireylerin, engeli güçsüzlük ve olumsuz bir durum olarak algılaması, aile üyelerinin de benzer duyguları yaşamasına neden olmaktadır. Ebeveynlerin ve aile üyelerinin çaresizlik ve güçsüzlük duyguları yakın çevrelerinden ve toplumdan aldıkları tepkilere göre biçimlenmektedir (Akkök, 1997).

Her aile, çocuğunun sağlıklı ve normal gelişim göstermesi üzerine bir hayal kurar. Çocuğun doğumuyla birlikte sonra aile içi düzen ve sistemde farklılıklar olur. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne babalar ile engelli çocuğa sahip anne babaların rolleri arasında farklılıklar vardır. Akranlarından farklı gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynler, çocuğun doğumundan sonra aile ile sosyal yaşamlarında, ideallerinde ve hayat planlamasında değişiklikler yapmak zorunda kalırlar (Yılmaz vd., 2018).

Ebeveynler bu süreçte ailenin tüm ihtiyaçlarını giderebilmek için ebeveynlik rollerini değiştirmek zorunda kalabilir ve yeni roller benimseyebilirler. Anne babaların yaşadığı fiziksel ve zihinsel güçlükler, çocuklarıyla yaşadığı deneyimler kendilik algılarını etkileyebilir. Ebeveynin kendini nasıl değerlendirdiği de kendilik algısını ve çocuğunu büyütme sürecindeki tutumlarını etkilemektedir (Bornstein, Hendricks, Hahn, Haynes, Painter ve Tamis- LeMonda, 2003).

Kendilik Algısı

Kendilik (benlik); kişinin kendini bilmesini ve değerlendirmesini içeren, bireyin kendine ilişkin düşüncelerini, özelliklerini ve hayallerini kapsayan bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, bireyin kendisini bilinçli bir şekilde nasıl yorumladığının ve tanımladığının bir göstergesidir (Markus, 1983). Kendilik algısı erken dönemde oluşmaya başlayarak, yaşam süresince edinilen tecrübeler ile gelişmeye devam etmektedir. Kişinin oluşturduğu bu kendilik algısı biyolojik etkenlerden, yaşadığı deneyimlerden, çevresel etmenlerden, etrafındaki kişilerden aldığı geri dönüşlerden, pekiştirmelerden ve yönlendirmelerden etkilenerek şekillenir (Shavelson, Hubner ve Stanton, 1976). Bu kavram hakkında yapılan birçok tanımlamaya bakıldığında, birçok kuramcı tarafından farklı şekilde tanımlandığı görülmektedir. Rosenberg, (1965) kendilik algısını, kişinin kendisi ile ilgili uygun bulduğu veya bulmadığı değerlendirmeler olarak tanımlamıştır. Ayrıca kendilik kavramı, bireyin değer yargıları, amacı, yetenekleri, kimliği ve kendisiyle ilgili görüş,

duygu, tutum ve kendine ilişkin zihinsel temsillerinden oluşan bir bütün şeklinde de tanımlanmıştır (Rosenberg, Schooler ve Schoenbach, 1989).

Kendilik algısı, çok eski dönemlerden itibaren beri düşünürlerin ve sosyal bilimcilerin ilgisini çeken bir konudur. Çağdaş psikologlara göre kendilik algısıyla ilgili iki farklı baskın görüş vardır. Bir görüşe göre; kendilik algısı sosyal olarak paylaşılan gerçeğe dayanır. Diğerlerini algılamayla aynı süreçlerden ortaya çıkar ve davranış ile deneyimin kesin yansımaları olarak düşünülür. Diğer görüşe göre ise; temelde kendilik algısı çarpıtılmıştır, kendine hizmet eder ve sürekli olarak diğerlerinin algıları tarafından savunulandan daha olumludur (John ve Robins, 1994).

Çocukluk dönemi yaşantıları kendilik algısının gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Hopkins ve Klein (1993)' e göre, ebeveynin çocuğun benlik algısının gelişiminde hayati bir rolü vardır. Ebeveyn bakımıyla kendilik algısı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, kendilik algısını yetenekler ve sosyal ilişkiler olmak üzere iki boyuta ayırarak ele almışlardır. Çalışma sonucunda kızların ve erkeklerin kendilik algısı gelişiminde ebeveynlerini farklı şekilde değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Kızlar, yakın ilişkiler ve mizahla ilgili kendilik algısının gelişiminde annenin verdiği bakımı daha önemli görmektedirler. Erkekler ise görünüm, ahlak ve yaratıcılıkla ilgili kendilik algısının gelişiminde babanın verdiği bakımı daha önemli görmektedirler. Araştırma sonuçları hem kızların hem de erkeklerin bakım veren rolünde annelerini daha aktif olarak algıladıklarını ortaya koymuştur. Singer ve Weinstein (2000) tarafından yapılan çalışmada, anne babaların birbirlerinden farklı davranışlarının ergenlerin benlik algısı ve akademik başarısını yordadığı ileri sürülmüştür. Anne ve babaların çocuklarına davranışlarındaki farklılık arttıkça, ergenlerin kendilik algıları daha olumsuz olmakta ve akademik başarıları düşmektedir. Yılmaz (2001) tarafından anne baba tutumunun, ebeveynler arasındaki uyumun ve kendilik algısı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada; ebeveyn ile çocuk arasındaki iletişim güçlü ve eşler arasındaki uyum yüksek ise çocukların kendilik algılarının daha olumlu olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı

Kendilik algısı ebeveyn rolünü etkileyen temel yapılardan biridir. Kendilik algısı ebeveynin benlik duygusunu etkilemektedir ve çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlarını ve davranışlarını şekillendirir (Güler ve Yetim, 2008: 35). Kendilik algısını oluşturan parçalardan bir tanesi ebeveynlik rolleridir. Kişinin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı kendini birey olarak nasıl

tanımladığından etkilenmektedir. Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, anne babanın çocuğunu yetiştirme sürecinde kendini nasıl değerlendirdiğini ve ne hissettiğini içermektedir (MacPhee, Fritz, ve Miller Heyl, 1996). Ebeveynlikle ilgili çalışmaların temel soru kaynağını ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algısı oluşturur. Anne babanın ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algısı çocuğa yönelik davranış ve tutumlarını şekillendirdiği için çocuk gelişiminde etkin bir rol oynamaktadır (Güler, 2007; Bornstein ve vd., 2003; Mac Phee ve vd., 1996). Ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algısı dört faktörün birleşiminden oluşmaktadır. Bunlar; yeterlilik, doyum, yatırım ve rol dengelemedir (Güler ve Yetim, 2008).

Yeterlilik

Kişilerin karşılabileceği güç durumların üstesinden gelmek için gerekli olan davranışları ne derece iyi yapabileceğine dair inançları ve algıları yeterlilik olarak tanımlanmıştır (Aksoy ve Diken, 2009; Bandura, 1982). Başka bir tanımla, belli bir performansı yerine getirmek için gerekli olan davranışları düzenleyip, başarılı şekilde yapmaya dair algısıdır. Bandura (1994, 1989)' ya göre, yeterlilik algısı bireyin belli bir davranışa yönelik motivasyonunu ve kendine ilişkin duygu ve düşüncelerini etkilemektedir. Hedefleri gerçekleştirmek için gerekli olan davranışları düzenlemeyi ve onları gerçekleştirmeyi sağlar (Yılmaz, Köseoğlu, Gerçek ve Soran 2004). Annelik ya da ebeveyn öz yeterliliği kavramları Bandura'nın öz yeterlilik tanımlamasına uygun olarak birçok çalışmada farklı şekillerde tanımlanmıştır. Teti ve Gelfand (1991)' e göre ebeveynlik öz yeterliği, anne babaların rollerine ilişkin kendilerini ne kadar yeterli ve bilgili algıladıklarına ilişkin inançlarıdır. Coleman (1998)' a göre ebeveyn öz yeterliliği, anne babanın çocukların davranış ve gelişimleri üzerinde olumlu etki bırakabilmeye dair algılarıdır. Hassall, Rose ve McDonald (2005)'e göre ise kendilerini anne babalık rollerinde yeterli görme dereceleridir. DeMontigny ve Lacharite (2005) tarafından farklı şekillerde tanımlanan ebeveynlik öz yeterliği ile ilgili yapılan çalışmalar meta analiz yöntemi ile incelenmiş ve analiz sonucunda ebeveynlik öz yeterliği kavramı tekrardan tanımlanmıştır. Bu çalışmada, "anne babanın çocuğun büyüme ve gelişim sürecinde yerine getirmesi gereken davranışlarla ilgili olarak kendi potansiyeline yönelik yargıları ve inançları" algılanan ebeveyn öz yeterliliği olarak tanımlanmıştır. Yeni doğan bebeği olup ilk kez anne olanlarla yapılan çalışmada annelerin öz yeterlik algıları yükseldikçe bebeklerin bakımına yönelik algılarının daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada anne olmaktan keyif alan annelerin kendilerini daha yeterli hissettiği bulunmuştur (Luebering,

1995). Ebeveyn öz yeterliği yüksek olan annelerin, rollerine uygun beceri ve davranışları daha fazla yaptıkları belirlenmiştir. Ebeveynin öz yeterliliklerine ilişkin algısı çocuğuna yönelik davranışları için bir öngörü sağlamaktadır (Coleman ve Karraker, 2000; Luebering 1995; Teti ve Gelfand, 1991).

Doyum

Doyum bireyin hayattaki rollerini yerine getirirken hissettiği memnun olma hali, o durumdan duyduğu hazdır. Ayrıca bireyin hayattaki rollerini olumlu değerlendirme derecesi olarak da tanımlanmaktadır (Geçtan, 2016). Ebeveyn doyumu, hem ebeveyn rolünden alınan doyum hem de çocuk ile ilişkiden alınan doyum olarak tanımlanabilir. Ebeveyn doyumu, anne babanın çocuğa karşı yapması gereken görevlerine bağlı olarak hissettiği mutluluk ve anne baba olmaktan duyduğu memnuniyet olarak tanımlanmaktadır (Mouton ve Tumo, 1998). Bir başka tanımla ebeveyn doyumu, anne babalık ile ilgili olan duyguların niteliğidir (Johnstan ve Mash, 1989). Lamb, Chase, Landsdale ve Owen (1979) rol doyumunun anne-çocuk ilişkisini nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda rol doyumunun annelerin öz yeterlik ve öz saygılarını yükselttiği bulunmuştur. Bu durum da kadının anne olmaya ilişkin daha duyarlı olmasını sağlamıştır. Rol doyumu yüksek olan kadının, anne olmak için gerekli olan hassasiyet ve motivasyona sahip olduğu ve çocuğu ile ilişkisinin daha olumlu olduğu iddia edilmektedir (Lerner ve Galambos, 1985).

Yatırım

Yatırım süreci çocuk doğmadan önce çocuk üzerine kurulan hayallerle başlar ve ailenin çocuğa sunduğu tüm maddi ve manevi kaynakları kapsar. Ailenin ilk duygusal yatırımları çocuk doğmadan önce oluşur. Bu yatırımlar ebeveynlerin çocuk üzerindeki beklentileri ve hayalleridir. Engelli bir çocuğun dünyaya gelmesi ailenin duygusal yatırımlarını olumsuz bir şekilde etkiler. Ailenin bundan sonraki süreçte çocuğu ile ilgili yatırımlarını düzenlemesini gerektirir. Anne babaların çocuklarına ilişkin yatırımları farklı şekillerde ele alınmıştır. Quilan (2007) yatırımı doğrudan ve dolaylı yatırım olmak üzere iki farklı şekilde ele almıştır. Doğrudan yatırım çocuğun beslenmesi, kucaklanması, temizlenmesi gibi fiziksel ihtiyaçlarına yönelik olan yatırımdır. Dolaylı yatırım ise ebeveynin çocuğu gelecek garantisi ya da neslin devamı olarak görmesidir. Yatırım kavramı bunların dışında mali, duygusal, sosyal ve entelektüel yatırımlar olarak da sınıflandırılmıştır. Mali yatırım, çocuk büyürken

yapılan maddi harcamalar olarak tanımlanmaktadır. Duygusal yatırım, çocuğu olduğu gibi kabul etme, duygularını ifade etme ve onunla nitelikli vakit geçirmeyi kapsamaktadır. Sosyal yatırım da toplumsal yaşama ilişkin kuralların ve ahlaki değerlerin öğretilmesini kapsar. Entelektüel yatırım, çocuğun zihinsel gelişimi için yapılanları ve okul, kurs gibi çocuğun eğitim hayatı için yapılan yatırımları kapsar. Yapılan çalışmalarda ebeveynlerin çocukları için en fazla duygusal yatırımda bulundukları ve anne babaların çocuklarına ilişkin yatırımlarında farklılıklar olduğu bulunmuştur. Annelerin beslenme, öz bakım gibi temel bakımla ilişki yatırım yaptıkları, babaların ise daha çok entelektüel yatırım yaptıkları bulunmuştur (Bandeira ve Seidl-de-Moura, 2012). Bunun yanında, ebeveynin çocuğun gelişimi için kendi olanaklarını kullanması, çocuğu ile birlikte geçirdiği zaman ve çocuğu için gösterdiği çaba da ebeveyn yatırımları arasındadır (Rosemary, Hopcroft ve Martin, 2014; Ma, Lai ve Pun, 2002; Corwyn ve Bradle, 1999). Anneler çocuğun bakımından ve eğitiminden kendilerini daha çok sorumlu hissetmekteler ve buna yönelik daha çok çaba harcamaktadırlar. Babalar, kendi istekleri dışında çocuğun bakımını üstlendiklerinde çocuklara ilişkin yatırımları azalmaktadır. Ayrıca, babaların iş hayatında gergin olmaları, çocuklarına ilişkin sosyal ve duygusal yatırımlarını negatif yönde etkilemektedir (Corwyn ve Bradle, 1999). Ebeveyn yatırımı aynı zamanda çocukların sorunlarının üstesinden gelirken ebeveynlerin gösterdikleri psikolojik dayanıklılığı da kapsamaktadır. Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin engele ilişkin olumsuz duygularına rağmen ebeveynlerin yatırım düzeyleri yüksektir (Ma, Lai ve Pun, 2002). Anne babalar çocuklarının engeline ilişkin tedaviler için önemli ölçüde kendi maddi ve manevi kaynaklarından faydalanarak yatırım yapmaktadırlar (McConnell ve Savage, 2015).

Rol Dengeleme

Rol dengeleme, bireyin sahip olduğu rolleri dengeli bir biçimde devam ettirebilmesi olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanımla kişinin anne baba ve eş rolleri ile iş hayatındaki rollerini etkili bir şekilde dengelemesidir (Perry-Jenkins, Repetti ve Crouter, 2000). Tüm ailelerin kendi sistemleri içerisinde, kendi şartlarına göre bir rol dengesi vardır. Engelli bir çocuğun aileye katılımı ailedeki rollerin değişmesine sebep olabilir. Başka bir söylemle, ailede engelli bir bireyin olması yeni sorumluluklar ve ihtiyaçlar doğurduğu için aile içi rollerin tekrardan belirlenmesi gerebilir. Çünkü ebeveynin çocuğun bakımı ve büyütülmesine yönelik yeni kararlar alması, çocuğun ihtiyacına göre artan görevlerin paylaşılması gerekmektedir. Bu durumu yaşayan anne babaların aile fonksiyonlarında ve rollerinde karışıklıklar olabilir.

(Özşenol ve vd., 2003). Yapılan bir çalışmada otizmli çocuğu olan anne babaların, bakım veren ve öğretmen rolü olmak üzere iki rolü birden benimsedikleri tespit edilmiştir (Hoogsteen ve Woodgate, 2013). Engelli çocuğu olan ebeveynler çocuğun değişen ihtiyaç ve koşullarına göre yeni düzenlemeler yapmak zorunda kalabilirler. Bu düzenlemelerin her birinde çocuğun ihtiyaçlarına göre ebeveynlerin rol dengeleri de değişebilir.

Anne babalar çocuklarının problemlerini çözmede bazen kendi kendilerine yetebilirken, bazen de farklı kişilerden destek alma ihtiyacı hissedebilmektedirler (Carnevale, 2001). Yardım arama ilk olarak anne babaların yakın çevrelerinde bulunan bireylere müracaat etmeleriyle başlamaktadır. Bundan sonra herhangi bir yakınlığı olmayan veya sorunla ilgili bilgi sahibi olmayan bireylerle devam eder, bu süreç profesyonel birini buluncaya kadar sürebilmektedir (Czuchta ve Mc Cay, 2001).

Aile çocuğun engelli olduğunu öğrendiği andan itibaren psikolojik açıdan karmaşık duygular yaşar. Bu duygular içinde ne yapacağını bilmeyen aileler farklı psikolojik süreçlerden geçer. Bu süreçte anne-babanın engelli bir çocuk gerçeğini kabul etmesi, duruma başarılı bir biçimde uyum sağlaması ve yaşamını bu gerçeğe göre yeniden düzenlemesi kolay değildir (Aral ve Gürsoy, 2007). Ebeveynler bu zorlu süreçten geçerken psikolojik desteğe ihtiyaç duyabilirler. Ebeveynlerin psikolojik yardım almasını etkileyen durumlardan birisi de psikolojik yardım almaya ilişkin tutumdur.

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum

Bireyler zaman zaman normal hayat fonksiyonlarına karşı tehdit oluşturan bir problem ya da durumla karşılaşabilirler. Böyle durumlarda bireylerin yaşam dengelerinde bozulmalar olmaktadır. Kişi yaşam dengesini yeniden kazanmak için iç kaynaklarını yetersiz olarak görüp, dış kaynaklara yönelebilir. Kişinin dış kaynaklara yönelmesi psikolojik yardım arama davranışıdır. Profesyonel anlamda psikolojik yardım arama, bireyin kişiler arası, sosyal, duygusal ve vb. psikolojik problemlerinin çözülmesi için profesyonel bir yardım arama çabasıdır (Fischer ve Turner, 1970). Kişilerin psikolojik bir problemleri olduğunda bir uzman desteği almasına karar vermesi bireysel, sosyal birçok faktöre bağlıdır (Atkinson, 2007). Kişilerin üstesinden gelmekte zorlandığı durumlarda ya da psikolojik sağlıklarının iyi olmadığını düşündükleri anda, bir uzmandan yardım alma süreci bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarından etkilenmektedir. Bireylerin sürece ilişkin duygu, düşünce ve davranışları yardım almaya yönelik tutumlarını oluşturmaktadır (Türküm, 2001). Tutumlar

bir nesneye yönelik sonradan edinilen düşünce, duygu ve davranışların sistemli hale gelmiş biçimidir (Çapa ve Çil, 2000).

Kişilerin zorlanma durumunda veya uzun süren bir ruh sağlığı problemi olduğunda, bir uzman yardımı aramasına ya da yardım aramaya karşı gelmesine yönelik eğilimi psikolojik yardım alma tutumu olarak tanımlanmaktadır (Fisher ve Turner, 1970). Bu tanıma göre yardım almaya ilişkin tutum danışma sürecini şekillendiren önemli etmenlerden biridir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum öncelikle bireyin yardım alma ya da almamaya yönelik kararını belirlemektedir. Danışan yardım alma sürecini başlatsa bile danışmaya devam edip etmeyeceği yine tutum tarafından belirlenmektedir. Bununla birlikte, danışanın yardım aldığı uzmanın bilgisine ve güvenirliliğine yönelik düşüncelerini de yardım almaya yönelik tutumlarından etkilenmektedir (Tepfer, 2009).

Tutumlar ve kişisel faktörler büyük ölçüde yardım arama sürecini şekillendirmektedir. Bir kişi problemi çözemeyecek hale geldiğinde ya da psikolojik bir rahatsızlığı olduktan sonra uzman yardımı almaya karar verebilir. Bunun tam tersi olarak başka bir kişi, küçük bir sorunu olduğunda hiç tereddüt etmeden bir uzmana gönüllü olarak gidebilir (Ülken, 2016).

Fischer ve Turner (1970)' e göre psikolojik yardım alma tutumu dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; kişinin yardım ihtiyacının farkına varması, reddedilme korkusu, kendini açma ve psikolojik danışmana duyulan inançtır.

1. Kişinin Yardım İhtiyacının Farkına Varması: Yardım arama sürecinin ilk basamağı bireyin bir problemi olmasının farkına varmasıdır. Kişinin psikolojik problemlerinin çözümünden önce, problemin kendisini olumsuz yönde etkilediğini fark etmesi gerekir. Ama bireyin bunu nasıl değerlendireceği ve yaşayacağı, rahatsızlığına vereceği tepki, içinde bulunduğu toplumun kültürel değerlerinden etkilenir (Rogler ve Cortes, 1993). Yardım arama kişisel bir süreçtir ve bu sürecin başlamasında danışanın istekliliği önemli bir rol oynamaktadır. Danışan problemin farkına varıp ihtiyacı olan yardımı alıp almama konusunda aktif bir rol oynamaktadır.

2. Reddedilme Korkusu: Corrigan (2004)' a göre bireylerin psikolojik bir sorunu olduğunda yardım almamasının en önemli nedenlerinden biri reddedilme korkusudur. Psikolojik problemiyle ilgili yardıma başvuran bireylerin toplum tarafından dışlanacağı düşüncesi reddedilme korkusunun temelini oluşturmaktadır (Vogel, Wade ve Hackler 2006). Reddedilme korkusunun büyüklüğü kişiye, probleme ve kültürel değişkenlere göre farklılık gösterir (Lin, 2002). Toplumun psikiyatri konusundaki tutumu, psikiyatrik bir bozukluğa

sahip kişilerin yardım arama konusundaki tutumları üzerinde önemli etkiye sahiptir. İnsanlar, toplum tarafından yanlış bir şekilde değerlendirebilecekleri endişesi ile yardım aramaktan vazgeçebilmektedirler (Tot ve vd.., 2000). İhtiyaç duymalarına rağmen insanların psikolojik destek alma konusunda çekince duymaları ve endişelenmeleri, psikolojik yardım alma konusunda negatif tutumlara sahip olmalarına yol açmaktadır. Tedaviden kaygı duyma; değişiklik, geçmişteki yaşantıların tekrar hatırlanması, ayıplanma ve utanma reddedilme korkusunu etkileyen faktörler arasındadır (Komiya ve vd., 2000).

3. Kendini Açma: İyi bir terapi sürecinin en önemli faktörlerden biri kendini açma becerisidir. Komiya, Good ve Sherrod (2000) kendini açmakta zorlanan bireylerin problemleri hangi seviyede olursa olsun psikolojik danışmaya ilişkin tutumlarının daha olumsuz olduğunu öne sürmüşlerdir. Kendini açmada zorlanan bireyler duygularıyla ilgili konuşma ve tartışmaya girmekten çekinmektedirler. Ayrıca psikolojik yardım alma sürecinden olumsuz yönde etkileneceklerini düşünmektedirler. Kişilerin olumsuz duygular yaşama ve bunları açma konusundaki kaygıları bir uzmandan psikolojik yardım almanın önündeki en büyük engeldir. Duyguları tanıma, fark etme ve kontrol etme becerisi olarak tanımlanan duygusal yeterlilik de psikolojik yardım almayı etkileyen bir faktördür. Duygusal yeterliliği az olan gençlerin psikolojik yardım almaya daha az istekli olduğu ve problemleri için psikolojik yardım almayı tercih etmedikleri belirtilmektedir (Rickwood, Deane, Wilson ve Ciarrochi, 2005).

4.Psikolojik Danışmana Duyulan İnanç: Fischer, Winer ve Abramowitz (1983), psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu etkileyen üç değişken olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar; terapistle ilgili faktörler, sosyal faktörler ve kişisel faktörler olarak tanımlanmaktadır. Yardım alınan terapistin uzmanlık alanları, aldığı eğitimler ve sunulan yardımın niteliği terapistle ilgili faktörlerdir (Aktaran Liou, 2004). Psikolojik danışma hizmetinin bir yönünü de yardım alan bireylerin psikolojik danışman rollerine yönelik algıları oluşturmaktadır. Yardım alan kişilerin yardım alınan uzmandan almak istedikleri hizmetler rol beklentilerini oluşturmaktadır. Rol beklentileri kişilerin ihtiyaçları ile psikolojik danışmandan beklenen hizmetlere göre şekillenmektedir. Her bireyin psikolojik ihtiyaçları birbirinden farklı olduğundan, uzman kişiye yönelik beklentiler de farklı olmaktadır (Kuzgun, 2002).

Psikolojik Yardım Alma Tutumunu Etkileyen Faktörler

Psikolojik yardım alma tutumunu etkileyen faktörler; psikolojik, sosyal, demografik ve yardım servisi ile ilgili faktörler başlığı altında incelenmiştir.

Psikolojik Faktörler

Kişilik özellikleri yardım almaya ilişkin tutumu etkileyen önemli psikolojik faktörlerden biridir. Kendini başkalarına açmakta zorlanan, çekingen kişiler genellikle yardım almaya yönelik negatif bir tutuma sahip olmaktadırlar. Bu kişiler problemlerin varlığı ve yardım alma ihtiyacının farkında olmalarına rağmen yardım arama sürecinin diğer aşamalarında başarısız olmaktalar ve psikolojik yardım almamaktadırlar. Kişinin çevresi tarafından yardım almaya ilişkin desteklenmesi, kendi içinde yardım alma motivasyonunun olması psikolojik yardım alma konusunda kendini cesaretlendirmesinde etkili olmaktadır (Rickwood, Deane, Wilson ve Ciarroci, 2005).

Yardım alma sürecini etkileyen faktörlerden biri de problemin türüdür. Kişiler problemin şiddeti artıp üstesinden gelemeyecek duruma geldiklerinde ve yaşamlarının önemli bir bölümünü kötü yönde etkilemeye başladığında son çare olarak profesyonel bir yardım almayı akıl etmektedirler. Psikolojik yardım almanın problemin çözümünde etkili olacağını düşünen kişiler daha kolay bir uzmana başvurmaktadırlar. Bir uzmandan daha önce psikolojik destek alan kişilerin yardım almaya yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu bulunmuştur. Daha önce yardım alan kişilerin yardım merkezlerine de daha kolay başvurdukları tespit edilmiştir (Meydan ve Lüleci, 2013).

Sosyal Faktörler

Bireyler psikolojik bir problemle karşılaştıklarında önce kendi kaynakları ile problemi çözmeye çalışmaktadırlar. Problemin çözümünde yetersiz kaldığında yakın çevresinde bulunan kişilerin yardımına başvurmaktadırlar. Özellikle sosyal desteği az olan, yakın ilişkileri sınırlı olan kişiler psikolojik yardım hizmeti sunan kurumlardan destek almaya daha çok ihtiyaç duymaktadırlar. Kişinin yakın çevresindeki kişilerin yardım almaya ilişkin tutumları olumsuzsa kendisinin psikolojik yardım almaya yönelik tutumu da bundan etkilenmekte ve daha olumsuz bir tutuma sahip olmaktadır (Koydemir-Özden ve Erel, 2010). Ek olarak kişilerin yardım almaya ilişkin olumlu veya olumsuz tutumları psikolojik

rahatsızlıklara ve onların tedavisine yönelik algılarıyla da yakından ilişkilidir (Mivilli ve Constantine, 2006).

Sosyal çevre yardım alma sürecini olumlu ya da olumsuz birçok yönden etkilemektedir. Bu sosyal etkilerden bir tanesi de etiketlenmedir. Etiketlenme bireyin belirli bir konu ile ilgili olarak eylemlerinden, tutumlarından ve düşüncelerinden dolayı toplum tarafından damgalanmasıdır. Etiketlenen kişinin sosyal çevresi tarafından dışlanması, ona yönelik olumsuz duyguları ve alay etme şeklindeki davranışları bireyin yardım alma sürecini olumsuz yönde etkiler. Sosyal çevresindeki bu davranışlar kişilerin psikolojik yardım alma sürecine ket vurmaktadır (Mohamadi, Mohtashami, Vasli, Khajavi ve Tavakoli, 2019).

Demografik Faktörler

Yardım alma sürecini etkileyen durumlardan bir tanesi de demografik değişkenlerdir. Yardım hizmeti sunan bireylerin farklı demografik değişkenlere göre yardım alma sürecinin değiştiğini göz önünde bulundurması gerekir. Örneğin;yaşlı bireylerin yardım almaya yönelik tutumlarının gençlere göre daha olumlu olduğu belirtilmiştir (Yelpaze, 2016). Gönüllü olarak psikolojik yardım hizmetine başvuran bireylerle ilgili yapılan çalışmalarda cinsiyet ve daha önce psikolojik yardım alıp almama durumunun yardım almayı en fazla etkileyen demografik değişkenler olduğu bulunmuştur. Yapılan çalışmalarda kadınların yardım arama ve yardım alma konusunda erkeklere göre daha esnek olduğu bulunmuştur (Aydın, 2017; Topkaya, 2014; Erkan, Cihangir-Çankaya, Özbay ve Terzi, 2012; Şahin ve Yüksel Uyar, 2011; Kalkan ve Odacı, 2005; Türküm, 2005). Bunun yanında yardım kuruluşlarına kadınlar daha kolay başvurmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olanların da psikolojik yardım almaya yönelik daha olumlu bir tutuma sahip oldukları belirtilmektedir (Andrews, Issakidis ve Carter, 2001).

Yardım Servisi ile İlgili Faktörler

Kişinin yardım alacağı kuruma erişimi, kurumun konumu, sosyal olarak bilinirliği ve yardım alma hizmetinin ücreti gibi konular kişilerin tutumlarını etkileyen yardım servisi ile ilgili faktörlerdir. Kişi destek alacağı kuruma kolay bir şekilde ulaşmak istemektedir. Ayrıca kurumun toplum tarafından bilinirliği, yapılan yorumlar ve genel uzmanlık düzeyleri de kişinin bakış açısını değiştirebilmektedir (Vergili ve Tagay, 2016).

Yardım merkezine ilişkin kişide oluşan ilk duygu ve düşüncelerin psikolojik yardım almaya yönelik tutumu etkilediği düşünülmektedir (Bonabi vd., 2016). Danışma sürecine yönelik beklentiler, hem danışan davranışlarını hem de terapinin sonucunu etkileyebilir. Kişi yardım için başvurduğu kurumun beklentilerini karşılayacağına ve problemini çözeceğine inanırsa, yardım almaya yönelik daha pozitif bir tutuma sahip olacaktır. Bu da danışma sürecine devam etmesini sağlayacaktır (Tinsley, 2008).

Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ilk olarak MacPhee, Benson ve Bullock (1986)' un annelerle yaptıkları çalışma ile ortaya konmuştur. Araştırmanın örneklemini 2-48 ay arası çocuğu olan 608 anne oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre annelerin yeterlilik ve doyum alt boyutlarını; yönetilemeyen çocuk davranışları, uyumsuz ebeveyn-çocuk ilişkileri, yaşam stresleri, sosyal destekleri ve çocuk deneyimleri etkilemektedir.

Seybold, Fritz ve MacPhee (1991) engelli çocuğu olan 63 annenin sosyal destek ağlarının türünü, işlevini ve annelik algılarını incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre anneler resmi olmayan destek ağlarından yararlanmakta ve duygusal destek sağlamaktadırlar. Annelerin destekten duydukları memnuniyet ile ebeveyn öz yeterliliği ve rol dengeleme ilişkilidir. Ağır engelli çocuğu olan anneler aldıkları destekten daha az memnun olduklarını ve güvenebilecekleri aile ve arkadaşlara daha az sahip olduklarını belirtmişlerdir. Yüksek eğitim seviyesi ve eş desteği gibi daha fazla aile kaynağı olan anneler resmi destek yollarından da yararlanmaktadırlar.

Bornstein ve Cote (2004) Japon ve Güney Amerikalı göçmen annelerin ebeveynlik bilişlerini kendi ülkelerindeki annelerle ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki annelerle karşılaştırmıştır. Araştırmaya 20 aylık çocuğu olan 231 anne katılmıştır. Araştırma sonucunda Güney Amerikalı annelerin ebeveynlik bilişlerinin ABD' de yaşayan annelerin ebeveynlik bilişlerine benzediği, göçmen Japon annelerin ebeveynlik bilişlerinin ise Japon annelere benzediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucuna göre annelerin ebeveynlik bilişlerinde kültürlerarası farklılıklar bulunmaktadır.

Kuhn ve Carter (2006) otizmli çocuğa sahip annelerin ebeveyn öz yeterliliği ile ebeveynlik bilişleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 170 anne oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre otizm hakkında bilgi sahibi olmak ebeveyn öz

yeterliliği ile ilişkili değildir. Otizmli çocukların annelerinin mutluluk ve suçluluk duygusu ile öz yeterlilikleri arasında anlamlı bir ilişkili bulunmaktadır.

Güler (2007)'in kuşaklararası annelik bilişleri, kişilik özelliği, yaşam doyumu ve çocuk yetiştirme hedefleri konulu araştırması ölçeğin Türkiye' de kullandığı ilk çalışmadır. Araştırmada Mersin merkez ilçesinde anne olan birinci kuşak ve onların kızı olan ikinci kuşak olmak üzere toplam 300 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcılardan anne grubunda olan bireylerin yeterlilik alt boyutu ile duygusal tutarsızlık kişilik özelliği arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Anneanne grubunda yer alanların ise yeterlilik alt boyutu ile sorumluluk-özdenetim kişilik özelliği arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dışadönüklük, sorumluluk-özdenetim ve duygusal tutarsızlık kişilik özelliklerinin rol doyumunu pozitif yönde yordadığı bulunmuştur.

Delvicchio, Riso ve Salcuni (2016) İtalyan ebeveynlerinin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, aile uyumsuzluğu ve kültürel inançlarını incelemişlerdir. Araştırmaya 13-17 yaş arası çocuğu olan 204 anne ve 204 baba katılmıştır. Sonuçlar, ebeveynlerin benzer bir aile işleyişi algısına sahip olduklarını ve aileye yönelik ortak kültürel inanç ve değerleri paylaştıklarını göstermiştir. Babalar annelere göre ebeveynliklerinden daha memnunlardır ve hayatlarındaki farklı rollerini daha iyi dengelemektedirler. Ebeveynlikten alınan memnuniyet düzeyi arttıkça rol dengeleme düzeyinin ve aile uyumunun arttığı tespit edilmiştir.

Ülker (2016) tarafından kadınlarda çocukluk dönemi mutluluk anıları ile ebeveynlik algıları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Çalışmanım örneklemini Nevşehir Merkez ilçesinde ve Ankara'nın Pursaklar ilçesinde bulunan 1025 kadın oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda çocukluk dönemi mutluluk anıları ile rol doyumu, yatırım, rol dengeleme ve yeterlilik alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kadınların ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algısının, eğitim durumuna, evlilik yaşına, sahip olunan çocuk sayısı ve çalışma durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Demir (2017) annelerde kaygı düzeyi ve evlilik doyumunun ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Adana Seyhan ilçesinde bulunan iki özel okula ait veliler oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısıyla evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Sürekli kaygı durumu ile annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısının alt boyutlarından; rol

dengeleme, yatırım ve yeterlilik ile sürekli kaygı arasında anlamlı bir ilişki olduğu kaygı düzeyi arttıkça alt boyutların puanlarının arttığı gözlenmiştir.

Koçak (2018**)** okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile annelerinin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Bursa Orhangazi ilçesinde bir anaokulunda eğitim gören 166 öğrencinin annesi ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Çocukların sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık, kaygı-içe dönüklük düzeyleri ile annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Tambulut (2019) kurumda bakım hizmeti veren bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin algılarını, psikolojik dayanıklılıklarını ve depresyon düzeylerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinde 0-6 yaşa hizmet veren 155 bakıcı anneden oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda kurum bakımında çalışan ve 0-6 yaş çocuklara bakım hizmeti veren bakıcı annelerin ERKA yatırım alt boyutu ile depresyon düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısının psikolojik dayanıklılık ve depresyon üzerinde etkisi olmadığı bulunmuştur. Eğitim düzeyi arttıkça ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısının "rol dengeleme" alt boyut puanlarının düştüğü, depresyonun ise arttığı tespit edilmiştir.

Aydın (2019) özel gereksinimli çocuk ebeveynlerinin yaşamda anlam ile ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının psikolojik dayanıklıları ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul'da bulunan rehabilitasyon merkezlerine devam eden 406 özel gereksinimli çocuk ebeveyni oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda psikolojik dayanaklılık ile yaşamda anlamın aranması ve yaşamda anlamın varlığı ile ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısının alt boyutu olan doyum ve rol dengeleme arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Aparicio, Cunha ve Duarte (2016) okul öncesi çağında çocukları olan ebeveynlerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının sosyodemografik değişkenlerle ilişkisini incelemişlerdir. Çalışmaya Portekiz'de yaşayan okul öncesine devam eden 792 ebeveyn katılmıştır. Çalışmaya katılan ebeveynlerin %51,1'inde yeterlilik algısı ve doyum yüksektir. Yaşça daha büyük ebeveynler kendilerini daha yetkin görmektedirler. Araştırmaya katılan anneler için yüksek eğitim düzeyine sahip ebeveynler kendilerini daha memnun, motive edici ve yetkin olarak algılamaktadırlar. Yüksek ve orta gelir grubunda bulunan ebeveynlerin memnuniyet düzeyleri ve küresel ebeveynlik algısı daha yüksektir.

Kobosko ve vd. (2020) işitme yetersizliği olan çocukların işiten annelerinin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarını incelemişlerdir. Araştırmada işitme cihazı kullanan ve ileri derecede işitme yetersizliği olan 64 çocuk annesi katılmıştır. Araştırmada ileri derecede işitme yetersizliği olan çocukların annelerinin yatırım düzeyleri, orta düzeyde işitme yetersizliği olan çocukların annelerinden daha düşük bulunmuştur. İleri derecede işitme yetersizliği olan çocukların annelerinin özel eğitim sürecine ilişkin memnuniyet düzeyleri orta düzeyde işitme yetersizliği olan çocukların annelerine göre daha düşüktür.

Özbiler, Akacan ve Bengisoy (2021) annelik rolüne ilişkin kendilik algısının covid-19 sürecinde mutluluk düzeylerini yordama gücünü incelemişlerdir. Araştırmaya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde evden çevrim içi çalışmaya devam eden ilköğretim birinci kademede çocuğu olan ve çevrim içi anket formlarını dolduran 530 anne katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı mutluluk düzeyini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Annelerin yaşı, algılanan aylık gelir düzeyi, çocuk sayısı, çocuğunun temel bakım ve eğitimi için ayırdığı vakit, ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı alt boyutları onların mutluluk düzeyini manidar düzeyde yordamaktadır.

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumla İlgili Yapılan Çalışmalar

Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum konusundaki ilk araştırmalardan biri Fischer ve Turner (1970) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 492 kız 468 erkek katılımcı bulunmaktadır. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeği bu araştırmada geliştirilmiştir. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu bir tutuma sahip olduğu bulunmuştur. İç denetimi yüksek olan bireylerin tutumlarının, hayatlarının kontrolünün kendinde olmadığını düşünen bireylere göre daha olumlu olduğu ifade edilmiştir.

Fischer ve Cohen (1972) tarafından psikolojik yardım alma tutumu ile sosyal sınıf, eğitim düzeyi, demografik değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma 989 lise ve üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda üniversite öğrencilerinin lise öğrencilerine göre daha olumlu bir tutuma sahip olduğu, üniversite 3. ve 4. sınıfların da üniversite 1. ve 2. sınıflara göre daha olumlu bir tutuma sahip olduğu tespit edilmiştir.

Nadler, Lwinstein ve Rahav (1991) zihinsel engelli çocukların anne babalarının engeli kabul etmesini ve yardım arama tercihlerini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 25 anne ve

25 baba oluşturmaktadır. Katılımcılardan çocuklarının engeli ile ilişkili ihtiyaç durumlarını göz önünde bulundurmaları ve yardım kaynaklarını derecelendirmeleri istenmiştir. Sonuçlar, anne ve babaların yardım arama biçimlerinin farklı olabileceğini göstermiştir. Babaların yardım arama davranışının araçsal olduğu, annelerin yardım arama davranışının ise ego kaygılarından etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Douma ve vd. (2006) sınırda ve orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan ebeveynlerin çocuklarındaki duygusal veya davranışsal sorunlar için ebeveynlerin yardım arama sürecini incelemişlerdir. Araştırmada 522 ebeveynin çocuklarının sorunlarına ilişkin algıları, profesyonel yardıma ihtiyaç duydukları durumlar ve yardım arama süreci incelenmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının duygusal ve davranışsal sorunlarını orta düzeyde belirttikleri durumlar incelendiğinde aslında standart ölçütlere göre 70' inde sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynler çocukları anksiyete, depresyon ve olumsuz yaşam olayları yaşadığında daha sık yardım istemektedirler. Yardım aramanın önünde bildirilen engeller, ağırlıklı olarak ebeveynlerin sorunları ciddi olarak değerlendirmemesi ve sorunları kendi başlarına çözmek istemesiyle ilişkilidir.

Topkaya (2011) cinsiyet, daha önce psikolojik yardım alıp almama, psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama, öz-yeterlik, psikolojik sıkıntı, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma, psikolojik yardım alma nedeniyle yakın çevrenin damgalaması, algılanan sosyal destek ve pratik engellerin psikolojik yardım alma niyetini ne ölçüde yordadığını incelemiştir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeği-kısa formu Türkiye de ilk kez bu çalışmada kullanılmıştır. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeği kısa formu uyarlaması ve çevirisi araştırmacı tarafından yapılmıştır. Araştırmanın örneklemi 295 kadın 211 erkek olmak üzere toplam 506 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, cinsiyet, daha önce psikolojik yardım alıp almama, psikolojik sıkıntı ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, psikolojik yardım alma niyetini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama, öz-yeterlik, psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma, psikolojik yardım alma nedeniyle yakın çevrenin damgalaması, algılanan sosyal destek ve pratik engeller psikolojik yardım alma niyetini anlamlı düzeyde yordamamaktadır.

Boulter ve Rickwood (2014) duygusal ve davranışsal sorunları olan çocuk ve ergenler için ebeveynlerin yardım arayışlarını incelemişlerdir. 15 ebeveynle yapılan görüşmelerin analizinde, yardım arama deneyimini tanımlayan üç ana tema bulunmuştur. Bunlar ruh

sağlığı hizmetine giden yollar, kişisel ve kişilerarası etkiler ve daha önce yardım alma deneyimidir. Genel olarak ebeveynler yardım almayı; sayısız engellerle karşılaştığı, anlamakta güçlük çektiği zorlu bir süreç olarak tanımlamaktadır.

Aydoğan ve Özbay (2015) bir riske sahip olan çiftlerde ilişkisel yılmazlığın, ilişkisel profesyonel yardım aramayla olan ilişkisini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 229 evli çift oluşturmaktadır. Araştırmada kadın ve erkeğin ilişkisel profesyonel yardım aramaya yönelmelerinin kendi ilişkisel yılmazlıklarını arttırdığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte erkeğin ilişkisel profesyonel yardım aramaya yönelmesinin kadının ilişkisel yılmazlığı üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şimşek (2017) yetişkinlerin psikolojik yardım almaya yönelik tutumları ile psikolojik yardım alma niyeti, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve tedavi korkusu değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Mardin ilinde yaşayan 205 yetişkin oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre psikolojik yardım alma tutumu ile psikolojik yardım alma niyeti arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Tedavi korkusu ile psikolojik yardım alma tutumu arasında ise herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum cinsiyete ve eğitim düzeyine göre farklılık göstermezken yaşa göre farklılık göstermektedir ve yaş arttıkça psikolojik yardım almaya ilişkin tutum artmaktadır.

Bedir (2018) engelli çocuğa sahip annelerde duyguların dışavurumu ve psikolojik yardım alma tutumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma İstanbul Pendik ilçesinde engelli çocuğa sahip 126 anne ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre annelerin psikolojik yardım alma tutumu düzeyi arttıkça duygu dışavurum düzeyi azalmaktadır.

Yıldırım (2018) tarafından otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların anne-babalarında depresyon, kaygı, yaşam kalitesi ve psikolojik yardım alma tutumu ile bazı kişisel, demografik ve klinik değişkenler arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırma 129 kadın, 45 erkek ebeveyn ile gerçekleştirilmiştir. Depresyon, anksiyete ve yaşam kalitesi puanları ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Ebeveynlerin cinsiyetlerine, sosyoekonomik düzeylerine ve otizm tanılı çocukların belirti düzeylerine göre depresyon, kaygı ve yaşam kalitesi ortalama puanları arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Gelir durumlarına göre incelendiğinde anksiyete ve yaşam kalitesi ortalama puanları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Katılımcıların geçmişte psikolojik yardım alıp almamalarına ve engelli çocukları olan ailelere yönelik bir psikolojik destek çalışması yapılacak olsa, bu çalışmaya katılmayı düşünüp düşünmeme

düzeylerine göre depresyon, kaygı, yaşam kalitesi ve psikolojik yardım alma tutumu ortalama puanları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Osborn, Roberts ve Kneebo (2019) zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynlerin kendileri için ruh sağlığı tedavi hizmetlerinin önündeki engelleri araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini zihinsel engelli çocuğu olan 80 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre akıl sağlığı ile ilgili sorun yaşayan ebeveynler için maliyet ve çocuğun bakımını karşılayacak birinin bulunmaması tedaviye erişimdeki önemli engellerden biridir. Yaşlı katılımcılar diğer ebeveynlere göre maliyeti daha düşük bir engel olarak göstermişlerdir. Araştırma sonucunda genç katılımcıların ruh sağlığı hizmetine yönelik bir tedaviye ilgileri daha yüksektir ve e-tedavi ye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Yavuz (2019) 2-6 yaş arasındaki otizmli çocuğu olan ebeveynlerin kaygı, psikolojik yardım arama ve problem çözme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Bursa Nilüfer ilçesinde 2-6 yaş arası otizmli çocuğa sahip 100 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre 2-6 yaş arası otizmli çocuğu olan anne babaların kaygı ve psikolojik yardım arama düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Anne babaların çocuklarının cinsiyetine göre psikolojik yardım arama düzeyleri değişmektedir. Erkek çocuğu olan ebeveynlerinin psikolojik yardım arama düzeylerinin kız çocuğa sahip ebeveynlere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yıldırım ve vd. (2020) zihinsel engelli çocuğu olan anne babalara verilen eğitimin yaşam doyumlarına, yardım aramada kendini damgalama, depresyon ve stresle başa çıkma tarzlarına etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Sivas'da rehabilitasyon merkezine devam eden 75 aile oluşturmaktadır. Ailelere verilen eğitim sonrası depresyon ve yardım aramada kendini damgalama düzeyi azalmıştır. Yaşam doyumu ve stresle başa çıkma tarzları olumlu yönde etkilenmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ile verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının incelendiği bu araştırmada betimsel tarama modelindeki ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Genel tarama modelleri, çok sayıda unsurdan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Tarama modelleri, "geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır". Bu modelde önemli olan, var olanı değiştirmeye kalkmadan gözlemleyebilmektir. İlişkisel tarama modelleri "iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir" (Karasar, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma gurubunu Ankara ili merkez ilçelerinde bulunan Çankaya Rehberlik Araştırma Merkezi, Mamak Rehberlik Araştırma Merkezi, Yenimahalle Rehberlik Araştırma Merkezi Keçiören Rehberlik Araştırma Merkezi ve Altındağ Rehberlik Araştırma Merkezlerinin özel eğitim bölümüne başvuran ve gönüllü olarak araştırmaya katılmak

isteyen ebeveynler oluşturmaktadır. Çalışma grubu seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun (erişilebilene) örnekleme yöntemi ile belirlenen 398 ebeveynden oluşmaktadır. Seçkisiz olmayan örnekleme yöntemine göre araştırmaya katılacak kişiler araştırmacının çevresinde kolay ulaşılabilir olmalarına göre belirlenerek örnekleme dahil edilmektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2014). Araştırmanın çalışma grubuna ilişkin sosyo demografik değişkenlerin frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Değişkenlerin Frekans ve Yüzdeleri

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Kadın	296	74,4
	Erkek	102	25,6
Yaş grubu	20-30	56	14,1
	31-40	197	49,5
	41-50	125	31,4
	51-60	20	5
Gelir düzeyi	Düşük	139	34,9
	Orta	156	39,2
	Yüksek	103	25,9
Eğitim düzeyi	İlkokul	115	28,9
	Ortaokul	95	23,9
	Lise	115	28.9
	Üniversite ve üstü	73	18,3
Normal gelişim gösteren çocuğun olup olmaması	Evet	304	76,4
	Hayır	94	23,6
Engelli çocuk sayısı	1	351	88,1
	2 ve üstü	46	11,9
Engel türü	Zihinsel Engel	67	16,8
	Görme Engeli	16	4
	İşitme Engeli	15	3,8
	Dil Konuşma Güçlüğü	77	19,3
	Bedensel Engel	29	7,3
	Özgül Öğrenme Güç	160	40,2
	Otizm	19	4,8
	Süreğen Hastalık	15	3,8
Bir uzmandan kendi için yardım alanlar	Yardım alanlar	83	20,1
	Yardım almayanlar	315	79,9
	Yardım alanlar	34	8,5

Bir uzmandan eşiyle birlikte yardım alanlar	Yardım almayanlar	364	91,5
Yardım alınan meslek grubu	Yardım almayan	315	79,1
	Psikiyatrist	29	7,3
	Psikolog	41	10,3
	Psikolojik Danışman	13	3,3
Yardımın yararlığı	Biraz yardımcı oldu	22	5,5
	Oldukça yardımcı	46	11,6
	Son derece yardımcı oldu	15	3,8
	Yardım almadım	315	79,1
Şu anda desteğe ihtiyacı olanlar	Evet	132	33,2
	Hayır	266	66,8

Tablo 1'e göre araştırmanın çalışma grubu 294 (%74,4) kadın, 102 (%25,6) erkekten oluşmaktadır. Araştırmaya katılan ebeveynlerden 20-30 yaş grubunda, 56 kişi (%14,1) 31-40 yaş grubunda, 197 kişi (%49,5) 41-50 yaş grubunda, 125 kişi (%31,4) ve 50 yaş ve üstünde ise, 20 kişi (%5) bulunmaktadır. Gelir düzeyi olarak düşük gelir grubunda 139 kişi (%34,9), orta gelir grubunda 156 kişi (%39,2), yüksek gelir grubunda 103 (%25,9) kişi bulunmaktadır. Eğitim düzeyi olarak ilkokul mezunu 115 kişi (%28,9), ortaokul mezunu 95 kişi (%23,9), lise mezunu 115 kişi (%28,9) ve üniversite ve üstü mezunu ise 73 (%18,3) kişi bulunmaktadır. Normal gelişim gösteren çocuğu olan 304 kişi (%76,4), normal gelişim gösteren çocuğu olmayan 94 (%23,6) kişi bulunmaktadır. Engelli çocuk sayısı 1 olan 345 (%88,1) kişi, engelli çocuk sayısı 2 ve üstü olan 43 kişi (%11,9) kişi bulunmaktadır. Engel türüne göre çocuğu zihinsel engelli olan 67 kişi (%16,8), görme engelli olan 16 kişi (%4), işitme engeli olan 15 kişi (%3,8), dil konuşma güçlüğü olan 77 kişi (%19,3), bedensel engeli olan 29 kişi (%7,3), özgül öğrenme güçlüğü olan 160 kişi (%40,2), otizmi olan 19 kişi (%4,8) ve süreğen hastalığı olan 15 kişi (%3,8) kişi bulunmaktadır. Bir uzmandan kendisi için yardım alan 83 kişi (%20,1), yardım almayan 315 kişi (%79,9) bulunmaktadır. Bir uzmandan eşiyle birlikte yardım alan 34 kişi (%8,5) yardım almayan 364 (%91,5) kişi bulunmaktadır. Yardım alan ebeveynlerden arasından 29 kişi psikiyatristten (%7,3), 41 kişi psikologdan (10,3) ve 10 kişi (3,3) de psikolojik danışmandan yardım almıştır. Yardım alan ebeveynlerden "biraz yardımcı oldu" diyen 22 kişi (%5,5), "oldukça yardımcı oldu" diyen 46 kişi (%11,6) ve "son derece yardımcı oldu" diyen 15 kişi (%3,8) bulunmaktadır. Şu anda psikolojik desteğe ihtiyacınız var mı sorusuna evet diyen 132 kişi (%33,2) hayır diyen 266 kişi (%66,8) kişi bulunmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı olarak Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği (Ek 1) ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (Ek 2) kullanılmıştır. Ayrıca engelli çocuğu olan bireylerin yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim düzeyi, normal çocuğa sahip olma, engelli çocuk sayısı, çocuğun engel türü ve daha önce psikolojik yardım alıp almama, yardım alınan meslek grubu, yardımın yararlılığı, şu anda desteğe ihtiyacı olup olmama durumlarını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu (Ek 3) kullanılmıştır.

Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği (ERKA)

Ölçek, kişinin anne babalıkta kendini ne kadar yeterli hissettiğini, rolünden aldığı doyumu, rolüne yaptığı yatırımı ve rolleri arasında ne kadar denge kurduğunu ölçmek amacıyla Mac Phee ve vd. tarafından geliştirilmiştir (Güler ve Yetim, 2008). Ölçek toplam 22 maddeden oluşmaktadır. Yeterlilik ve rol doyumu alt ölçeğinde 6, yatırım ve rol dengeleme alt ölçeğinde 5 madde bulunmaktadır. Ölçekte bulunan maddeler öte yandan ifadesi ile birbirine bağlanmış iki zıt önermeden oluşur. Her bir önerme için "bana göre kısmen doğru" ve "bana göre gerçekten doğru" seçenekleri bulunmaktadır. Katılımcıların her soru için seçeneklerden sadece birini işaretlemeleri gerekmektedir. "Bazı ebeveynler nasıl ebeveyn olacağı konusunda çok okur öte yandan bazı ebeveynler ise okumaya pek zaman harcamaz" ifadesi ölçekte bulunan sorulara örnek verilebilir. Bu şekilde olan ifadelerin ölçekte yer almasının amacı, sosyal arzu edilebilir yanıt vermeyi en aza indirgemektir. Ölçekten alınacak tek bir toplam puan yoktur. Alt ölçeklerden alınan yüksek puan, o boyutta bireyin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısını olumlu değerlendirdiğini göstermektedir (Güler ve Yetim, 2008).

ERKA ölçeğinin güvenirliği hesaplanırken Croncbach alfa iç tutarlık katsayısı ve test-tekrar test güvenirliği yöntemleri kullanılmıştır. ERKA alt ölçeklerinin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları, yeterlilik alt ölçeği için 0,68, rol doyumu alt ölçeği için 0,65, yatırım alt ölçeği için 0,65 ve rol dengelemesi alt ölçeği için 0,61 bulunmuştur. Test-tekrar test güvenirliği belirlemek için 83 katılımcıya altı hafta sonra yeniden ulaşılmıştır. Testten alınabilecek tek bir toplam puan olmadığı için ölçeğin tamamı için Cronbach alfa katsayısı ve iki yarım güvenirliği hesaplanmamıştır. Ölçeğin güvenirlik çalışmasında elde edilen değerlerin ölçeğin orijinalindeki değerlere yakın olduğu görülmektedir (Güler ve Yetim, 2008). Bu

araştırmada Cronbach alfa değerleri; rol doyumu alt boyutu için 0,67, rol dengeleme alt boyutu için 0,71 yatırım alt boyutu için 0,69 ve yeterlilik alt boyutu için 0,70 olarak bulunmuştur.

ERKA ölçeğinin yapı geçerliği için faktör analizi yapılmıştır. Örneklemin yeterliliğini tespit etmek için hesaplanan KMO katsayısı 0,74 bulunmuştur. Faktör analizinin geçerliğini sınamak için Barlett testi yapılmış ve test sonucu anlamlı 1140.695 ($p < .001$) bulunmuştur. Temel bileşenler analizinde öz değeri 1'den yüksek 6 bileşen bulunmuştur. ERKA ölçeği Türkçe uyarlama çalışmalarında orijinal ölçekte bulunan bazı maddelerin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında düşük puanları aldıkları bulunmuştur. Ayrıca bu maddelerin Türk kültürüne de uyum sağlamadığı düşünüldüğü için ölçekten çıkarılmıştır (Güler ve Yetim, 2008).

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği Kısa Formu

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (PYAİTO-KF) Fischer ve Farina (1995) tarafından geliştirilmiştir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin bu formu 29 maddelik orijinal ölçeğin (Fischer ve Turner, 1970) kısaltılmışıdır. Kısa form on maddeden oluşmaktadır. Fischer ve Farina (1995) ölçeğin faktör yapısını ortaya koymak için açımlayıcı faktör analizi yapmışlar; ölceğin tek faktörlu bir yapıdan oluştuğunu belirlemişlerdir. Ayrıca, PYAİTO-KF ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeği uzun form arasındaki ilişkinin .87 olduğunu rapor etmişlerdir. Ölçeğin bir ay ara ile yapılan test tekrar test güvenilirliği .80 ve Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .84 olarak bulunmuştur.

PYAİTÖ-KF'nin uyarlama çalışmasını Topkaya (2011) yapmıştır. Ölçeği psikolojik danışma alanına hakim ve iyi İngilizce bilen beş uzman incelemiştir. Maddelerin Türkçe' ye çevirisi yapılmış ve dil ve içerik bakımından uygun olup olmadığı tespit edilmiştir. İnceleme yapan uzmanların geribildirimlerine göre ölçeğin son hali oluşturulmuştur. Daha sonra, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik katsayılarını hesaplamak için ölçek 408 kişiye uygulanmıştır. Uygulama sonunda ulaşılan verilerle yapı geçerliliğini hesaplamak için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. PYAİTÖ-KF'nin güvenirliğini hesaplamak için Cronbach alfa ve McDonald's Omega istatistiksel yöntemleri kullanılmıştır. Ölçekte bulunan "Çatışmaları ve korkularıyla bir uzmanın yardımına başvurmadan baş etmeyi isteyen bir kişinin bu tutumu takdire değerdir" maddesi geçerlik ve güvenirlik çalışmasında düşük puan almıştır. Bu sebeple esas uygulama verileri toplanmadan önce bu madde tekrardan düzenlenmiştir.

Maddenin düzenlenmiş hali ile yapılan çalışmada da maddenin işlemediği tespit edilmiştir. Psikolojik danışma hizmetinden önce kişinin kendi kaynakları ile sorunlarını çözmesi eğer sorunlarını çözmede başarısız olursa psikolojik yardım alması gerektiği düşünülmektedir. Psikolojik yardıma ilişkin tutumu olumlu olan bireylerin de bu maddede katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum seçeneklerini işaretledikleri görülmüştür. Bundan dolayı maddenin Türk kültürüne uygun olmadığı sonucuna ulaşılmış ve söz konusu madde ölçekten çıkarılmıştır.

Ölçek güvenirliğini hesaplamak için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve McDonald'ın Omega değerleri kullanılmıştır. Analiz sonucunda PYAİTO-KF'nin Cronbach Alfa katsayısı 0,76 bulunmuştur. Dokuz maddeden oluşan ölçeğin toplam test korelasyonlarının 0,30 ile 0,55 arasında olduğu hesaplanmıştır. Yapısal güvenirliği için hesaplamak için kullanılan McDonald'ın Omega değeri 0,76 olarak bulunmuştur. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ve McDonald değerleri incelendiğinde ölçeğin iç tutarlılık ve yapısal güvenirlik için uygun değerlere sahip olduğu görülmektedir. Bu araştırmada PYAİTO-KF'nin Cronbach Alfa değeri de 0,77 olarak bulunmuştur.

Yapılan analizler sonucunda, PYAİTO-KF'nin psikometrik özelliklerinin yeterli olduğu ve yardım almaya ilişkin tutumu ölçebilecek maddelere sahip olduğu görülmüştür. PYAİTO-KF dörtlü Likert tarzda bir ölçektir. Ölcek maddeleri (3) kesinlikle katılıyorum, (2) katılıyorum, (1) katılmıyorum ve (0) kesinlikle katılmıyorum olarak puanlanmaktadır. Ölçekte bulunan 4 madde ters puanlanmaktadır. Bu maddeler 2,8,9 ve 10. maddelerdir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 27, en düşük puan ise 0'dır. PYAİTO-KF' dan alınan puan arttıkça kişinin psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu olmaktadır (Topkaya, 2011).

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmaya katılım sağlayan ebeveynlerle ilgili bilgi sahibi olmak için araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, eğitim durumu, normal çocuk sayısı, engelli çocuk sayısı, çocuğun engel türü, daha önce psikolojik yardım alıp almama, yardım alınan meslek grubu, yardımın yararlığı ve şu anda desteğe ihtiyacı olup olmama durumuyla ilgili sorular yer almaktadır. Gelir düzeyi belirlenirken dönemin asgari ücreti göz önünde bulundurularak bir gruplama yapılmıştır.

Aylık gelir düzeyini asgari ücret olarak belirten ebeveynlerin gelir düzey düşük olarak kabul edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılması planlanan ölçekler için sorumlu yazarlara bu çalışmayla ilgili bilgi verilmiş olup ölçeklerin kullanılabilmesi için gerekli izinler alınmıştır (Ek 4, Ek 5). Yazarlardan ölçeklerin genel özellikleri, puanlanması ile ilgili bilgiler elde edilmiştir. Veri toplama araçlarının hazırlanmasının ardından çalışmanın yürütülebilmesi için Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nden ve Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli uygulama izinleri alınmıştır (Ek 6). Veri toplama araçları Haziran 2021- Mayıs 2022 döneminde araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Rehberlik araştırma merkezleri özel eğitime bölümüne başvuran bireylerden araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen ebeveynlere öncelikle araştırmacı tarafından uygulama ile bilgi verilmiştir. Daha sonra ebeveyne veri toplama araçları verilmiş ve ebeveyn bireysel olarak uygulamayı tamamlamıştır. Uygulamalar yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür. Aynı zamanda veri toplama araçları google form haline dönüştürülerek de ebeveynlere gönderilmiştir. Ancak google form halinde gönderilen ölçeklerden çok az sayıda dönüş olduğu için kağıt kalem uygulaması yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Toplanan veriler SSPS 28.00 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizi frekans, standart sapma ve ortalama değerlerine dayalı olarak yapılmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için Kolmogorov Smirnov testi kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edildikten sonra eğitim düzeyi, gelir düzey, yaş, çocuğun engel türü, yardım alınan meslek grubu ve yardımın yararlığı değişkenleri için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ebeveynin cinsiyeti, normal çocuğa sahip olup olmama, engelli çocuk sayısı, ebeveynin kendisi için bir uzmandan yardım alma, eşiyle birlikte bir uzmandan yardım alma ve şu anda desteğe ihtiyacı olup olmama değişkenleri t-testi kullanılmıştır. Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasındaki ilişkiyi tespit etmek için Pearson Kolerasyon Analizi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın temel ve alt problemleri doğrultusunda yapılan analizler ve bulguları sırası ile sunulmuştur.

Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği Betimsel İstatistikleri

Araştırma sürecinde kullanılan ERKA alt boyutları ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ortalama, standart sapma, çarpıklık, basıklık, minimum ve maksimum değerlerini incelemek adına betimsel istatistiklere Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2

Değişkenlere İlişkin Ortalama, Standart Sapma, Çarpıklık, Basıklık, Minimum ve Maksimum Değerleri

	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Rol Doyumu	4,00	20,00	13,8894	2,95778	-,839	,443
Yeterlilik	6,00	29,00	17,7864	4,91870	-,062	-,605
Yatırım	4,00	20,00	11,3920	3,34681	,292	-,224
Rol dengeleme	4,00	20,00	14,0251	3,97719	-,529	-,660
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	1,00	27,00	17,5754	4,747892	-,502	-,422

Tablo 2'de yer alan ERKA alt boyutlarından rol doyumuna ait puan ortalaması 13,98±2,95, yeterliliğe ait puan ortalaması 17,7±84,91, yatırım ait ortalaması 11,39±3,34 ve rol dengelemeye ait ortalaması 14,02±3,97 olarak hesaplanmıştır. Alt boyutlardan alınan puanların ortalaması incelendiğinde en düşük puan ortalamasının yatırım alt boyutunda en yüksek puan ortalamasının yeterlilik alt boyutunda olduğu gözlenmektedir. Alt boyutların

puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu söylenebilir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puan ortalaması 17,57±4,74 olarak hesaplanmıştır. ERKA alt boyutları rol doyumu, yeterlilik, yatırım, rol dengeleme ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun çarpıklık ve basıklık katsayılarının +1,5 ile -1,5 aralığında yer almasından dolayı (Tabachnick ve Fidell, 2013) verilerin normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Veriler normal dağılım gösterdiği için parametrik analizler kullanılmıştır.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algıları Alt Boyutları ile Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin ERKA alt boyutları olan rol doyumu, yeterlilik, yatırım, rol dengeleme ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek amacıyla Pearson Moment Çarpım Korelasyon Katsayısı sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı alt boyutları puanları ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanları arasındaki kolerasyonlar

		Rol Doyumu	Yeterlilik	Yatırım	Rol Dengeleme
PYAİTÖ	*p*	*,001*	*,112*	*,721*	*,015*
	r	,166**	*,080*	*,018*	*,122***

Tablo 3'e bakıldığında engelli çocuğu olan bireylerin ERKA alt boyutları ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeyi ile rol doyumu alt faktörü arasında r=,166, p=,001<,05'e göre pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeyi ile yeterlilik alt faktörü arasında r=080, p=,112>,05'ten büyük olduğu için aralarında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeyi ile yatırım alt faktörü arasında r=,018 p=,721>,05'ten büyük olduğu için aralarında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeyi ile rol dengeleme alt faktörüne yönelik algıları arasında r=,122, p=,015<,05'e göre pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Tabloya göre ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanları

arttıkça, ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı rol doyumu ve rol dengeleme alt boyut puanları da artmaktadır.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Cinsiyete Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algılarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin ERKA alt boyutları rol doyumu, yeterlilik, yatırım ve rol dengelemenin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan ilişkisiz t testi sonuçları, cevaplayan sayıları, puan ortalamaları ve standart sapma değerleri ile ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Cinsiyete göre engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	P
Rol doyumu	Kadın	296	13,9696	3,00098	,921	,358
	Erkek	102	13,6569	2,83016		
Yeterlilik	Kadın	296	18,0507	4,96436	1,831	,068
	Erkek	102	17,0196	4,72403		
Yatırım	Kadın	296	11,5541	3,34113	1,650	,100
	Erkek	102	10,9216	3,33504		
Rol dengeleme	Kadın	296	14,1959	3,97903	1,462	,145
	Erkek	102	13,5294	3,94945		

Tablo 4 incelendiğinde kadın ebeveynlerin ERKA rol doyumu, yeterlilik, yatırım ve rol dengeleme alt boyut puan ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan t testi sonucunda rol doyumu (t=,921; p>,05) , yeterlilik (t=1,831; p>,05) , yatırım (t=1,650; p>,05) ve rol dengeleme (t=1,462; p>,05) puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Gelir Düzeyine Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algılarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin ERKA alt boyutları olan rol doyumu, yeterlilik, yatırım ve rol dengelemenin gelir düzeyine göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek

amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının gelir düzeyine göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

	Gelir Düzey	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın kaynağı	Kareler top.	Kareler ort.	f	p	fark
Rol doyumu	Düşük	139	13,6691	3,21768	Gruplar arası	20,284	10,142	1,160	,314	
	Orta	156	14,1667	2,55478	Grup içi	3452,851	8,741			
	Yüksek	103	13,7670	3,15049	Toplam	3473,136				
Yeterlilik	Düşük	139	17,9281	4,99223	Gruplar arası	298,810	149,405	6,342	,002	
	Orta	156	18,5769	5,03156	Grup içi	9306,037	23,560			D-Y
	Yüksek	103	16,3981	4,36416	Toplam	9604,847				O-Y
Yatırım	Düşük	139	11,6619	3,52333	Gruplar arası	86,740	43,370	3,929	,020	
	Orta	156	11,6731	3,28273	Grup içi	4360,114	11,038			D-Y
	Yüksek	103	10,6019	3,09440	Toplam	4446,854				O-Y
Rol dengeleme	Düşük	139	13,6835	3,96550	Gruplar arası	218,118	109,059	7,107	,001	
	Orta	156	14,9103	3,65508	Grup içi	6061,631	15,346			D-O
	Yüksek	103	13,1456	4,22506	Toplam	6279,749				O-Y

Tablo 5'e göre ebeveynlerin ERKA alt boyut puanlarının gelir düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda rol doyumu alt boyutunun gelir düzeyine göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. (F=1,160; p>,05) Gelir düzeyine göre yeterlilik (F= 6,342; p<,05), yatırım (F=3,929; p<,05), rol dengeleme (F=7,107; p<0,01) alt boyut puanlarının anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur. (F= 6,342; p<,05) Gelir düzeyine göre yeterlilik alt boyutunda farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testi sonucuna göre yüksek gelir grubunda bulunan ebeveynlerin puan ortalamalarının, düşük gelir grubu ve orta gelir grubunda bulunan ebeveynlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Düşük gelir grubundaki ebeveynlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}$=17,92) ve orta gelir grubunda bulunan ebeveynlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}$ =18,57) yüksek gelir grubundaki ebeveynlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}$=16,39) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Gelir düzeyine göre yatırım alt boyutunda farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testi sonucuna göre yüksek gelir grubunda bulunan ebeveynlerin puan ortalamalarının, düşük gelir grubu ve orta gelir grubunda bulunan ebeveynlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde farklılaştığı

bulunmuştur. Düşük gelir grubundaki ebeveynlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}$=11,66) ve orta gelir grubunda bulunan ebeveynlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}$=11,67) yüksek gelir grubundaki ebeveynlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}$=10,60) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Gelir düzeyine göre rol dengeleme alt boyutunda farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla varyanslar eşit dağılmadığı için Tamhane testi yapılmıştır. Tamhane testi sonucuna göre orta gelir grubunda bulunan ebeveynlerin puan ortalamalarının, düşük gelir grubu ve yüksek gelir grubunda bulunan ebeveynlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Orta gelir grubundaki ebeveynlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}$=14,91) ve düşük gelir grubunda bulunan ebeveynlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}$=13,68) yüksek gelir grubundaki ebeveynlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}$=13,14) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Eğitim Düzeyine Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algılarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin ERKA alt boyutları olan rol doyumu, yeterlilik, yatırım ve rol dengelemenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının eğitim düzeyine göre tek yönlü varyans analizi(ANOVA) sonuçları

	Eğitim Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın kaynağı	Kareler top.	Kareler ort.	f	p	fark
Rol doyumu	İlkokul	115	14,2783	2,67722	Gruplar arası	42,693	14,231	1,635	,181	
	Ortaokul	95	13,3789	3,50738	Grup içi	3430,442	8,707			
	Lise	115	13,8696	2,67057	Toplam	3473,136				
	Üniversite	73	13,9726	2,99060						
Yeterlilik	İlkokul	115	17,7652	4,23712	Gruplar arası	37,536	12,512	,515	,672	
	Ortaokul	95	18,0000	5,55629	Grup içi	9567,311	24,283			
	Lise	115	18,0174	5,00698	Toplam	9604,847				
	Üniversite	73	17,1781	4,94509						
Yatırım	İlkokul	115	11,9739	3,13291	Gruplar arası	88,844	29,615	2,677	,047	
	Ortaokul	95	11,4316	3,56297	Grup içi	4358,010	11,061			İ-Ü
	Lise	115	11,2957	3,39239	Toplam	4446,854				
	Üniversite	73	10,5753	3,19252						
Rol dengeleme	İlkokul	115	14,3391	3,85911	Gruplar arası	51,573	17,191	1,088	,354	
	Ortaokul	95	13,8000	4,16316	Grup içi	6228,176	15,808			
	Lise	115	14,2870	3,84973	Toplam	6279,749				
	Üniversite	73	13,4110	4,10229						

Tablo 6 incelendiğinde eğitim düzeyine göre rol doyumu (F=1,635; p>,05), yeterlilik (F=,515; p>,05), rol dengeleme (F=1,088; p>,05) alt boyut puanlarının anlamlı bir fark göstermediği tespit edilmiştir. Ancak yatırım alt boyut puanlarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur. (F=2,677; p<,05) Eğitim düzeyine göre yatırım alt boyutunda farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testi sonucuna göre ilkokul mezunu ebeveynlerin puan ortalamalarının üniversite mezunu ebeveynlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. İlkokul mezunu ebeveynlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}$=11,97) üniversite mezunu ebeveynlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}$=10,57) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Yaşa Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin ERKA alt boyutları olan rol doyumu, yeterlilik, yatırım ve rol dengelemenin yaşa göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının yaşa göre tek yönlü varyans analizi(ANOVA) sonuçları

	Yaş Grubu	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın kaynağı	Kareler top.	Kareler ort.	f		
Rol doyumu	20-30	56	12,9821	3,45617	Gruplar arası	74,413	24,804	2,875	,036	1-3
	31-40	197	13,9492	2,93943	Grup içi	3398,723	8,626			
	41-50	125	14,2960	2,59349	Toplam	3473,136				
	51 ve üstü	20	13,3000	3,35763						
Yeterlilik	20-30	56	18,3750	5,94692	Gruplar arası	57,570	19,190	,792	,499	
	31-40	197	17,9645	4,88895	Grup içi	9547,276	24,232			
	41-50	125	17,3200	4,55362	Toplam	9604,847				
	51 ve üstü	20	17,3000	4,26861						
Yatırım	20-30	56	11,2679	3,52390	Gruplar arası	13,789	4,596	,409	,747	
	31-40	197	11,2792	3,40141	Grup içi	4433,065	11,251			
	41-50	125	11,6640	3,20520	Toplam	4446,854				
	51 ve üstü	20	11,1500	3,31305						
Rol dengeleme	20-30	56	13,4643	4,35666	Gruplar arası	33,713	11,238	,709	,547	
	31-40	197	13,9594	3,96134	Grup içi	6246,036	15,853			
	41-50	125	14,2880	3,77986	Toplam	6279,749				
	51 ve üstü	20	14,6000	4,32131						

Tablo 7 incelendiğinde yaş gruplarına göre yeterlilik (F=,792; p>,05), yatırım (F=,409; p>,05), rol dengeleme (F=,709; p>,05) alt boyut puanlarının anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Rol doyumu (F=2,875; p<,05) alt boyut puanlarının yaşa göre anlamlı bir fark gösterdiği tespit edilmiştir. Yaşa göre rol doyumu alt boyutunda farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey HSD testinin sonuçlarına göre 20-30 yaş grubu aralığında bulunan ebeveynlerin puan ortalamalarının, 41-50 yaş grubu aralığında bulunan ebeveynlerden anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. 40-50 yaş grubu aralığındaki ebeveynlerin puan ortalamalarının ($\bar{X}$=14,29) 20-30 yaş grubundaki ebeveynlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}$=12,98) anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Çocuğun Engel Türüne Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algılarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin ERKA alt boyutları olan rol doyumu, yeterlilik, yatırım ve rol dengelemenin çocuğun engel türüne göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test

etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) istatistiksel sonuçlar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının engel türüne göre tek yönlü varyans analizi(ANOVA) sonuçları

	Engel Türü	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın kaynağı	Kareler top.	Kareler ort.	f	p
Rol doyumu	Zihinsel Engel	67	13,5672	3,18245	Gruplar arası	38,280	5,469	,621	,739
	Görme Engeli	16	14,1875	2,13600	Grup içi	3434,856	8,807		
	İşitme Engeli	15	13,3333	2,96808	Toplam	3473,136			
	Dil Konuşma Güçlüğü	77	14,0130	3,04999					
	Bedensel Engelli	29	13,2414	3,51177					
	Özgül Öğrenme Güç.	160	13,9875	2,88127					
	Otizm	19	14,4211	2,73487					
	Süreğen Hastalık	15	14,4667	2,19957					
Yeterlilik	Zihinsel Engel	67	16,9403	4,55232	Gruplar arası	240,920	34,417	1,433	,190
	Görme Engeli	16	18,2500	6,22361	Grup içi	9363,927	24,010		
	İşitme Engeli	15	18,4000	4,40454	Toplam	9604,847			
	Dil Konuşma Güçlüğü	77	17,2338	5,43114					
	Bedensel Engelli	29	18,4828	3,55187					
	Özgül Öğrenme Güç.	160	17,7563	4,78302					
	Otizm	19	20,3158	5,29206					
	Süreğen Hastalık	15	19,0667	5,39135					
Yatırım	Zihinsel Engel	67	11,1194	2,79351	Gruplar arası	94,563	13,509	1,211	,296
					Grup içi	4352,291	11,160		
	Görme Engeli	16	11,6875	3,40037	Toplam	4446,854			
	İşitme Engeli	15	11,2667	3,05817					
	Dil Konuşma Güçlüğü	77	11,1039	3,27906					
	Bedensel Engelli	29	11,7931	3,15526					
	Özgül Öğrenme Güç.	160	11,2938	3,52814					
	Otizm	19	13,3684	3,91877					
	Süreğen Hastalık	15	11,6667	3,59894					
Rol Dengeleme	Zihinsel Engel	67	13,1642	4,10689	Gruplar arası	119,629	17,090	1,082	,374
	Görme Engeli	16	14,5000	3,46410	Grup içi	6160,119	15,795		
	İşitme Engeli	15	12,9333	3,80726	Toplam	6279,749			
	Dil Konuşma Güçlüğü	77	14,0649	3,82629					
	Bedensel Engelli	29	15,1034	4,32059					
	Özgül Öğrenme Güç.	160	14,1438	3,99976					
	Otizm	19	14,0000	3,75648					
	Süreğen Hastalık	15	14,9333	4,06143					

Tablo 8 incelendiğinde çocuğun engel türüne göre rol doyumu (F=,621; p>,05), yeterlilik (F=1,433; p>,05), yatırım (F=1,211; p>,05) ve rol dengeleme (F=1,082; p>,05) alt boyut puanlarının anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Rol doyumu alt boyutunda süreğen engelliler ($\bar{X}$=14,46) en yüksek puan ortalamasına, bedensel engelliler ($\bar{X}$=13,24) de en düşük puan ortalamasına sahiptir. Yeterlilik alt boyutunda otizm ($\bar{X}$=20,31) en yüksek puan

ortalamasına, zihinsel engel ($\bar{X}$=16,94) en düşük puan ortalamasına sahiptir. Yatırım alt boyutunda otizm ($\bar{X}$=13,36) en yüksek puan ortalamasına sahiptir. Yatırım alt boyutunda diğer engel gruplarının puan ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu bulunmuştur. Rol dengeleme alt boyutunda bedensel engel en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X}$=15,10), işitme engeli ($\bar{X}$=12,93) en düşük puan ortalamasına sahiptir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Normal Çocuğa Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algılarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin ERKA alt boyutları olan rol doyumu, yeterlilik, yatırım ve rol dengelemenin normal çocuğa sahip olup olmama durumuna göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan ilişkisiz t testi sonuçları, cevaplayan sayıları, puan ortalamaları ve standart sapma değerleri ile ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Normal çocuğa sahip olup olmama durumuna göre engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

	Normal Çocuğa Sahip Olma	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Rol doyumu	Evet	304	13,7829	3,01025	-1,294	,197
	Hayır	94	14,2340	2,76859		
Yeterlilik	Evet	304	17,5362	4,88130	-1,831	,068
	Hayır	94	18,5957	4,97806		
Yatırım	Evet	304	11,2303	3,14967	-1,556	,122
	Hayır	94	11,9149	3,89005		
Rol dengeleme	Evet	304	14,0132	3,95768	-,108	,914
	Hayır	94	14,0638	4,06085		

Tablo 9 incelendiğinde rol doyumu, yeterlilik, yatırım, rol dengeleme alt boyut puan ortalamalarının normal çocuğa sahip olmayan ailelerde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan t testi sonucunda rol doyumu (t=-1,294; p>,05) , yeterlilik (t=-1,831; p>,05) , yatırım (t=-1,556; p>,05) ve rol dengeleme (t=-,108; p>,05) alt boyut puanlarında normal çocuğa sahip olup olmama durumuna göre anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Engelli Çocuk Sayısına Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algılarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin ERKA alt boyutları olan rol doyumu, yeterlilik, yatırım ve rol dengelemenin engelli çocuk sayısına göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan ilişkisiz t testi sonuçları, cevaplayan sayıları, puan ortalamaları ve standart sapma değerleri ile ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Engelli çocuk sayısına göre engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

	Engelli Çocuk Sayısı	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Rol doyumu	1	345	13,87	2,95	-,420	,675
	2 ve üstü	51	14,05	2,94		
Yeterlilik	1	345	17,89	4,96	1,270	,205
	2 ve üstü	51	16,96	4,98		
Yatırım	1	345	11,42	3,36	,523	,601
	2 ve üstü	51	11,15	3,32		
Rol dengeleme	1	345	14,15	3,93	1,780	,076
	2 ve üstü	51	13,09	4,23		

Tablo 10 incelendiğinde engelli çocuk sayısına göre ERKA puan ortalamalarının en yüksek yeterlilik alt boyutunda, en düşük puan ortalamalarının yatırım alt boyutunda olduğu bulunmuştur. 1 tane engelli çocuğu olan ebeveynler yeterlilik ($\bar{X}$=17,89), yatırım ($\bar{X}$=11,42) ve rol dengeleme ($\bar{X}$=14,15) puan ortalamaları, 2 ve daha fazla engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yeterlilik ($\bar{X}$=16,96), yatırım ($\bar{X}$=11,15) ve rol dengeleme ($\bar{X}$=13,09) puan ortalamalarından daha yüksektir. Rol doyumu alt boyutunda 2 ve daha fazla engelli çocuğu olan ebeveynlerin puan ortalamaları ($\bar{X}$=14,05), 1 engelli çocuğu olan ebeveynlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}$=13,87) daha yüksektir. Yapılan t testi sonucunda rol doyumu (t=,-420; p>,05) , yeterlilik (t=1,270; p>,05) , yatırım (t=,523; p>,05) ve rol dengeleme (t=1,780; p>,05) alt boyut puanlarında engelli çocuk sayısına göre anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Ebeveynin Cinsiyetine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan ilişkisiz t testi sonuçları, cevaplayan sayıları, puan ortalamaları ve standart sapma değerleri ile ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 11'da verilmiştir.

Tablo 11

Cinsiyete göre engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	Kadın	296	17,9223	4,57673	2,499	,013
	Erkek	102	16,5686	5,10777		

Tablo 11 incelendiğinde kadın ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puan ortalamalarının ($\bar{X}$=17,92) erkek ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puan ortalamalarından ($\bar{X}$=16,56) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan t testi sonucunda engelli çocuğa sahip ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur (t=2,499; p<,05).

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Eğitim Düzeyine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının eğitim düzeyine göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Eğitim Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın kaynağı	Kareler top.	Kareler ort.	f	p	Fark
Psikolojik	İlkokul	115	17,2348	4,91387	Gruplar arası	215,916	71,972	3,245	,022	İ-L
Yardım Almaya	Ortaokul	95	17,0632	4,07851	Grup içi	8787,323				O-L
İlişkin Tutum	Lise	115	18,7217	4,51420	Toplam	8953,239				L-Ü
	Üniversite	73	16,9726	5,39797						

Tablo 12 incelendiğinde engelli çocuğu olan bireylerin eğitim düzeylerine göre psikolojik yardım almaya ilişkin puan ortalamalarının en yüksek lise düzeyinde olduğu ($\bar{X}$=18,72), en düşük puan ortalamalarının da üniversite düzeyinde ($\bar{X}$=16,97) olduğu tespit edilmiştir. Engelli çocuğu olan bireylerin eğitim düzeyine göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmuştur. (F=3,245; p<,05) Eğitim düzeyine göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre lise mezunu ebeveynlerin puan ortalamalarının ilkokul, ortaokul ve üniversite mezunu ebeveynlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Lise mezunu ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puan ortalamaları ($\bar{X}$=18,72); ilkokul ($\bar{X}$=17,23), ortaokul ($\bar{X}$=17,06) ve üniversite ($\bar{X}$=16,97) mezunu ebeveynlerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Gelir Düzeyine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının gelir düzeyine göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının gelir düzeyine göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Gelir Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın kaynağı	Kareler top.	Kareler ort.	f	p
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	Düşük	139	17,2014	4,69687	Gruplar arası	30,882	15,441	,684	,505
	Orta	156	17,8269	4,68238	Grup içi	8922,357	22,588		
	Yüksek	103	17,6990	4,93057	Toplam	8953,239			

Tablo 13 incelendiğinde engelli çocuğa sahip ailelerin gelir düzeylerine göre psikolojik yardım almaya ilişkin puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. Engelli çocuğa sahip ailelerin sosyoekonomik düzeye göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır (F=684; p>,05).

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Yaşa Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının yaşa göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının yaşa göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Yaş Grubu	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın kaynağı	Kareler top.	Kareler ort.	f	p
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	20-30	56	17,8393	5,32157	Gruplar arası	73,290	24,430	1,084	,356
	31-40	197	17,2081	4,73290	Grup içi	8879,949	22,538		
	41-50	125	17,8240	4,38484	Toplam	8953,239			
	51 ve üstü	20	18,9000	5,36950					

Tablo 14 incelendiğinde engelli çocuğu olan bireylerin yaşa göre psikolojik yardım almaya ilişkin puan ortalamalarının en yüksek 51 ve üstü yaş grubunda olduğu ($\bar{X}$=18,90), en düşük puan ortalamalarının da 31-40 yaş grubunda ($\bar{X}$=17,20) olduğu tespit edilmiştir. Engelli çocuğu olan bireylerin yaşa göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır (F=1,804; p>,05).

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Normal Çocuğa Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının normal çocuğa sahip olup olmama durumuna göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan ilişkisiz t testi sonuçları, cevaplayan sayıları, puan ortalamaları ve standart sapma değerleri ile ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15

Normal çocuğa sahip olup olmama durumuna göre engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

	Normal Çocuğa Sahip Olma	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	Evet	304	17,3553	4,64006	-1,667	,096
	Hayır	94	18,2872	5,04522		

Tablo 15 incelendiğinde normal çocuğu olmayan ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanları ($\bar{X}$=18,28) normal çocuğa sahip olan ailelerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarından ($\bar{X}$=17,35) daha yüksektir. Yapılan t testi sonucunda psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun normal çocuğa sahip olup olmama durumuna göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur (t=-1,667; p>,05).

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Çocuğun Engel Türüne Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının çocuğun engel türüne göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 16'de verilmiştir.

Tablo 16

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının çocuğun engel türüne göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

	Engel Türü	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın kaynağı	Kareler top.	Kareler ort.	f	p
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	Zihinsel Engel	67	17,1194	4,90986	Gruplar arası	286,296	40,899	1,840	0,78
	Görme Engeli	16	20,3750	3,75722	Grup içi	8666,943	22,223		
	İşitme Engeli	15	18,8667	4,30725	Toplam	8953,239			
	Dil Konuşma Güçlüğü	77	18,2468	3,90397					
	Bedensel Engelli	29	16,7586	6,48435					
	Özgül Öğrenme Güçlüğü	160	17,0625	4,79345					
	Otizm	19	18,7368	3,67940					
	Süreğen Hastalık	15	17,4667	5,15290					

Tablo 16 incelendiğinde engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puan ortalamalarının en yüksek görme engelinde ($\bar{X}$=20,37), en düşük ise bedensel engel ($\bar{X}$=16,75) grubunda olduğu bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının çocuğun engel grubuna göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur (F=1,840; p>,05).

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Engelli Çocuk Sayısına Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının engelli çocuk sayısına göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan ilişkisiz t testi sonuçları, cevaplayan sayıları, puan ortalamaları ve standart sapma değerleri ile ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 17'da verilmiştir.

Tablo 17

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının engelli çocuk sayısına göre t-test sonuçları

	Engelli Çocuk Sayısı	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	1	351	17,61	4,80	,452	,651
	2 ve üstü	46	17,29	4,48		

Tablo 17 incelendiğinde 1 engelli çocuğu olan ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puan ortalamalarının ($\bar{X}$=17,61), 2 ve daha fazla engelli çocuğu olan ebeveynlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}$=17,29) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan t testi

sonucunda psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun engelli çocuk sayısına göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur (t=,452; p>,05).

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Bir Uzmandan Kendileri İçin Yardım Alıp Almama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının ebeveynin bir uzmandan kendileri için yardım alıp almama durumuna göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan ilişkisiz t testi sonuçları, cevaplayan sayıları, puan ortalamaları ve standart sapma değerleri ile ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 18'da verilmiştir.

Tablo 18

Bir uzmandan kendileri için yardım alıp almama durumuna göre engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

	Bir uzmandan kendiniz için yardım aldınız mı?	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	Evet	80	16,5875	5,00302	-2,090	,037
	Hayır	318	17,8239	4,65807		

Tablo 18 incelendiğinde engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puan ortalamaları incelendiğinde kendileri için yardım almayan ebeveynlerin puanlarının ($\bar{X}$=17,82) kendileri için bir uzmandan yardım alan ebeveynlerin puanlarından ($\bar{X}$=16,58) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan t testi sonucunda ebeveynlerin bir uzmandan kendileri için yardım alıp almama durumuna göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur. (t=-2,090; p<,05).

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Eşiyle Birlikte Bir Uzmandan Yardım Alıp Almama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının eşle birlikte bir uzmandan yardım alıp almama durumuna göre anlamlı bir şekilde değişip

değişmediğini test etmek amacıyla yapılan ilişkisiz t testi sonuçları, cevaplayan sayıları, puan ortalamaları ve standart sapma değerleri ile ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19

Bir uzmandan eşiyle birlikte yardım alıp almama durumuna göre engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

	Eşinizle birlikte bir uzmandan yardım aldınız mı?	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	Evet	34	16,7941	3,89856	-1,003	,316
	Hayır	364	17,6484	4,81875		

Tablo 19 incelendiğinde engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puan ortalamaları incelendiğinde yardım almayan ebeveynlerin puanlarının ($\bar{X}$=17,64) eşiyle birlikte bir uzmandan yardım alan ebeveynlerin puanlarından ($\bar{X}$=16,79) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan t testi sonucunda ebeveynlerin eşle birlikte bir uzmandan yardım alıp almama durumuna göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur (t=-2,090; p>,05).

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Yardım Alınan Meslek Grubuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının yardım alınan meslek grubuna göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)le ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 20'da verilmiştir.

Tablo 20

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının yardım alınan meslek grubuna göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Yardım Alınan Meslek Grubu	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	Kareler top.	Kareler ort.	f	p
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	Psikiyatrist	29	16,37	5,83	Gruplar arası	33,748	16,87	,683	,508
	Psikolog	41	17,26	4,43	Grup içi	1976,107	24,70		
	Psikolojik Danışman	13	15,53	3,25	Toplam	2009,855			

Tablo 20 incelendiğinde 398 ebeveyn arasından uzman bir meslek grubundan yardım alan 83 ebeveyn olduğu görülmektedir. Psikolojik yardım almaya ilişkin puan ortalamalarının en yüksek psikolog meslek grubundan yardım alan yardım alan ebeveynlere ($\bar{X}$=17,26) ait olduğu, en düşük puan ortalamasının da psikolojik danışman meslek grubundan yardım alan ebeveynlere ($\bar{X}$ =15,53) ait olduğu görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda yardım alınan meslek grubuna göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. (F=,683, p>,05)

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Şu Anda Desteğe İhtiyacı Olup Olmama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarına Yönelik Bulgular

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının şu anda desteğe ihtiyacı olup olmama durumuna göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan ilişkisiz t testi sonuçları, cevaplayan sayıları, puan ortalamaları ve standart sapma değerleri ile ilgili istatistiksel sonuçlar Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21

Şu anda psikolojik desteğe ihtiyacı olup olmama durumuna göre engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

	Şu anda psikolojik desteğe ihtiyacınız var mı?	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum	Evet	132	18,1818	4,99590	1,843	,066
	Hayır	266	17,2528	4,59663		

Tablo 21 incelendiğinde şu anda desteğe ihtiyacı olduğunu belirten ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanları ($\bar{X}$=18,18) şu anda desteğe ihtiyacı olmadığını

belirten ebeveynlerden ($\bar{x}$=17,25) daha yüksektir. Yapılan t testi sonucunda engelli çocuğa sahip ailelerden şu anda desteğe ihtiyacı olanlar ile şu anda desteğe ihtiyacı olmayan ebeveynler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. (t=1,843; p>,05)

BÖLÜM V

TARTIŞMA ve YORUMLAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular alan yazında yapılan benzer araştırma bulguları ile karşılaştırılmış ve tartışılmıştır.

Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutuma Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu araştırmada engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı alt boyutlarından rol doyumu ve rol dengeleme ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasında pozitif yönde bir anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre anne babalar ebeveyn rolünden memnun oldukları ve anne babalık rolleri ile hayattaki diğer rollerini dengeledikleri zaman psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları daha olumlu olmaktadırlar. Scorgie ile Sobsey, (2000) yaptıkları çalışmada engelli çocuğun varlığının anne babaların kişisel ve sosyal gelişimlerini, toplumsal ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini ve manevi duygularını güçlendirdiğini bulmuşlardır. Lawlor ile Mattingly (1998) yaptıkları çalışmada ebeveynlerin engelli çocuğa sahip olmanın yaşamlarını zenginleştirdiğini ifade ettiklerini bildirmişlerdir. Bu bakış açısına sahip ebeveynler engelli bir çocuğa sahip olmayı aynı zamanda ona yeni alanlar açan ve yeni beceriler kazandıran bir durum olarak görebilir. Bu durumun anne babaların ebeveynlikten daha fazla doyum almasını sağladığı ve zorlandığı, güçlük yaşadığı zamanlarda psikolojik destek almayı kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Rol dengeleme, anne babaların, eş ve çalışan gibi sahip olduğu rolleri dengelemesi olarak ifade edilmektedir (Perry Jenkins, Repetti ve Crouter, 2000). Rol dengeleme, anne babaların aile içindeki sorumlulukları paylaşmasına ve zor durumların üstesinden gelmelerine yardımcı

olur. Aile içinde roller dengelendiğinde ebeveynler hem kendileri için hem de çocukları için daha kolay vakit ayırırlar ve psikolojik yardım almaları da kolaylaşır.

Yeterlilik ve yatırım alt boyutu ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin puan ortalamalarının en yüksek olduğu alt boyut yeterlilik alt boyutudur. Araştırmaya katılan ebeveynlerin kendilerini orta düzeyde yeterli hissettiği ve bu yüzden psikolojik yardım alma ihtiyacı duymadıkları düşünülmektedir. Ebeveynin çocuğu için kullandığı maddi ve manevi kaynaklar ile yaptığı fedakarlıklar anlamına gelen yatırım alt boyutu ise en düşük puan ortalamasına sahiptir. Engelli çocuğu olan anne babaların belli bir süreden sonra çocuklarının gelecek yaşantılarının normal olacağına ilişkin inançları ve beklentileri azalmaktadır (Gray, 2002).Belli bir yaşa kadar belirli becerileri öğrenemeyen çocukların ebeveynleri daha umutsuz olmaktadır (Blacher, 2001). Araştırmada yer alan ebeveynlerin de çocuklarına yönelik yatırımlarının sonucunu normal çocuğa sahip ebeveynlere göre daha uzun sürede gördüğü ve bu sebeple çocuklarına ilişkin yatırımlarının daha az olduğu düşünülmektedir. Psikolojik yardım alma süreci aslında hem ebeveynin kendisi, hem de çocuğu için yaptığı bir yatırımdır. Ebeveynler yatırımlarının karşılığını alamayacağını düşündüğü için psikolojik yardım alma sürecine yönelik olumlu bir tutum içinde olmayabilirler.

Araştırmada ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı rol doyumu, yeterlilik, yatırım ve rol dengeleme alt boyut puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu görülmektedir. Aydın (2019) tarafından özel gereksinimli çocuk ebeveynlerinin yaşamda anlam ve kendilik algılarının psikolojik dayanaklıklarıyla ilişkisinin incelendiği araştırmada rol doyumu ait puan ortalaması 12,59±3,23, yeterliliğe ait puan ortalaması 17,72±4,45, yatırıma ait puan ortalaması 11,13±3,36 ve rol dengelemeye ait puan ortalaması 11,50+3,9 bulunmuştur. Akkaya (2021) tarafından otizmli çocukların annelerinde ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, sosyal destek ve depresif belirtilerin incelendiği araştırmada rol doyumu ait puan ortalaması 13,51±2,92, yatırıma ait puan ortalaması 12,28±3,21, rol dengelemeye ait puan ortalaması da 11,30±4,20 bulunmuştur. Kobosko ve arkadaşları (2020), işitme engelli çocukların anneleri ile yaptıkları çalışmanın sonucunda; annelerin ERKA ölçeği puanlarını rol doyumu alt boyutunda 16.97±2.09, yeterlilik alt boyutunda 19,44±3,26 yatırım alt boyutunda 10.81±1.66, rol dengeleme alt boyutunda 17.66±3.39 bulmuştur. Yapılan araştırmalara bakıldığında engelli çocuğu olan ailelerin ERKA puan ortalamalarının en yüksek yeterlilik alt boyutunda olduğu en düşük puan ortalamasının da yatırım alt boyutunda olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçları ile literatür bulguları paralellik göstermektedir.

Bu araştırmada engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu söylenebilir. Yavuz (2019) tarafından 2-6 yaş arası otizmli çocuğu olan anne babaların psikolojik yardım arama, problem çözme ve kaygılarının incelendiği araştırmada ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanları 24,49±3,71 bulunmuştur. Osborn ve Roberts (2018) zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynlerin kendileri için ruh sağlığı tedavi hizmetlerinin önündeki engellerden birini maliyet olarak belirtmişlerdir. Douma vd. (2006) zihinsel engelli çocukların ebeveynlerin yardım arama davranışlarının incelendiği araştırmada ebeveynler orta düzeyde yardıma ihtiyacı olduklarını belirtmişlerdir. Ebeveynlerin çocukları ile ilgili bir sorun olduğunda öncelikle kendi imkanları ile çözmeye çalıştıkları için yardım arama ihtiyaçlarının orta düzeyde olduğu düşünülmektedir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Cinsiyete Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu araştırmaya katılan ebeveynlerin %74'ünü anneler %26'sını babalar oluşturmaktadır. Aydın ve Egin (2018) tarafından zihinsel engelli, serebral palsili ve otizmli çocuğu olan anne babaların psikolojik dayanıklılıkları ile ebeveynlik algılarının karşılaştırıldığı araştırmaya 334 ebeveyn katılmıştır. Bu ebeveynlerden 266'sını anneler, 68'ini de babalar oluşturmaktadır. Aydın (2019) tarafından engelli çocuğu olan anne babaların yaşamda anlam ve kendilik algılarının psikolojik dayanıklılıklarıyla ilişkisinin incelendiği araştırmada da 406 ebeveynden 324'ünü anneler 82'ni babalar oluşturmaktadır. Birçok kültürde olduğu gibi Türk toplumunda da çocuk yetiştirmeden öncelikle sorumlu tutulan kişi annedir. Yapılan araştırmalar uzman işlerde çalışıyor olsa dahi kadınların erkeklere kıyasla daha fazla oranda aile üyelerinin bakımını üstlendiklerini tespit etmiştir (Crossley, 2000). Alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde de engelli çocuğun bakımında etkin rol oynayan ebeveynin anne olduğu görülmektedir. Anneler çocuk bakımında birincil rol aldığı için ebeveynlik rolü için daha fazla fedakarlıkta bulunur. (Boström ve ark., 2011; Delvecchio, Riso ve Salcuni, 2016). Bu araştırmaya katılan anne ve babaların kendilik algılarının anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Ama annelerin rol doyumu, yeterlilik, yatırım ve rol dengeleme alt boyut puanları babalardan daha yüksektir. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalarda birbirinden farklı sonuçların olduğu gözlenmiştir. Babaların ERKA alt boyutları yeterlik, yatırım, rol doyumu ve rol dengelemede annelere göre daha yüksek puan aldıklarını ve daha iyi bir kendilik algısına sahip olduklarını belirten çalışmalar bulunmaktadır (Delvecchio, Riso & Salcuni,

2016). Boström vd. (2010) tarafından yapılan çalışmaya katılan anne babaların ebeveynlik algılarının anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Bu sonuç araştırma sonucunu desteklemektedir. Kadının iş hayatında daha etkin olması, değişen toplumsal koşullar nedeniyle babaların da ebeveynlik rollerinde farklılıklar olmuştur. Çocuğun bakımı ve yetiştirilmesinde babalar da anneler kadar sorumluluk almaya başlamıştır (Seabra, 2007). Önceki dönemlerde toplumun babadan beklentisi çalışması ve evin maddi ihtiyaçlarını gidermesi iken artık çocukla birlikte nitelikli vakit geçirmesi ve anneyle birlikte sorumlulukları paylaşması beklenmektedir (Kuzucu, 2011). Çocuğun bakımında babanın da anne kadar etkin olmasının ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının benzer olmasında önemli bir etken olduğu düşünülmektedir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Gelir Düzeyine Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması

ERKA yeterlilik, yatırım ve rol dengeleme alt boyutlarının gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Yeterlilik, yatırım ve rol dengeleme alt boyutlarında orta gelir grubunda bulunan ebeveynlerin puan ortalamaları düşük ve yüksek gelir grubunda bulunan ailelerin puan ortalamalarından daha yüksektir. Orta gelir grubunda bulunan ebeveynlerin hayat şartlarının düşük ve yüksek gelir grubunda bulunan ebeveynlere göre daha sabit olduğu düşünülmektedir. Standart yaşam koşulların da onların kendilik algılarını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Ayrıca çalışma grubunu içerisinde en fazla orta gelir düzeyinde ebeveyn olmasının da bu sonucu etkilediği düşünülmektedir. Alan yazın incelendiğinde birbirinden farklılık gösteren araştırma sonuçlarının olduğu gözlenmiştir. Aparicio, Cunha ve Duarte (2016) okul öncesi çağında çocukları olan ebeveynlerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının incelendiği araştırmada da ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının gelir düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Yüksek gelire sahip ebeveynlerin doyum ve yeterlilik alt boyut puanlarının düşük gelire sahip ebeveynlerin doyum ve yeterlilik alt boyutlarından yüksek olduğu bulunmuştur. Kart (2021) tarafından ebeveynliğe yönelik tutum ölçeği ve alt boyutları olan ebeveyn öz yeterlilik ve ilgi ile algılanan gelir düzeyi ve gelir seviyesi arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken alt boyutlardan doyum değişkeni ile istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur Özbiler, Akacan ve Bengisoy (2021) tarafından annelik rolüne ilişkin kendilik algısının covid-19 sürecinde mutluluk düzeylerini yordama gücünün incelendiği araştırmada da annelerin rol

doyumu, yeterlilik, yatırım ve rol dengeleme alt boyutlarının gelir düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Akkaya (2021) tarafından otizmli çocukların annelerinde kendilik algısı, sosyal destek ve depresif belirtilerin incelendiği araştırmada gelir düzeyine göre annelerin ERKA alt boyutlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Öztürk ve Giren (2015) de yaptığı araştırmada annelerin ebeveynlik öz yeterlik, doyum ve ilgi seviyesinin gelir düzeyi açısından farklılaşmadığı bulunmuştur.

Engelli Çocuğa Olan Bireylerin Eğitim Düzeyine Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu araştırmada ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı rol doyumu, yeterlilik ve rol dengeleme alt boyutlarının eğitim düzeyine göre düzeye göre anlamlı bir farklılık göstermediği, yatırım alt boyutunun eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Yatırım alt boyutundaki farklılığın tespit edilmesi için yapılan testlerden sonra ilkokul mezunu ebeveynlerin puan ortalamalarının üniversite mezunu ebeveynlerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sosyal çevresinden destek alan, ebeveynlikle ilgili bilgi olmak için motivasyonu olan, dışarıda çalıştığı saat daha az olan ve açık bir kişiliğe sahip annelerin yatırımlarının yüksek olduğu bulunmuştur (Bornstein ve vd., 2003). Öztürk ve Giren (2015) tarafından annelerin eğitim durumlarına göre ebeveynliğe yönelik algılarının incelendiğinde araştırmada, ilköğretim ve lise mezunu annelerin ebeveynliğe yönelik ilgilerinin ve genel tutumlarının farklılaştığı bulunmuştur. İlköğretim mezunu ebeveynlerin lise mezunu ebeveynlerden ebeveynliğe yönelik ilgi ve tutum puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ama bu farklılığın çok yüksek olmadığı görülmüştür. Anne babaların eğitim düzeylerinin yüksek olması çocuklarının engeliyle ilgili daha fazla bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır (Aktar, 2018). Eğitim düzeyi yüksek ebeveynin engelle ilgili bilgi sahibi olması onun kaynaklarına ulaşımını da kolaylaştırmaktadır. Bu sebeple ilkokul mezunu ebeveynlerin de doğrudan çocukları ile ilgili yatırım yaptıkları düşünülmektedir. Aynı zamanda bu araştırmada yer alan ilkokul mezunu ebeveynlerin çocuğun engelinden dolayı dışarda az saat çalıştığı, çocuğuyla daha fazla vakit geçirdiği ve çocuğu için daha fazla fedakârlık yaptığı düşünülmektedir. Çalışma grubunun %75'ini annelerin oluşturduğu ve anneliği bir meslek olarak görüp çocukları için daha fazla yatırım yaptıkları düşünülmektedir. Literatürde birbirinden farklı araştırma sonuçları bulunmaktadır. Aral (2021) tarafından 0-6 yaşları arasında çocuğu olan annelerin erken dönem uyumsuz

şemalarının ve bağlanma stillerinin ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algısına etkisinin incelendiği araştırmada da 0-6 yaş çocuğu olan annelerin eğitim durumlarına göre ERKA yatırım alt boyutu ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Bu araştırmadan farklı olarak lisans mezunu olanların puan ortalamaları ilkokul, lise ve lisansüstü mezunlardan anlamlı olarak farklı bulunmuştur. Aparicio, Cunha ve Duarte (2016) tarafından okul öncesi çağında çocukları olan ebeveynlerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının incelendiği araştırmada yüksek eğitim düzeyine sahip annelerin kendilerini daha memnun, motive edici ve yetkin olarak algıladıkları bulunmuştur.

Engelli Çocuğu olan Bireylerin Yaşa Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu araştırmada ERKA yeterlilik, yatırım ve rol dengeleme alt boyutlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği, rol doyumu alt boyutunun yaşa göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Rol doyumu alt boyutunda farklılığı tespit etmek için yapılan analizler sonucunda 41-50 yaş grubunda bulunan ebeveynlerin puan ortalamalarının 20-30 yaş aralığında bulunan ebeveynlerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aile için engelli bir çocuğun olması ve onun ihtiyaçlarının giderilmesi normalden daha fazla çaba gerektirir. Bu durum tüm güçlüklerine rağmen bazı anne babalar için tatmin edici ve olumlu bir durum olabilir (Hyun, 2000). Eğer ebeveynler sosyal çevresi tarafından takdir edilirse, anne babalıklarına saygı duyulursa duygusal olarak desteklenmiş olurlar. Türk toplumunda da anne babaların zaman zaman dışlanma, utanma, çaresizlik vb. duygular yaşadığı zaman zaman da sosyal çevreleri tarafından takdir edildikleri ve ebeveynliklerine saygı duyulduğu görülmektedir. Engelli bir çocuğun ebeveyni olarak kendilerini daha özel hissedebilir ve ebeveyn rolünü daha kutsal algılayabilir. Bu duygular da onların ebeveynlikten rolünden doyum almasını sağlayabilir (Belsky, 2004). Anne babalar ebeveynliğe uyum sağladıklarında, geleceği kendileri ve çocukları için güvenli bir yer olarak düşündüklerinde ebeveynlikten daha fazla doyum almaktadır (Malone, 2011). Bu araştırmada 20-30 yaş grubunda bulunan ebeveynlerin çoğunluğu yeni ebeveyn olmuşlardır ve çocuğun engeline uyum sağlama aşamasındadırlar. 41-50 yaş grubunda bulunanların ebeveynlik anlamında daha deneyimli olduğu ve çocuğun engeliyle birlikte yaşamayı öğrendikleri için rol doyumlarının daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Aparicio, Cunha ve Duarte (2016) okul öncesi çağında çocukları olan ebeveynlerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının incelendiği araştırmada 40 yaş ve üstü annelerin öz yeterlik, motivasyon ve küresel yeterlilik

algısı daha iyi olduğu, 33-39 yaş arası olanların daha iyi bir memnuniyet algısına sahip olduğu bulunmuştur. Bu araştırma da 50 yaş ve üstü katılımcılar dışındaki yaş gruplarında yaş ilerledikçe rol doyumu artmıştır. 50 yaş ve üstü katılımcıların çalışma grubu içinde sınırlı sayıda olmasından dolayı literatürdeki diğer araştırmalardan farklılaştığı düşünülmektedir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Çocuğun Engel Türüne Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu araştırmada ERKA yeterlilik, yatırım ve rol dengeleme alt boyutlarının engel türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Araştırma zihinsel engel, görme engeli, işitme engeli, dil konuşma güçlüğü, bedensel engel, özgül öğrenme güçlüğü, otizm ve süreğen engellilik olmak üzere 8 engel türünün karşılaştırması yapılmıştır. Engel grupları farklı olsa da ebeveynler engelin kabulü ve engele uyum sağlamada benzer aşamalardan geçmektedir. Çocuğun engeline göre yararlanmak istediği rehabilitasyon hizmetlerine giden yollar da benzerlik göstermektedir. Yani her ailenin kendi içindeki süreci birbirinden farklı olsa da genel olarak benzer aşamalardan da geçmektedir. Bu yüzden ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının engel türüne göre farklılaşmadığı düşünülmektedir. Aydın ve Egin (2018) tarafından yapılan zihinsel engelli, serebral palsili ve otizmli çocuğu olan anne babaların ebeveynlik algıları ve psikolojik dayanıklılıklarının karşılaştırıldığı araştırmada da ebeveynlik algılarının engel türüne göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu araştırmanın sonucu benzer araştırma sonuçları ile de desteklenmektedir (Dukmak & Aburezeq, 2012; McConkey et al., 2008; Poon, Koh & Magiati, 2013).

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Normal Çocuğa Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu araştırmada ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı rol duyumu, yeterlilik, yatırım ve rol dengeleme alt boyutlarının normal çocuğa sahip olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Sadece engelli çocuğu olan ebeveynlerin tüm alt boyut puan ortalamaları normal çocuğa da sahip olan ebeveynlerin puan ortalamalarından yüksek bulunmuştur. Dalkılıç tarafından otizmli çocuğa sahip ailelerin evlilik doyumu, ilişkisel yılmazlık ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının incelendiği araştırmada normal çocuğa da sahip ailelerin evlilik doyumlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kogel vd. (1983) ise araştırmalarında, otizmli çocuğu olan ebeveynlerin evlilik uyumlarının normal

gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlerin evlilik uyumlarına çok yakın değerde olduğunu belirtmiştir (Akt: Dalkılıç, 2016).

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Engelli Çocuk Sayısına Göre Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısına Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu araştırmada ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı rol doyumu, yeterlilik, yatırım ve rol dengeleme alt boyutlarının engelli çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Ebeveynler engele ilişkin süreci engelli çocuk sayısından bağımsız olarak deneyimlemektedir. Bu yüzden ikinci bir engelli çocuğun olmasının anne babaların kendilik algılarını etkilemediği düşünülmektedir. Literatürde çocuk sayısına göre ebeveynlik algılarının farklılaşmadığı başka çalışmalar da bulunmaktadır. Aral (2021) tarafından 0-6 yaş arası çocuğu olan annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının incelendiği araştırmada çocuk sayısına göre ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısının farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Seçer, Çeliköz & Yaşa, (2008)'nın okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynlik algılarına yönelik yaptıkları araştırmanın sonucunda, annenin sahip olduğu çocuk sayısına göre yeterlilik algısı, doyum ve ebeveynliğe yönelik genel tutum puanlarında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır sonucuna ulaşılmıştır. Öztürk, M., ve Giren, S. (2015)'nin annelerin ebeveynlik algıları ile çocuklarının problem davranışlarının incelediği çalışmalarında, annelerin çocuk sayısına göre ebeveynliğe yönelik genel tutumları, ebeveynlikten sağlanan doyum ve ebeveynliğe yönelik yeterlilik algılarında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Cinsiyete Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu araştırmada engelli çocuğu olan bireylerin cinsiyete göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Annelerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puan ortalamalarının babalardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yıldırım (2018) tarafından otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların anne-babalarında depresyon, kaygı, yaşam kalitesi ve psikolojik yardım alma tutumu ile bazı kişisel, demografik ve klinik değişkenlerin incelendiği araştırmada da annelerin depresyon, kaygı ve yardım almaya ilişkin tutum puanlarının babalardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan bazı çalışmalarda da görüldüğü üzere

kadınlar psikolojik problemleri erkeklere oranla daha çok kabul etmekte ve bu problemleri çözmek için yardım/destek arayışına girmektedirler (Özbay, 1996). Akgün (2019) tarafından yetişkinlerin psikolojik yardım alma tutumlarının narsistik eğilimler ve öz yeterlilik açısından incelendiği araştırmada da kadınların psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanları erkeklerden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yardım arama tutumlarında ki cinsiyete dayalı bu farklılık; kadınların sorunlarını başkalarıyla paylaşmaya daha fazla açık olmalarıyla, duygularını daha iyi ifade edebilmeleriyle (Goleman' dan aktaran Erkan ve vd., 2012), kişisel olarak yardıma ihtiyaç duyduklarını daha çok fark etmeleriyle (Ang ve vd., 2004; Erkan ve vd., 2012) buna karşılık erkeklerin kendilerini açmada zorluk yaşamalarıyla ve bir problemin varlığını zor kabul etmeleriyle (Erkan ve vd., 2012; Serim ve Cihangir-Çankaya, 2015) açıklanmaktadır. Wyatt (2006), Chang (2007), Thao (2004), Ang, Lim ve Tan (2004), Komiya, Good ve Sherrod (2000), Keklik (2009) tarafından yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle erkeklerin kadınlara oranla yardım arama davranışının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şimşek, 2017).

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Eğitim Düzeyine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur. Lise mezunu ebeveynlerin puan ortalamalarının ilkokul, ortaokul ve üniversite mezunu ebeveynlerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatür tarandığında Khoie (1999), Shin, Berkson ve Crittenden (2000), Komiya, Good ve Sherrod (2000) tarafından yapılan araştırmalarda eğitim düzeyi arttıkça psikolojik yardım alma tutumunun pozitif yönde etkilendiği görülmektedir. Bedir (2018) tarafından engelli çocuğa sahip ailelerin duyguların dışavurumu ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının incelendiği araştırmada eğitim düzeyi lise olan annelerin ilköğretim olan annelere nazaran daha yüksek düzeyde olumlu psikolojik yardım tutumuna sahip oldukları tespit edilmiştir. Morawska ve Sultan tarafından (2015) çocukları için profesyonel yardım arayan ebeveynlerin tutumlarının incelediği araştırmada ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu bir tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. Yapılan bir çalışmada annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe bilgi kaynaklarına ulaşımının daha kolay olduğunu bulmuşlardır (Friedrich ve vd. 1985 aktaran Gölalmış, 2005). Bu araştırmaya katılan üniversite mezunu ebeveynler de bir problem olduğunda yardım arama sürecine girmeden erişebildiği bilgi kaynakları ile

problemi çözebilir. Aynı zamanda bu araştırmaya katılan çalışma grubu içinde üniversite mezunu ebeveyn sayısı diğer ilkokul, ortaokul ve lise mezunu sayısından daha azdır. Bu araştırmadaki farklılığın bu sebeplerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Gelir Düzeyine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Engelli çocuğu olan bireylerin gelir düzeyine göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yıldırım (2018) ve Akgün (2019) tarafından yapılan araştırmalarda da psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun gelir düzeyine göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Çocukta yaşam boyu sürecek bir rahatsızlığın olması, anne babalar açısından sürekli baş etmeleri gereken bir stres durumu olarak görülebilir (Friedrich ve vd.. aktaran Baykan ve Şengül, 2012). Engelli çocuğu olan ebeveynlerin eğitim, sağlık ve çocuğun bakımı gibi alanlarda diğer ebeveynlere göre daha fazla harcama yapmaktadır. (Bandeira ve Moura, 2012). Ebeveynlerin maddi harcamaları öncelikle çocuğun birincil ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Psikolojik yardım alma ebeveynler için öncelikli bir ihtiyaç olmayabilir. Zihin engelli çocuğu olan anne babaların stresle başa çıkma tarzlarının incelendiği bir çalışma da annelerin daha çok kaçma, maneviyata yönelme, dış yardım arama ve bilişsel yeniden yapılandırma yöntemlerini kullandıkları ortaya konmuştur (Aslan, 2010). Sivberg (2002) tarafından yapılan çalışmada, otizmli çocuğu olan ebeveynlerin kaçma ve mesafe koyma gibi başa çıkma tarzlarını daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir. Aynı zamanda araştırmalar değerlendirildiğinde engelli çocuğu olan bireyler daha çok informal yardım arama kaynaklarına başvurmaktadır. Özellikle çocuğu ile aynı engel grubunda bulunan ebeveynlerin birbirleri ile iletişimlerinin iyi olduğu, çocuğun engeline yönelik bir sorun olduğunda birbirleri ile paylaştığı düşünülmektedir. Engele yönelik benzer süreçlerden geçtikleri için bir problem olduğunda öncelikle kendi içlerinde çözmeye çalışmaktadırlar. Bu sebeple gelir düzeyine göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun farklılaşmadığı düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarından farklı olarak Morawska ve Sultan (2015), Al-Darmaki (2003), Al-Krenawi et al. (2004), Cramer (1999) ve Thurston ve Phares (2008) araştırmalarında gelir düzeyi yükseldikçe psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu bir tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Yaşa Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Engelli çocuğu olan bireylerin yaşa göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Dalkılıç (2016), Akgün (2019) tarafından yapılan çalışmalarda psikolojik yardım almaya ilişkin tutum yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Alan yazın incelendiğinde yaş değişkeni ile birbirinden farklı sonuçların olduğu görülmüştür. Bu araştırma sonuçlarından farklı olarak Şimşek (2017), Yıldırım ve ark. (2020), Deane ve Chamberlain (1994), Oliver, Pearson, Coe ve Gunnell (2005), Shin, Berkson ve Crittenden (2000), Thao (2004) tarafından yapılan araştırmalarda psikolojik yardım alma tutumun yaşa göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu çalışmalarda yaş arttıkça psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının arttığı tespit edilmiştir. Brody (1997) yaş ile psikolojik yardım almaya yönelik tutum arasındaki ilişkiyi saptamak adına gerçekleştirdiği çalışmasında ise kültürel ve geleneksel niteliklerden ötürü yaşlıların psikolojik desteği başkasından almaya, özel hayatını onlarla paylaşmaya razı olmakta zorlandıklarını belirtmiştir. Böylelikle, gençlerden daha düşük düzeyde psikolojik yardım aramaya yönelik eğilim gösterdikleri sonucu vurgulanmıştır.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Normal Çocuğa Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Engelli çocuğu olan bireylerin normal çocuğa sahip olup olmama durumuna göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Otizmli ve normal çocuğu olan ebeveynlerin stres düzeylerinin ve stresle başa çıkma tarzlarının karşılaştırıldığı bir çalışmada, araştırmaya katılan tüm ebeveynlerin yoğun bir şekilde dışarıdan yardıma gereksinim duyduğu tespit edilmiştir (Kurşun'dan aktaran Yavuz, 2019). Ailelerin engelli ya da normal bir çocuğa sahip olup olmama durumu fark etmeksizin çocuklarıyla ilgili bir problem olduğunda yardım arama süreçlerinin birbirine benzer yollar izlediği düşünülmektedir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Çocuğun Engel Türüne Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Engelli çocuğu olan bireylerin engel türüne göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ebeveynlerin yaşadıkları problemin çocuğun

engel türüne bağlı olarak değil, engelli çocuğa sahip olmayla ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple engel türüne psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının farklılaşmamağı düşünülmektedir. Koçhan (2019) tarafından engelli çocuğa sahip ebeveynlerin stres düzeylerinin incelendiği çalışmada ebeveyn stresi engel türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Stresle başa çıkma tarzlarında sadece boyun eğici yaklaşıma göre engel türünde anlamlı bir farklılık olmuştur. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının en yüksek olduğu engel grubu görme engelidir. Yıldız ve Gürler (2018) tarafından görme engelli bireylerin engelli haklarına dair bilgi düzeylerinin ölçüldüğü araştırmada, araştırmaya katılanların %63,5'i üniversite düzeyinde eğitim alanlardan ve üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Ayrıca katılımcıların yine %63,5'i kamuda istihdam edilmiştir. Görme engellilerin diğer engel gruplarına göre hem eğitim hem de iş anlamında daha aktif olmaları sebebiyle psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu bir tutuma sahip oldukları düşünülmektedir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Engelli Çocuk Sayısına Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Engelli çocuğu olan bireylerin engelli çocuk sayısına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bedir (2018) tarafından engelli çocuğa sahip annelerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının incelendiği çalışmada annelerin olumlu psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının çocuk sayısına göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur. 1 çocuğu olan annelerin, 2 ve 3 çocuğu olan annelerden psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Engelli çocukların annelerinin ruhsal durumlarının incelendiği araştırmada başka engelli çocuğu olanlarda ve çocuk sayısı fazla olanlarda ruhsal belirti gösterme durumu yüksek bulunmuş, ancak bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Yıldırım ve arkadaşlarından aktaran Bedir, 2018). Al-Kuwari (2007)'nin çalışmasında başka engelli çocuğun olmasının annenin ruhsal durumunu istatistiksel olarak anlamlı derecede olumsuz etkilediği, Dereli ve Okur (2008)'un çalışmasında eşiyle akrabalığı olmayan ve çocuk sayısı fazla olan anne-babaların depresyon düzeylerinin yüksek olduğu ancak istatistiksel bir fark olmadığı, Firat ve vd. (2002)'nın çalışmasında da çocuk sayısının fazla olmasının otizmli çocuğu olan annelerin ruhsal durumlarını etkilemediği tespit edilmiştir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Bir Uzmandan Kendileri için Yardım Alıp Almama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Engelli çocuğu olan bireylerin bir uzmandan yardım alıp almama durumlarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmuştur. Yardım almayan ebeveynlerin puan ortalamaları daha önce kendileri için psikolojik yardım alam ebeveynlerden daha yüksek bulunmuştur. Bireylerin daha önce psikolojik yardım alıp almama durumlarına göre yardım almaya ilişkin tutumlarına yönelik literatürde birbirinden farklı sonuçların olduğu görülmüştür. Yıldırım (2018) tarafından yapılan çalışmada kendileri için geçmişte psikolojik yardım alan ebeveynlerin depresyon, kaygı, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanları almayanların ortalamalarından anlamlı şekilde yüksektir. Akgün (2019) tarafından yapılan araştırmada da yetişkinlerin daha önce psikolojik yardım alıp alma durumlarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatürdeki bu farklılığın sebeplerinden biri daha önce alınan psikolojik yardımdan memnuniyet düzeyidir. Aynı zamanda bireylerin psikolojik yardım almak için doğru kaynaklara ulaşması da psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını etkilemektedir (Yelpaze, 2016). Bu araştırmanın çalışma grubunda yer alan ebeveynlerin de aldığı psikolojik yardımın beklentilerini karşılamadığı ve yardım alınacak uzman kişiye ulaşma ile ilgili yaşadığı sorunlar nedeniyle psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının düşük olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda çalışma grubunda yer alan ebeveynlerin sadece %20'si daha önce kendileri için psikolojik yardım aldıklarını belirtmiştir. Daha önce psikolojik yardım alan ebeveyn sayısının çalışma grubu içinde sınırlı olması nedeniyle de bu farklılığın oluştuğu düşünülmektedir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Eşiyle Birlikte Bir Uzmandan Yardım Alıp Almama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Engelli çocuğa sahip ailelerin eşle birlikte bir uzmandan yardım alıp almama durumlarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin %8 i eşiyle birlikte destek almış almıştır. Aydoğan‟ın (2014) yapmış olduğu çalışmada çiftlerin ilişkide bir problem yaşadıkları zaman informal desteklerden sırasıyla en fazla eşlerinden, sonra ailelerinden, sonra yakın arkadaşlarından, daha sonra iş arkadaşlarından ve en son olarak da profesyonel yardıma başvurduklarını

bulmuştur. Benzer şekilde, Bodenmann (1995) ilişki süreci içinde stresli durumlarla karşı karşıya kalındığında bunu ilk önce bireysel başa çıkmanın, ikinci olarak ikili başa çıkmanın ve sonrasında ise destek arama davranışlarının takip ettiğini belirtmiştir.

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Yardım Alınan Meslek Grubuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Engelli çocuğu olan bireylerin yardım alınan meslek grubuna göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Psikolojik destek alan ebeveynlerin %49 u psikolog, %35 i psikiyatrist, %16'sı da psikolojik danışmandan destek aldıklarını belirtmiştir. Psikologdan yardım alan ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanları daha yüksektir. Aileler karşılaştıkları zorluklar konusunda çaresiz kaldıkları durumlarda öncelikle çocuklarının özel eğitime devam ettiği rehabilitasyon merkezinde çalışan psikologlara başvurmaktadırlar. Araştırmaya katılan ebeveynlerin %49'unun psikologdan yardım alması ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının yüksek olmasının sebebinin bu olduğu düşünülmektedir. Altundağ ve arkadaşları (2021) tarafından üniversite öğrencilerinde psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun ve psikolojik yardım alma niyetinin çeşitli değişkenlere göre incelendiği çalışmada daha önce yardım alınan uzman türüne göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun ve psikolojik yardım alma niyetinin anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Alan yazında yapılan çalışmalara bakıldığında psikiyatristten yardım almanın psikologdan yardım almaya göre daha damgalayıcı olduğunu görülmektedir (Patel, Caddy ve Tracy, 2018). Aynı çalışmada katılımcılar hastalık, ilaçlı tedavi ve gönülsüz tedaviyi psikiyatri ile ilişkilendirmişlerdir. Katılımcıların psikoloğu daha basit rahatsızlıklarla ilişkilendirdiği görülmüştür. Bu sonuçlar ilgili alan yazındaki araştırma sonuçlarıyla da desteklenmektedir (Fergunson, 2015; Stuart, Sartorius ve Liinamaa, 2015; Yong, 2012).

Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Şu Anda Desteğe İhtiyacı Olup Olmama Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Engelli çocuğu olan bireylerin şu anda desteğe ihtiyacı olup olmama durumuna göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Katılımcıların %67'si şu anda psikolojik desteğe ihtiyaç duymadıklarını, %33'ü psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Dalkılıç (2016) tarafından yapılan çalışmada da

ebeveynlerin %45'i şu anda desteğe ihtiyaç duymadıklarını, %35 i bazen desteğe ihtiyaç duyduğunu, %20 si de desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Engelli çocuğu olan ailelere destek genellikle aile ya da arkadaşlar tarafından informal olarak verilir (Raina ve vd. 2005). Bu çalışmada da ailelerin öncelikle yakın çevresinden başlayarak yardım aramaya başladığı ve katılımcı grubun %35 inin düşük gelir grubunda olmasının psikolojik destek alma durumunu etkilediği düşünülmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının incelenmesiyle şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Sonuçlar

1. Engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı alt boyutları rol doyumu ve rol dengeleme ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

2. Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı alt boyutlarının ebeveynin cinsiyetine, çocuğun engel türüne, normal çocuğa sahip olup olmama durumuna ve engelli çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

3. Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısının gelir düzeyine göre yeterlilik, yatırım ve rol dengeleme alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

4. Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısının eğitim düzeyine göre yatırım alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

5. Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısının yaşa göre rol doyumu alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

6. Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının cinsiyete, eğitim düzeyine, ebeveynin kendisi için bir uzmandan yardım alıp almama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

7.Engelli çocuğu olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının gelir düzeyine, yaş grubuna, çocuğun engel türüne, normal çocuğa sahip olup olmama durumuna, engelli çocuk sayısına, eşiyle birlikte bir uzmandan yardım alıp almama durumuna, yardım alınan meslek grubuna ve şu anda desteğe ihtiyacı olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Öneriler

1. Rol dengeleme ve rol doyumu puanları arttıkça bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanları artmıştır. Engelli çocuğu olan bireylerin rol doyumlarını ve hayattaki diğer rollerini dengelemesine katkı sağlayabilecek düzenlemeler yapılabilir.

2. Bu araştırmaya katılan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı alt boyutlarından en düşük puan ortalaması; çocuk için yapılan fedakarlıklar ile ebeveynin çocuğu için kullandığı maddi ve manevi kaynakları kapsayan yatırım alt boyutundadır. Engelli çocuğu olan bireylerin çocuğu ile nitelikli vakit geçirmesini sağlayacak faaliyetlerin arttırılması ve çocuğun engeline yönelik tanı konulduğu andan itibaren düzenli olarak bilgilendirilmesi ebeveynin yatırımlarına olumlu düzeyde katkı sağlayabilir. Ayrıca ebeveynin kendi potansiyel kaynaklarını fark etmesini sağlayacak çalışmalar planlanabilir.

3. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı alt boyutlarından yeterlilik arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Sonraki araştırmalarda benzer çalışma grubu ile aradaki ilişkinin tekrardan değerlendirilmesi için ebeveyn öz yeterliliği kavramı ile test edilmesi faydalı olacaktır.

4. Bu araştırmada engelli çocuğu olan bireylerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda bu değişkenler başka kavramlarla birlikte ele alınabilir.

5. Engelli çocuğu olan bireylerden daha önce psikolojik yardım alanların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları, psikolojik yardım almayanlardan anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Gelecek araştırmalarda psikolojik yardım alan bireylerin yardım alma sürecine ilişkin memnuniyetleri, beklentileri araştırılabilir. Ayrıca psikolojik yardım alma sürecine ilişkin detaylı bilgi alınabilecek değişkenler eklenebilir.

6. Çocukların engeline ilişkin sadece engel türü değişkeni ele alınmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda engele eşlik eden davranışsal ve fiziksel problemler ile engel oranı ele

alınabilir. Aynı zamanda çocuğun aldığı rehabilitasyon hizmetlerine yönelik değişkenler de eklenebilir.

7. Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun engel türüne göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu durum engel türlerinin homojen bir şekilde dağılmamasından kaynaklanıyor olabilir. Bu yüzden sonraki çalışmalarda katılımcı sayılarının benzer olduğu iki ya da daha fazla engel grubu karşılaştırabilir.

8. Çalışma grubu içerisinde yer alan ebeveynlerden %67'si şu anda psikolojik desteğe ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir. Bu bireylerin öncelikli ihtiyaçlarının neler olduğu olduğunu tespit etmeye yönelik nitel bir araştırma planlanabilir. Psikolojik desteğe ihtiyaç duyan ebeveynler için ise engelli bir çocuğu olduğu düşünülerek kolay erişim sağlayacağı ve ücretsiz destek alabileceği yerler ile ilgili bilgilendirmeler yapılabilir.

9. Literatür incelendiğinde ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı kavramı daha çok annelerle çalışılmıştır. Çalışma grubunun sadece babalardan oluştuğu yeni araştırmalar planlanabilir.

10. Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun normal çocuğa sahip olup olmama durumuna göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Sonraki çalışmalarda sadece normal çocuğu olan ebeveynler ile engelli çocuğu olan ebeveynlerin kendilik algıları ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları karşılaştırabilir.

KAYNAKLAR

Akçamete, A. G. (2010). *Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim.* Ankara: Kök.

Akçamete, G. (2015). *Özel Gereksinimi Olan Çocuklar*. Akçamete, G. (Ed.), Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim içinde (s. 31-76). Ankara: Kök.

Akkaya, Ç. (2021). *Otizmli çocukların annelerinde ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, sosyal destek ve depresif belirtiler*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Akkök, F. (1997). *Farklı özelliği olan çocuk anne babalarının yaşadıkları*. A. N. Karancı (Ed.). Farklılıkla yaşamak: Aile ve toplumun farklı gereksinimleri olan bireylerle birlikteliği (9-23). Ankara: Türk Psikologlar Derneği.

Akkök, F. (2003). *Farklı Özelliğe Sahip Olan Çocuk ve Ailelerle Yapılan Çalışmalar*. Ankara.

Akmeşe, P., Mutlu, A. ve Günel, M. (2007). Serebral palsili çocukların annelerinin kaygı düzeyinin araştırılması. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 50, 236-240.

Aksoy V., Diken İ.H. (2009). Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(1): 59-68.

Aktar, E. (2018). *Zihin engelli bireylerin ebeveynlerinin ebeveynlik algıları ile umut düzeyleri ve sosyal destek algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi: van ili örneği*. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul. http://tez2.yok.gov.tr/ adresinden edinilmiştir.

Aktürk, Ü. (2012). *Engelli çocuğu olan anne-babaların kaygı düzeyi ve başa çıkma stratejilerinin değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya. http://tez2.yok.gov.tr/ adresinden edinilmiştir.

Al-Darmaki, F. R. (2003). Attitudes towards seeking professional psychological help: What really counts for United Arab Emirates university students?. *Social Behavior and Personality*, 31, 497–508.

Alev, G., Diken, İ. H., Ardıç, A., Diken, Ö., Şekercioğlu, G., ve Gilliam, J. E. (2014). Adaptation and examining psychometrical properties of pragmatic language skills inventory (PLSI) in Turkey. *Elementary Education Online*, 13(1), 258-273.

Al-Krenawi, A. (2005). Mental health practice in Arab countries. *Current Opinion in Psychiatry,* 18, 560–564.

Altundağ, Y., Kılıç, Z. Ve Biçer, O. (2021). Üniversite öğrencilerinde psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun ve psikolojik yardım alma niyetinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 20(80).

Amerikan Psikiyatri Birliği (2013). *DSM-V Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı* (Çev. Köroğlu E), Ankara: Hekimler Birliği.

Amerikan Psikiyatri Birliği, (2014). *Ruhsal bozuklukların tanısal ve sayımsal el kitabı (DSM-5), Tanı ölçütleri el kitabı.* (Çev: Köroğlu,E.) Ankara: Hekimler Birliği. (Özgün çalışma 2013).

Andrews, G., Issakidis, C. ve Carter, G. (2001). Shortfall in mental health service utilization. British *Journal of Psychiatry*, 179, 417-425.

Aparicioa, G., Cunhaa, M., Duartea, J. (2016). Self-perception of parental competence in parents of pre-school children. *Atencion Primaria*, 48(1), 247-252.

Aral, N., Gürsoy, F. (2007). *Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Ankara: Morpa.

Aral, S. M. (2021). *0-6 yaşları arasında çocuğu olan annelerin erken dönem uyumsuz şemalarının ve bağlanma stillerinin ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algısı üzerine etkisi.* (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Atkinson, N. W. (2007). *Chinese and North American college students' attitudes toward seeking professional psychological help: Gender and ethnic comparisons*. Yüksek Lisans Tezi. Humboldt State Üniversitesi, California.

Avcıoğlu, H. (2012). *İşitme Yetersizliği Olan Öğrenciler*, (Ed. İ. H. Diken). Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim, (6.Baskı) (s.167-211). Ankara: Pegem Akademi.

Avşaroğlu, S., ve Okutan, H. (2018). Zihin Engeli Çocuğu Olan Ailelerin Yaşam Doyumları, İyimserlik ve Psikolojik Belirti Düzeylerinin İncelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 59-76.

Aydın A, Egin CTA. (2018). Zihin engelli, serebral palsili ve otizmli çocuk ebeveynlerinin psikolojik dayanıklılıkları ile ebeveynlik algılarının karşılaştırılması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1), 171-88.

Aydın, A. (2019). Özel gereksinimli çocuk ebeveynlerinin yaşamda anlam ve kendilik algılarının psikolojik dayanıklıklarına etkisi. *Trakya Eğitim Dergisi*. 9(3):487-505.

Aydoğan, D. ve Özbay, Y. (2015). Çiftlerde ilişkisel yılmazlık ve ilişkisel profesyonel yardım arama: İkili (dyadic) analiz. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (44), 109-121.

Aydoğan, D., (2014). *Çiftlerde ilişkisel yılmazlığın ebeveynlik stresi, ilişkisel başa çıkma, ilişkisel profesyonel yardım arama ile ilişkisi*. (Doktora Tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir

Bandeira, T.T.A., & Seidl-de-Moura, M.L. (2012). Mothers and fathers' beliefs about parental investment. *Paidéia*, 22(53), 355-363. doi:http://dx.doi.org/10.1590/1982-43272253201307

Bandura, A. (1989). Social cognitive theory. Annals of Child Development Six Theories of *Child Development*, 6, 1-60.

Bedir, Ş. (2018). *Engelli çocuğa sahip annelerde duyguların dışa vurumu ve psikolojik yardım alma tutumu*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Bodenmann, G., 1995. A Systemic-Transactional view of stress and coping in couples. *Swiss Journal of Psychology*. 54,34-49.

Bonabi, H., Müller, M., Ajdacic-Gross, V., Eisele, J., Rodgers, S., Seifritz, E., ve Rüsch, N. (2016). Mental health literacy, attitudes to help seeking, and perceived need as predictors of mental health service use: a longitudinal study. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 204(4), 321-324.

Bolat, E. (2018). Süreğen hastalığı olan çocuklar ve hastane okullar. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(21), 163-186.

Bornstein, M. H., Hendricks, C., Hahn, C., Haynes, M. O., Painter, K. ve Tamis- LeMonda, C. S. (2003). Contributors to self-perceived competence, satisfaction, investment and role balance in maternal parenting: A multivariate ecological analysis. *Parenting: Science and Practice*, 3 (4), 285-326.

Bornstein, M. H., Hendricks, C., Hahn, C., Haynes, M. O., Painter, K. & Tamis- Lemonda, C. S. (2003). Contributors to self-perceived competence, satisfaction, investment and role balance in maternal parenting: A multivariate ecological analysis. *Parenting: Science and Practice*, 3(4), 285-326.

Bornstein, Marc. H. ve Cote, Linda,R., (2004). Mother's parenting cognitions in cultures of origin, acculturating cultures and cultures of destination. *Child Development*, 75, (1), 221-235.

Boström, P. K., Broberg, M., & Bodin, L. (2011). Child's positive and negative impacts on parents—A person-oriented approach to understanding temperament in preschool children with intellectual disabilities. *Research İn Developmental Disabilities*, 32(5), 1860-1871.

Boström, P., Broberg, M., & Hwang, C. P. (2010). Different, difficult or distinct? Mothers' and fathers' perceptions of temperament in children with and without intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 54(9), 806–819.

Boulter, E. & Rickwood, D. (2013). Parents' experience of seeking help for children with mental health problems, *Advances in Mental Health*,11(2), 131-142.

Brody, L. (1997). Gender and Emotion: Beyond Stereotypes. *Journal of Social Issues*, 53, 369-394.

Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. & Köklü, N. (2014). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem Akademi.

Cachia, R. L., Anderson, A., Moore, D. W. (2016). Mindfulness, stress and well-being in parents of children with autism spectrum disorder: A systematic review. *Journal Of Child And Family Studies,* 25(1), 1–14.

Carnevale, J. P. (2001). *Danışmanlık incileri* (Albayrak-Kaymak, D. Çev.). (1. Baskı). İstanbul: Anahtar Kitaplar.

Cavkaytar, A., Diken, İ. (2005). *Özel Eğitime Giriş,* Ankara: Kök.

Cihangir-Çankaya, Z. & Terzi, Ş. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları problemler ve psikolojikyardım arama gönüllükleri. *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 94-107.

Coleman, P. K. (1998). *Maternal self-efficacy beliefs as predictors of parenting competence and toddlers' emotional, social, and cognitive development*. Unpublished doctoral dissertation. The Eberly College of Arts and Sciences. West Virginia Univesity. Morgantown.

Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (2000). Parenting self-efficacy among mother of school-age children: conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relations* 49, 13-24.

Corrigan, P., 2004. How stigma ınterferes with mental health?. *Journal Of American Psychologist,* 59, 614-625.

Corwyn, R.F., & Bradle, R.H. (1999) Determınants of paternal and maternal investment in children. *Infant Mental Health Journal*, 20(3), 238–256.

Cramer, K. M. (1999). Psychological antecedents to help seeking behavior: A reanalysis using path modeling structures. *Journal of Counseling Psychology,* 46, 381–387.

Crossley, M. L. (2000) Introducing narrative psychology: Self, trauma and the construction of meaning. Buckingham: Open University.

Cüceloğlu, D. (2000). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi.

Czuchta, D. ve McCay, E. (2001). Help-seeking for parents of individuals experiencing a first episode of schizophrenia. *Archieves of Psychiatric Nursing*, 15(4), 159-170.

Çağlar S. (2011). Engelli Hakları Sözleşmesi'nde ayrımcılık yasağı ve Türkiye'nin uyum sorunu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 96, 2011, s. 149-178.

Çapa, Y. & Çil, N. (2000). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 67-73.

Çapa, Y. ve Çil, N. (2000). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 67-73.

De Montigny, F., & Lacharite, C. (2005). Nursing theory and concept development or analysis perceived parental efficacy: concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 49(4), 387-396.

Deane, F. P. and Chamberlain, K. (1994). Treatment Fearfullness and Distress As Predictors of Professional Psychological Help-Seeking. *British Journal of Guidance and Counseling*, 22, 207-217.

Delvicchio, E., Di Risa, D., Salcuni, S. (2016). Self-perception of parental role, family functioning, and familistic beliefs in ıtalian parents: early evidence. *Frontiers Of Psycholo*gy, 11.

Demir, B. (2017). *Annelerde kaygı düzeyi ve evlilik doyumunun ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Dereli, F. & Okur, S. (2008). Engelli çocuğa sahip ailelerin depresyon durumunun belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 25, 164-158. 268.

Doğan, M. (2013). *İşitme ayıplı çocuk ve ailelerine psikolojik yaklaşım*. Koklear İmplantasyona Psikolojik Yaklaşım Kongresinde sunulmuş bildiri, Konya.

Doğru Yıldırım, S. *Öğrenme Güçlükleri.* Eğiten Kitap, Ankara

Douma, J., Dekker, M., De Ruıter, K., Verhulst, F. and Koot, H. (2006). Help-seeking process of parents for psychopathology in youth with moderate to borderline ıntellectual disabilities. *American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 45(10).

Dukmak, S. J., & Aburezeq, I. M. (2012). Family functioning, social opportunities and health as predictors of stress in families of children with developmental disability in the United Arab Emirates. *Journal of the International Special Needs Education*, 15(2), 120-135.

Eripek, S. ve Vuran, S. (2010). Zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitimi. A.G. Akçamete (Ed.). *Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* (s.245-282). Ankara: Kök.

Erkan, S., Özbay, Y., Cihangir-Çankaya, Z. ve Terzi, S. (2012). University students' problem areas and psychological help-seeking willingness. *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 94-107.

EYHGM *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni*. (2021, Nisan). Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. İstatistik Bülteni. Ankara.

Ferguson, C. J. (2015). Everybody knows psychology is not a real science: Public perceptions of psychology and how we can improve our relationship with policymakers, the scientific community, and the general public. *American Psychologist*, 70, 527- 542. https://doi.org/10.1037/a0039405.

Firat, S., Diler, R. S., Avci, A., Seydaoglu, G. (2002). Comparison of psychopathology in the mothers of autistic and mentally retarded children. *J Korean Med Sci*, 17: 679-85.

Fischer, E. H. & Turner, J. L. (1970). Orientations to seeking professional help: Development and research utility of an attitude scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 35, 79-90.

Fischer, E. H., & Cohen, S. L. (1972). Demographic correlates of attitude toward seeking professional psychological help. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 39(1), 70- 74.

Geçtan, E. (2016). *İnsan olmak*. İstanbul: Metis

Gladding, S. T. (2012). *Aile Terapisi: Tarihi kuram ve uygulamaları*. İ. Keklik ve İ. Yıldırım (Çev. Ed). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.

Gölalmış Erhan, G. (2005). *Zihinsel engelli çocuğu olan annelerin umutsuzluk, karamsarlık, sosyal destek algılarının ve gelecek puanlarının incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Gören, A. B. (2015). Down sendromlu çocuğa sahip ailelerin destek ihtiyaçlarının ve destek kaynaklarının belirlenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 651-673.

Gurrieri, F. (2012). Working up autism: the practical role of medical genetics. *In American Journal of Medical Genetics Part C: Seminars in Medical Genetics* (Vol. 160, No. 2, pp. 104-110). Hoboken: Wiley Subscription Services, Inc., A Wiley Company.

Güler, M. (2007). *Kuşaklararası annelik bilişleri, kişilik özelliği, yaşam doyumu ve çocuk yetiştirme hedefleri.* (Yüksek Lisan Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Mersin.

Güler, M. ve Yetim, Ü. (2008). Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 34-43.

Ha, J. H., Hong, J., Seltzer, M. M., & Greenberg, J. S. (2008). Age and gender differences in the well-being of midlife and aging parents with children with mental health or developmental problems: Report of a national study. *Journal of Health and Social Behavior,* 49(3), 301-316.

Hackney, H. ve Cormier, S., (2008*). Psikolojik danışma ilke ve teknikleri: Psikolojik yardım süreci el kitabı.* T. Ergene ve S. Aydemir Sevim (Çev.), Ankara: Mentis (Orijinal basım tarihi 2005).

Hassall, R., Rose J., & McDonald, J. (2005). Parenting stress in mothers of children with an intellectual disability: the effects of parental cognitions in relation to child characteristics and family support. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49(6), 405-418.

Hoogsteen, L. R. N. & Woodgate, R. L. (2013). Centering autism within the family : A qualitative approach to autism and the family. *Journal of Pediatric Nursing,* 28, 135-140.

Hopkins, H. R. & Klein, H. A. (1993). Multidimensional self perception: linkages to parental nurturance. *The Journal of Genetic Psychology*, 154(4), 465-473.

Hyun, O. K. (2000). Parental role satisfaction among Korean mothers . *International Journal of Human Ecology*, 1 (1), 1-14.

International Dyslexia Association (IDA) (2017). Dyslexia in the classroom: What every teacher needs to know. 1.03.2019 tarihinde https://dyslexiaida.org/wpcontent/uploads/2015/01/DITC-Handbook.pdf adresinden erişilmiştir.

John, O. P. & Robins, R. W. (1994). Accuracy and bias in self-perception: Individual differences in self-enhancement and the role of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology,* 66(1), 206-219.

Karahan, N. (2019). *Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ile erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Karalp, A. (2009). *Lise öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel.

Karslı, E. (2008). *Kişilerarası tarz, kendilik algısı, öfke ve psikosomatik bozukluklar*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.

Kart, H. (2021). *Annelerin kendilik algısı ile ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişkide kaygının aracı rolü*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Khoie, K. (2002). *Predictors of attitudes of ıranian males toward seeking psychological help.* Doktora Tezi. Uluslar Arası Allient Üniversitesi, Los Angeles.

Kobosko, J., Ganc, M., Paluch, P., Jedrzejczak, W., Fludra, M., Skarzynski, H. (2020). Developmental outcomes of young deaf children and the self-perceived parental role of their hearing mothers. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*.

Koç, M., Avşaroğlu, S. ve Sezer, A. (2004). Üniversite öğrencilerinin akademik başarıları ile problem alanları arasındaki ilişki. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 483-498.

Koçak, G. (2018). *Okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile annelerinin ebeveynlik rolü benlik algıları arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Koçhan, A. (2019). *Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin stres düzeyi, stresle başa çıkma tarzları, hastalık yükü algıları ve bilgece farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Komiya, N., Good, G. E. ve Sherrod, N. B. (2000). Emotional opennes as a predictor of college students' attitudes toward seeking psychological help. *Journal of Counseling Psychology*, 47(1), 138-143.

Koydemir, S., Erel, Ö., Yumurtacı, D. ve Şahin, G. N. (2010). Psychological helpseeking attitudes and barriers to help-seeking in young people in Turkey. *Int J Adv Counselling*, 32, 274–289.

Kuhn, C. J. ve Carter, A. S. (2006). Maternal self-efficacy and associated parenting cognitions among mother of children with autism. *American Journel Of Otorhinolaryngology.* . 76, 564-575 .

Kushner, M. G., ve Sher, K. J. (1991). The relation of treatment fearfulness and psychological service utilization: An overview. Professional Psychology: *Research and Practice*, 22, 196–203.

Kuzgun, Y. (2002). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. (1. Basım). Ankara: ÖSYM.

Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 79-91.

Kübler-Ross, E. (1969). *On death and dying*. Macmillan: Collier Books.

Küçüker, S. (2001). Erken eğitimin gelişimsel geriliği olan çocukların anne-babalarının stres ve depresyon düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 3(1), 1-11.

Lawlor, M. C., & Mattingly, C. F. (1998) The complexities embedded in family-centered care. *American Journal of Occupational Therapy*, 52, 259-267.

Lerner Jacqualine, V. ve Galambos Nancy, L. (1985). Maternal role satisfaction, motherchild ınteraction, child temperament: a process model, *Developmental Psychology*, 21, 1157-1164.

Leung, C. Y. S., & Li-Tsang, C. W. P. (2003). Quality of life of parents who have children with disabilities. *Hong Kong Journal of Occupational Therapy*, 13, 19-24.

Lin, Y. N. (2002). Taiwanese university students' perspectives on helping. *Counseling Psychology Quarterly*, 15, 47-58.

Liou, C. P. (2004). *Perceptions of Professional Help-Seeking Among Taiwan Chinese*. Ph. D. Thesis. Argosy University, Sarasota, Florida.

Luebering, A. (1995). *The relationship between perceived parental self-efficacy and childrearing beliefs among first-time mothers of infant*. Paper presented at the biennial meeting of the society for research in child development. Indianapolis.

Luterman, D. (1997). Emotional aspects of hearing loss. *The Volta Review*, 99(5), 75-83.

Ma, J. L., Lai, K. & Pun, S. H. (2002). Parenting distress and parental investment of Hong Kong Chinese parents with a child having an emotional or behavioural problem: A qualitative study. *Child & Family Social Work*, 7 (2), 99-106.

MacPhee D., Benson, J. B. ve Bullock D. (1986). *Influences on maternal self-perceptions.* Paper presented at the Fifth Biennial International Conference on Infant Studies in Los Angles.

MacPhee, D., Fritz, J. ve Miller Heyl, J. (1996, December). Ethnic variations in personal social networks and parenting. *Child Development*, 3278-3295.

Malone, K. A. (2011). *Mother's perceptions of work-family conflict and the relationship to positive parenting, and parental satisfaction*. Doctor Dissertation. Iowa State University.

Markus, H. (1983). Self-knowledge: An expended view. *Journal of Personality,* 51, 543-565.

McConkey, R., Truesdale-Kennedy, M., Chang, M. Y., Jarrah, S., & Shukri, R. (2008). The impact on mothers of bringing up a child with intellectual disabilities: A cross-cultural study. *International Journal of Nursing Studies,* 45(1), 65-74.

McConnell, D., & Savage, A. (2015). Stress and resilience among families caring for children with ıntellectual disability: Expanding the research agenda. *Current Developmental Disorders Reports,* 2, 100- 109.

Meydan, B. & Lüleci, B. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinde psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun yordayıcısı olarak önceki psikolojik yardım alma deneyimi, algılanan sosyal destek ve yalnızlık. *Pegem Journal Of Education And Instruction,* 3(4), 45-56.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2008). *Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Dil ve Konuşma Güçlüğü Destek Eğitim Programı*. Erişim adresi: http://orgm. meb. gov. tr/meb_iys_dosyalar/2014_03/14093220_dilvekonumagldestekeitimprogram. pdf.

Mivilli, M. L. & Constantine, M. G. (2006). Socio-cultural predictors of psychological help seeking attitudes and behavior among Mexican American college students. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology.* 12, 420-432.

Mohamadi, M., Mohtashami, J., Vasli, P., Khajavi, A., ve Tavakoli, S. (2019). The correlation between help-seeking behaviour, social comparison and stigma in caregivers of children with autism. *Medical Science*, 23(96), 146-151.

Morawska, A., Sultan A. (2015). Parental attitudes towards seeking professional help for their children: a community sample from the sultanate of oman. *Child Fam Stud,* DOI 10.1007/s10826-015-0257-9.

Nadler, A., Lewinstein, E. ve Rahav, G. (1991). Acceptance of Mental Retardation and Help-Seeking by Mothers and Fathers of Children With Mental Retardation. *Mental Retardation,* 29(1), 17-28.

Okanlı, A., Ekinci, M., Gözüağca, D. ve Sezgin, S. (2004). Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin yaşadıkları psikososyal sorunlar. *Uluslararasarası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1-8.

Oliver MI, Pearson N, Coe N, Gunnell D (2005) Help-seeking behaviour in men and women with common mental health problems: cross-sectional study. *Br J Psychiatry* 186, 297–301.

Orhan, S. (2004). *Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin demografik ve psikososyal özelliklerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Osborn, R., Roberts, L.& Kneebo, I. (2019). Barriers to accessing mental health treatment for parents of children with intellectual disabilities: A preliminary study. *Disability and Rehabilitation,* 42(16), 1-7

Ören, B. ve Aydın, R. (2020). Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerde Bakım Veren Yükü ve Depresyon Durumlarının İncelenmesi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi *Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*,7(3), 302-309.

Öz, Z. (2018). *Engelli çocuğu olan anne babaların kaygı düzeyi ve başa çıkma stratejilerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özbay, Y. (1996). *Üniversite öğrencilerinin problem alanları ile yardım arama tutumları arasındaki ilişki.* IV. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmalar, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 175-189.

Özbay, Y., Terzi, Ş., Erkan, S., Çankaya, Z. C. (2011). Üniversite öğrencilerinin profesyonel yardım arama tutumları, cinsiyet rolleri ve kendini saklama düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, Cilt: 1, Sayı 4, s. 59-71.

Özbiler, Ş. Akacan, B ve Bengisoy, A. (2021). Annelik rolüne ilişkin kendilik algısı covid-19 karantina sürecinde mutluluğun yordayıcısı olabilir mi?. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 4(1), 51-73.

Özdemir, S., (2012). *Psikolojik yardım alma tutumu ile kişilik, kendini saklama, cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiler*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, (2018). *T.C. Resmi Gazete*, 30471.

Özşenol, F., Ünay, B., Aydın, H.İ., Akın, R., & Gökçay, E. (2002). Engelli bireye sahip ailelerin beklentilerinin ve psiko-sosyal durumlarının incelenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi,* 44, 188-194.

Öztürk, M ve Giren, S. (2015). Annelerin ebeveynlik algıları ile çocukların problem davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 17(2).

Özyürek, M. (1997). *Sınıfta Davranış Yöntemi: Uygulamalı Davranış Analizi*. (2. Basım). Ankara: Karatepe.

Patel, K., Caddy, C. ve Tracy, D. K. (2018). Who do they think we are? Public perceptions of psychiatrists and psychologists. Advances in Mental Health: Promotion, *Prevention and Early Intervention*, 16(1), 65-76. https://doi.org/10.1080/18387357.2017.1404433.

Perry-Jenkins, M., Repetti, R.L., & Crouter, A.C. (2000). Work and family in the 1990s, *Journal of Marriage and the Family*, 62, 981–998.

Poon, K. K., Koh, L., & Magiati, I. (2013). Parental perspectives on the importance and likelihood of adult outcomes for children with autism spectrum disorders, ıntellectual disabilities or multiple disabilities. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 7(2), 382-390.

Quilan, R. J. (2007). Human parental effort and environmental risk. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences,* 274 (1606), 121-125. doi:10.1098/rspb.2006.3690

Raına, P. O'donnell, M., Rosenbaum, P., Brehaut, J., Walter, S. D., Russell, D., Swinton, M., Zhu, B., Wood, E. (2005), The Health And Well-Being of Caregivers of Children With Cerebral Palsy. *Pediatrics*, cilt 115, ss .626-636.

Rickwood, D. , Deane, F. P. , Wilson, J. C. , Ciarroci, J. (2005). Young people's help-seeking for mental health problems. *Australian e- Journal for the Advancement of Mental Health*, 4(3), 1- 34.

Rogler, H. L., Cortes, E. D. (1993). Help- seeking pathways: a unifying concept in mental health care. *Am. J. Psychiatry*, 150(4), 554–561.

Rosenberg, M., Schooler, C. ve Schoenbach, C. (1989). Self-Esteem and adolescent problems: Modeling reciprocal effects. *American Sociological Review*, 54(6), 1004.

Scorgie, K., & Dick-Sobsey, D. (2000). Transformational outcomes associated with parenting children who have disabilities. *Mental Retardation*, 38(3),195-206. doi: http://dx.doi.org/10.1352/0047- 6765(2000)0382.0.CO.

Seabra, K. C. (2007). *A paternidade em família urbana: Análise da participação do pai na creche-escola e nos cuidados com os fi lhos*. Unpublished Doctoral Dissertations, Universidade do Estado do Rio de Janeiro, Rio de Janeiro, RJ.

Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2008). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 413-428.

Seybolt, J., Frizt, J., MacPhee, D. (1991). Relation of social support to the self-perceptions of mothers with delayed children. *Journel Of Community Psychology*, 19,1.

Shavelson, R. J., Hubner, J. J. ve Stanton, G. C. (1976). Self-concept: Validation of construct interpretations. *Review Of Educational Research*, 46(3), 407-441.

Shin, J. Y., Berkson, G. ve Crittenden, K. (2000). Informal and professional support for solving psychological problems among korean- speaking ımmigrants. *Journal Of Multicultural Cunseling And Development*, 28, 144–160.

Singer, A. T. B. & Weinstein, R. S. (2000). Differential paretal treatment predicts achievement and self-perceptions in two cultural contexts. *Journal of Family Psycholog,* 14(3), 491-509.

Sivberg, B. (2002). Family system and coping behaviour. *Autism,* 6(4), 397-409.

Sloman, L., Springer, S., & Vachon, M. L. S. (1993). Disordered communication and grieving in deaf member families. *Family Process,* 32, 171-183.

Şengül, S. ve Baykan, H. (2013). Zihinsel engelli çocukların annelerinde depresyon,anksiyete ve stresle başa çıkma tutumları. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 14: 30-39.

Şimşek, P. (2017). Yetişkinlerin psikolojik yardım alma tutumlarının incelenmesi: Mardin ili örneği. *İstanbul Aydın Üniversitesi Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 45, 105-126.

T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, (2008). Özürlüler kanunu ve ilgili mevzuat (3. baskı). Ankara: *T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı*, s. 34.

Tambulut, A. (2019). *Kurum bakımı hizmeti veren bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, psikolojik dayanıklılık ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Tepfer, B. (2009). *Predictors of psychological help-seeking attitudes, willingness toward psychological service utilization, and levels of previous psychological service utilization among Orthodox Jewish parents*. City University of New York.

Teti, D. M., & Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: the meditational role of maternal self-efficacy. *Child Development*, 62, 918–929.

Thao, D. D. (2004). Gender and acculturation as predictors of attitudes toward seeking Professional psychological help among the hmong community (Yayınlanmamış doktora tezi). *California School of Professional Psychology*, Fresno

Thurston, I. B., & Phares, V. (2008). Mental health service utilization among African American and caucasian mothers and fathers. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 76, 1058–1067.

Tinsley, H. E. A. (2008). Asian American students' cultural values, stigma, and relational self-construal: corralates of attitudes toward professional help seeking. *Journal of Mental Health Counseling*. 30(2), 157-172.

Topkaya, N. (2011). *Psikolojik yardım alma niyetinin sosyal damgalanma, tedavi korkusu, beklenen yarar, beklenen risk ve tutum faktörleriyle modellenmesi.* (Doktora tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Tot, Ş., Yazıcı, K., Metin Ö. ve Bal, N. (2000). *Hekimler, yardımcı sağlık personeli ve sağlık dışı çalışanların psikiyatri ve psikiyatrik bozukluğu olan kişilerle ilgili bilgi ve tutumları.* IV. Psikiyatri Günleri, Edirne.

Türküm, A. S. (2000). Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları ve kendini açma eğilimleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 205-220.

Türküm, S. (2001). Stresle başa çıkma biçimi, iyimserlik, bilişsel çarpıtma düzeyleri ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiler: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 1-16.

United Nations (2016). *Report on the World Social Situation.* November, https://www.un.org/development/desa/dspd/2016/11/report-on-world-social-situation-2016/ adresinden erişilmiştir.

United Nations (2019). *Disability and Development Report.* April. https://www.un.org/development/desa/dspd/2019/04/un-disability-and-development-report-realizing-the-sdgs-by-for-and-with-persons-with-disabilities adresinden erişilmiştir.

Ülken, E. (2016). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım alma tutumlarının bağlanma stilleri, kişilik özellikleri ve bazı sosyo demografik değişkenler açısından incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Ülker, M. (2016). *Kadınlarda çocukluk dönemi mutluluk anıları ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Vergili, O. ve Tagay, Ö. (2016). Ortaokul öğrencilerinin yardım arama konusundaki görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8(16), 188-201.

World Health Organization (WHO). (2011). *World Report On Dısabılıty*. Geneva. 2011.

Vogel, D. L., Wade, N. G. ve Hackler, A. H., 2006. Measuring the self-stigma associated with seeking psychological help. *Journal Of Counseling Psychology*. 53, 325–337.

Yavuz, B. (2019). *2-6 yaş arası otizmli çocuğa sahip olan ebeveynlerin kaygı, psikolojik yardım arama ve problem çözme düzeylerinin incelenmesi*. .(Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Yelpaze, İ. (2016). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım alma tutumlarının incelenmesi*. (Doktora tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Yıldırım, A., Aşılar, R. ve Karakurt, P. (2012). Engelli çocukların annelerinin ruhsal durumlarının belirlenmesi. *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Dergisi*. 20(3), 200-209.

Yıldırım, B. (2018). *Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların anne babalarının depresyon, kaygı ve yaşam kalitesi düzeylerinin, psikolojik yardım almaya yönelik tutumları ile ilişkisi üzerine bir inceleme*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Yıldırım, G., Pınar, Ş., Ucuk, S., Aksoy, Ö. and Ersan, E. (2020). The effect of training given to parents with mentally disabled children on their life satisfaction self-stigma of seeking help depression and stress-coping styles. *International Journal of Social Psychiatry* 1–13.

Yıldız, S. ve Gürler, S. (2018). Görme engelli bireylerin engelli haklarına dair bilgi düzeylerinin ölçülmesi-ankara örneği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 8(1).

Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum, anne-baba tutumu ve benlik algısı arasındaki ilişkilerin gelişimsel olarak incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 16(47), 1-20.

Yılmaz, H., Ülker, M., & Yılmaz, A. S. (2018). Kadınlarda ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 7(2), 415-431.

Yılmaz, M., Köseoğlu, P., Gerçek, C., & Soran, H. (2004). Öğretmen öz yeterlik inancı. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5.

Yılmaz, Z. (2004). *Çalışan özürlülerin iş yaşamında karşılaştıkları sorunlar ve bunları etkileyen etmenler*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK 1. Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği

Aşağıdaki ifadeler, sizin kendinizi nasıl bir ebeveyn olarak gördüğünüz, ebeveynlik görüşleriniz ve ebeveynliği nasıl gerçekleştirdiğiniz ile ilgilidir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Lütfen her bir ifade için dört kutudan sadece birini işaretleyin. Sizi en iyi tanımlayanı işaretleyin. İşaretsiz ifade takımı bırakmayınız. Örneğin ıspanaktan hoşlanıyorsanız kutuyu aşağıdaki gibi doldurunuz.

Bana göre gerçekten doğru	Bana göre kısmen doğru				Bana göre kısmen doğru	Bana göre gerçekten doğru
X		Bazı insanlar ıspanaktan hoşlanır	Öte yandan	Bazı insanlar ıspanaktan hoşlanmaz		

UNUTMAYINIZ: HER SORU İÇİN SADECE BİR KUTUCUK İŞARETLEYİNİZ

Bana göre gerçekten doğru	Bana göre kısmen doğru				Bana göre kısmen doğru	Bana göre gerçekten doğru
		3)Bazı ebeveynler çocukları olduğundan beri arkadaşlarını yeterince göremediğini düşünür.	Öte yandan	Bazı ebeveynler ise eski arkadaşlarını önceki kadar sık görüyor ya da yeni arkadaşlar edinmiştir.		
		8)Ebeveyn oldukları için, bazı yetişkinler tahmin ettiklerinden daha memnundur	Öte yandan	Bazı yetişkinler için ise ebeveyn olmak onların bekledikleri kadar memnun edici değildir.		

		10)Bazı ebeveynler, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılarken iyi bir iş yaptığını düşünür	Öte yandan	Bazı ebeveynler ise, Çocuklarının ihtiyaçlarını Ne kadar iyi karşıladıkları Konusunda şüphe duyar		
		18)Bazı anne ve babalar, yeterince etkili ebeveyn olmadıklarını düşünür	Öte yandan	Bazı anne ve babalar ise kendilerini fazla yıpratmaz, bunu doğal bulur.		

EK 2. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği- Kısa Formu

Lütfen, ölçeğin maddelerinde yer alan ifadelere katılma düzeyinizi, her maddenin karşısında bulunan numaralardan birini işaretleyerek belirtiniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.Akıl sağlığımda bir bozulma olduğunu düşünürsem, ilk tercihim bir uzmandan yardım almak olur.				
4.Bir kişinin, gerektiği halde bir uzmandan yardım almadan çatışmalarıyla ve korkularıyla baş etmeyi istemesi takdir edilecek bir tutumdur.				
9.Kişi, sorunlarını kendi çözmelidir; psikolojik danışma almak başvurulacak son çare olmalıdır.				

EK 3. Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, "Engelli Çocuğa Sahip Ailelerde Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısının ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumun İncelenmesi" adıyla Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Dr. Öğretim Üyesi Hatice ŞINGIR'ın danışmanlığında Hazal GÜNAY tarafından yürütülen bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Araştırmanın temel amacı engelli çocuğa sahip ailelerde ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeyleri arasındaki ilişkiyi açıklamaktır.

Araştırmanın Nedeni: ☐ Bilimsel araştırma ☒ Tez çalışması

Araştırma Uygulaması: ☒ Anket ☐ Görüşme

☐ Gözlem ☐……..

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleşmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımla,

Araştırmacı : Hazal GÜNAY

İletişim Bilgileri:

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

…./…../……

İmza

1. Cinsiyetiniz:
   Kadın ( ) Erkek ( )
2. Yaşınız:
   ……
3. Gelir düzeyiniz:
   Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek ( )
4. Eğitim durumunuz nedir?
   İlkokul ( ) Ortaokul ( )
   Lise ( ) Üniversite ( )
5. Normal gelişim gösteren çocuğunuz var mı?
   Evet ( ) Hayır ( )
6. Özel gereksinimli çocuk sayınız:
   ……
7. Çocuğunuzun özel gereksinim türü nedir?
   Zihinsel yetersizlik ( ) Dil ve konuşma güçlüğü ( ) Otizm ( )
   Görme yetersizliği ( ) Bedensel yetersizlik ( ) Süreğen hastalık ( )
   İşitme yetersizliği ( ) Özel öğrenme güçlüğü ( ) Diğer(belirtiniz) :
8. Çocuğunuzun özel gereksinimli olduğunu öğrendikten sonra bir uzmandan kendiniz için psikolojik yardım aldınız mı?
   Evet ( ) Hayır ( )
9. Çocuğunuzun özel gereksinimli olduğunu öğrendikten sonra bir uzmandan eşinizle birlikte psikolojik yardım aldınız mı? (Cevabınız hayır ise 12. soruya geçebilirsiniz)
   Evet ( ) Hayır ( )
10. Çocuğunuzun özel gereksinimli olduğunu öğrendikten sonra bir uzmandan psikolojik yardım aldıysanız hangi meslek grubundan aldınız? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
    Psikiyatrist ( ) Psikolog ( ) Psikolojik Danışman ( )
11. Aldığınız psikolojik yardım size ne kadar yardımcı oldu?
    Hiç yardımcı olmadı ( ) Biraz yardımcı oldu ( )
    Oldukça yardımcı oldu ( ) Son derece yardımcı oldu ( )
12. Şu anda psikolojik desteğe ihtiyacınız olduğunu düşünüyor musunuz?
    Evet ( ) Hayır ( )

EK 4. PYAİTÖ-KF İzin Onayı

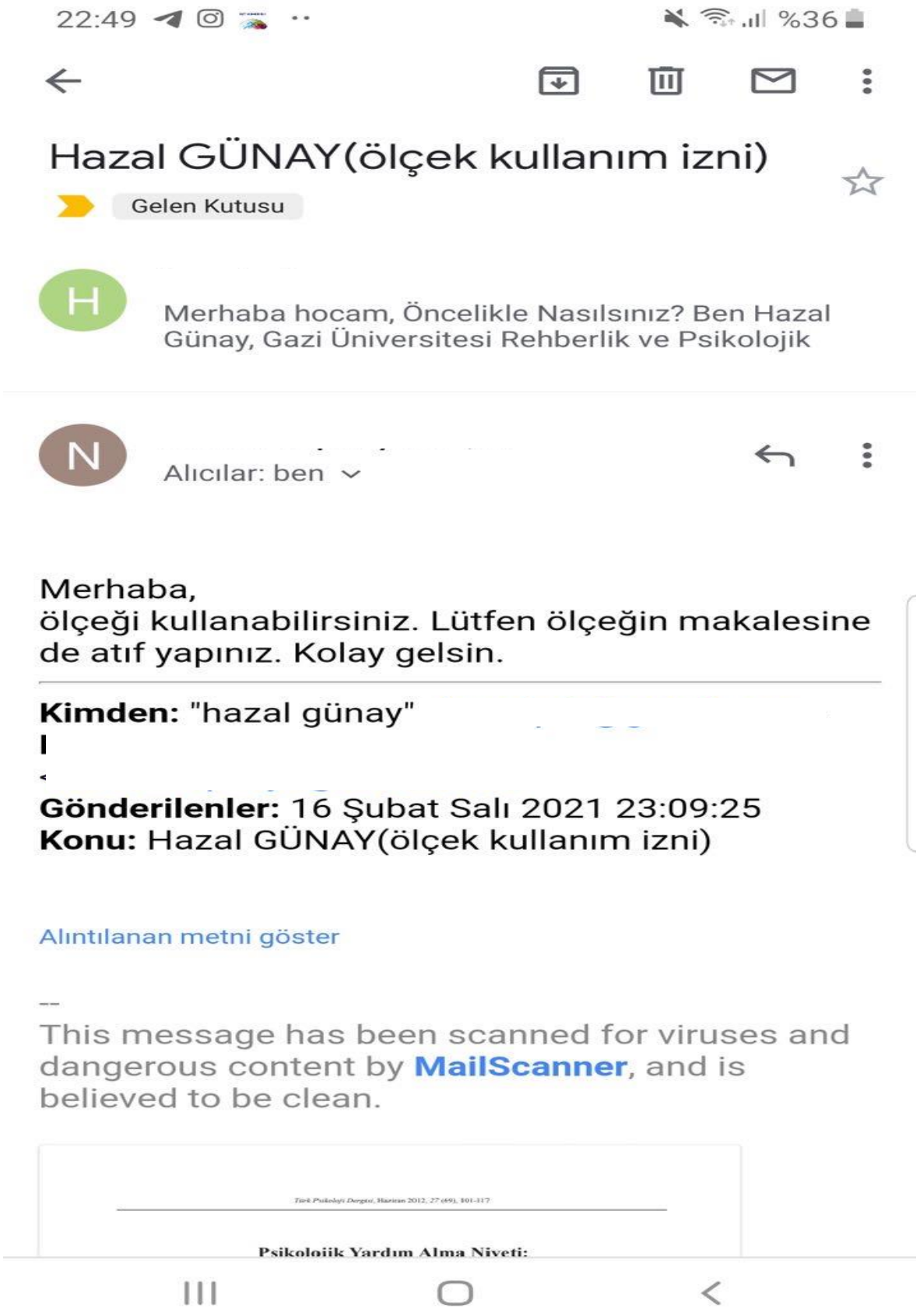

EK 5. ERKA İzin Onayı

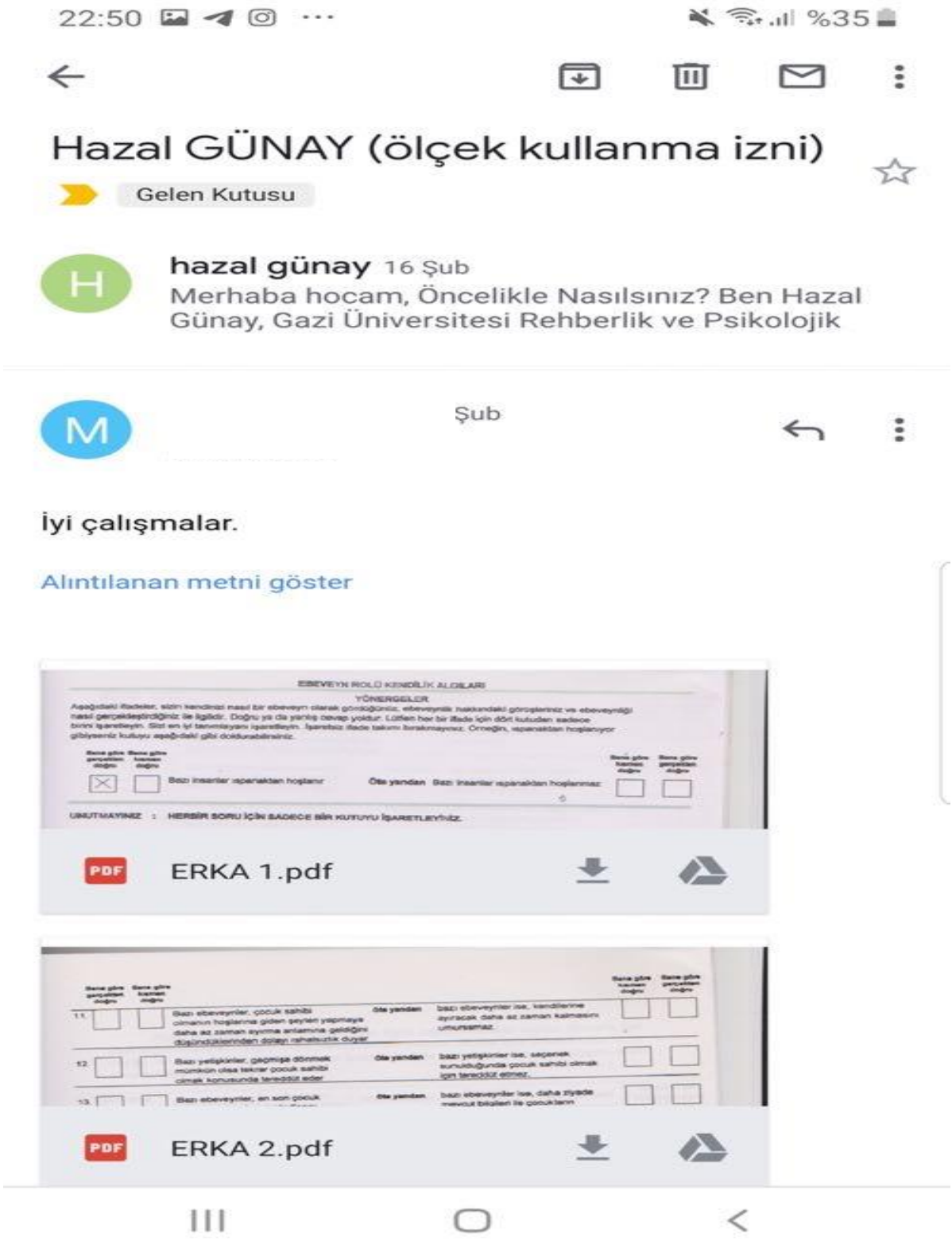

EK 6. Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve MEB İzin Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 11.06.2021-E.104191

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-17311665-044-104191 11.06.2021
Konu : Anketler (Hazal GÜNAY)

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 09.06.2021 tarihli ve E-14588481-605.99-26187448 sayılı yazı.

Ankara Valiliği, Milli Eğitim Müdürlüğünün ilgi yazısı ve ekleri konusu nedeniyle ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Ek:İlgi yazı ve ekleri (8 sayfa)

Evrak Tarih ve Sayısı: 10.06.2021-E.104038

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14588481-605.99-26187448 09.06.2021
Konu : Araştırma izni

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi: a) 03.05.2021 tarihli ve 85271 sayılı yazınız.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 nolu Genelgesi.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Hazal GÜNAY'ın **"Engelli Çocuğa Sahip Ailelerde Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısının ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumun İncelenmesi"** konulu tezi kapsamında rehberlik araştırma merkezlerinde uygulanacak olan veri toplama araçları ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Milli Eğitim Müdürü

Ek:
Uygulama araçları (7 sayfa)
Dağıtım:
Gereği:
Gazi Üniversitesi
Bilgi:

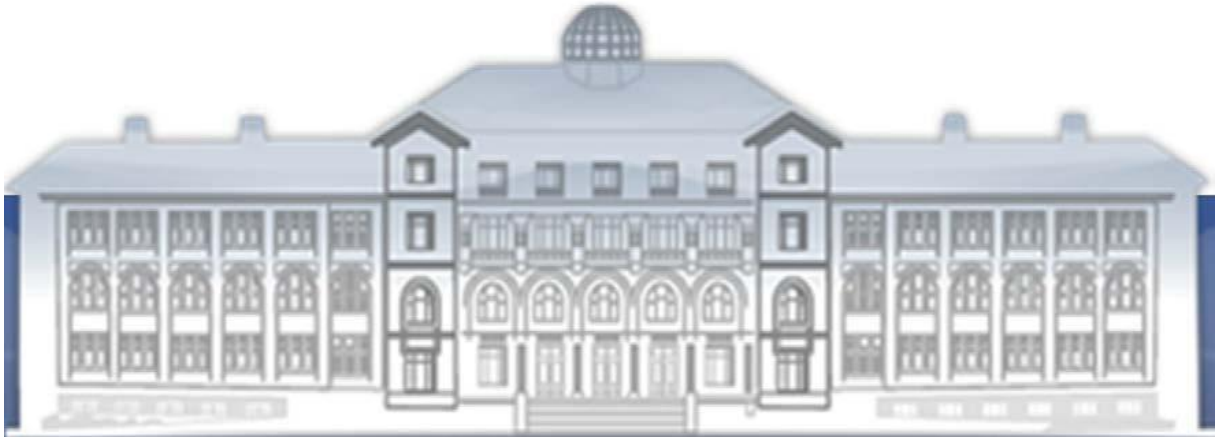

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...